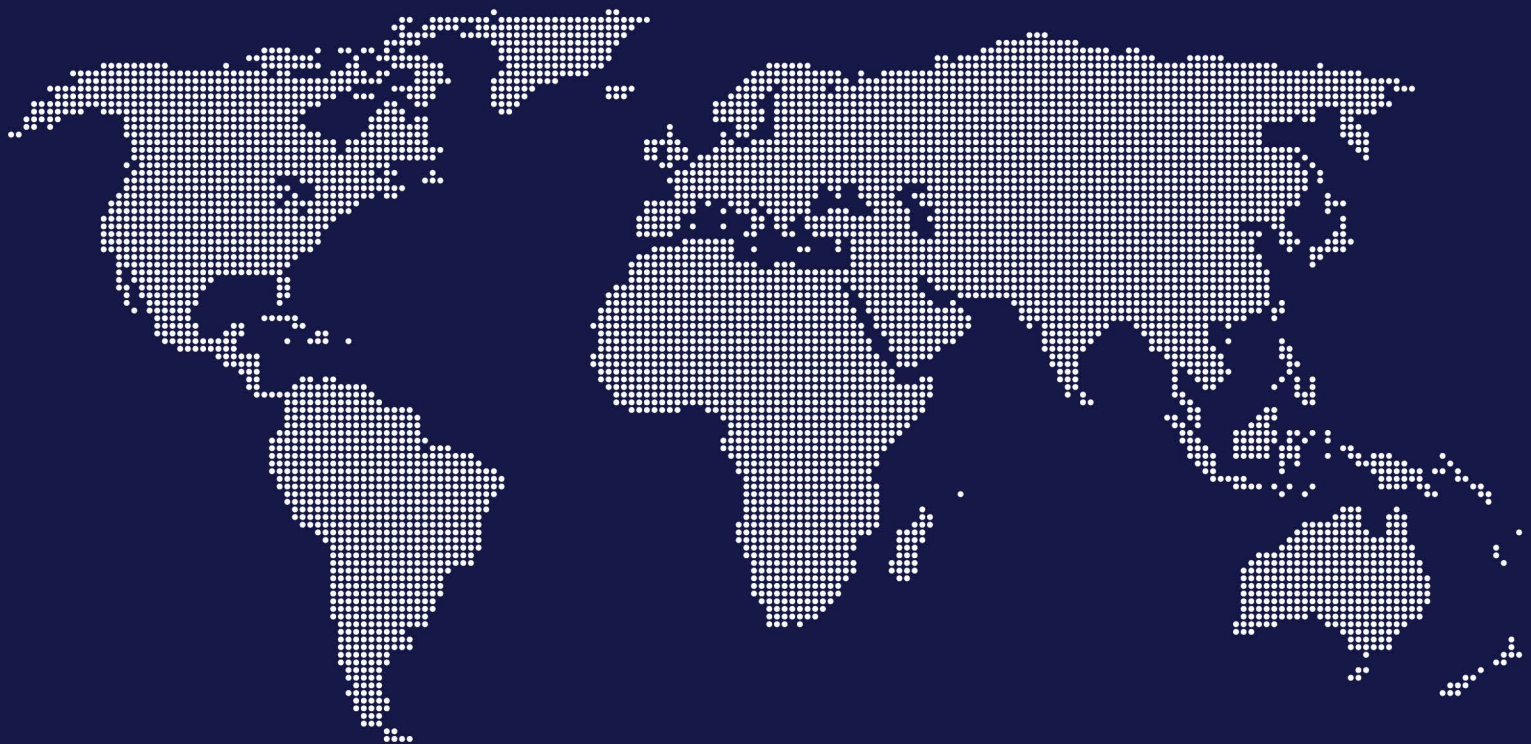

Medical University of Warsaw

MEDICAL LIBRARY FORUM

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH

ISSN: 2450-0437

Issue 1 | Volume 15 | 2022

Medical Library Forum

Forum Bibliotek Medycznych

ISSN: 2450-0437

Issue 1 | Volume 15 | 2022

The journal is co-financed by educational institutions: Collegium Medicum of the Nicolaus Copernicus University (Bydgoszcz), Jagiellonian University – Medical College (Cracow), Medical University of Gdańsk (Gdańsk), Medical University of Silesia (Katowice), Medical University of Lublin (Lublin), Medical University of Łódź (Łódź), University of Warmia and Mazury (Olsztyn), Poznan University of Medical Sciences (Poznań), University of Opole (Opole), Pomeranian Medical University (Szczecin), Warsaw Medical University (Warsaw), Centre of Postgraduate Medical Education (Warsaw) and Wrocław Medical University (Wrocław).

Editor-in-Chief

- Irmína Utrata (University Library, Medical University of Warsaw)

Co-Editor-in-Chief

- Krzysztof Włodarczyk (University Library, Medical University of Warsaw)

Programme Board

- Jadwiga Turło, Prof. (Medical University of Warsaw)
- Tomasz Stokłosa, Prof. (Medical University of Warsaw)
- Daniela Angetter, Ph.D. (Austrian Academy of Sciences)
- Tetiana Ostapenko, Ph.D. (National Scientific Medical Library of Ukraine)
- Rishabh Shrivastava, Ph.D. (University of Rajasthan, India)
- María Sobrido, Ph.D. (University of A Coruña, Spain)

Editorial Board

- Scholastyka Baran (University Library, University of Warmia and Mazury)
- Renata Birska (Library, Medical University of Lublin)
- Dagmara Budek (Main Library of Pomeranian Medical University in Szczecin)
- Katarzyna Falow (Main Library of the Medical University of Gdańsk)
- Ewa Nowak (Main Library, Medical University of Silesia)
- Magdalena Kotlarek-Naskręt (Main Library, Poznan University of Medical Sciences)
- Witold Kozakiewicz (Information and Library Center, Medical Library of Łódź)
- Renata Sławińska (Medical Library, Wrocław Medical University)
- Joanna Słomkowska (Medical Library, Collegium Medicum of the Nicolaus Copernicus University)
- Renata Seweryniak (Library, Centre of Postgraduate Medical Education)
- Danuta Szewczyk-Kłós (Main Library, University of Opole)
- Anna Uryga (Medical Library, Jagiellonian University – Medical College)

Reviewers (this issue)

- Jadwiga Woźniak-Kasperek, Prof. (University of Warsaw)
- Grzegorz Gmiterek, Ph.D. (University of Warsaw)
- Adam Jachimczyk, Ph.D. (University of Warsaw)

Composition and typesetting

- Justyna Kramarz (Studio Grafpa)

Publisher: Medical University of Warsaw, Żwirki i Wigury 61, 02-091 Warsaw, Poland

Editorial office: Main Library of the Medical University of Warsaw, Żwirki i Wigury 63, 02-091 Warsaw, Poland

Table of contents

4

Anna Bujko

Opportunities to use the potential of academic libraries in research projects

Możliwości wykorzystania potencjału bibliotek akademickich przy realizacji projektów naukowych

13

Marcin Walczak

The place and role of the academic library in the structure of a university – current status and future prospects

Miejsce i rola biblioteki akademickiej w strukturze uczelni wyższej – teraźniejszość i perspektywy

26

Katarzyna Bikowska

Setting boundaries or no barriers? Managing the resources of the library of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn during the pandemic

Wytyczenie granic czy brak barier? Zarządzanie zasobami Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie w czasie pandemii

41

Dorota Ubysz, Wojciech Giermaziak

Central Medical Library during the COVID-19 pandemic – analysis of provided services and user needs

Główna Biblioteka Lekarska w czasie pandemii COVID-19 – analiza świadczonych usług i potrzeb użytkowników

50

Krzysztof Włodarczyk

The criterion for the inclusion of publications in universities' team bibliographies as illustrated by the case of the Medical University of Warsaw

Kryterium przynależności w bibliografiach zespołów osobowych pracowników szkół wyższych na przykładzie Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

63

Aneta Cybulska, Dominika Sidorska, Magdalena Jonko, Renata Sławińska, Michał Olczyk

Collection of digitised library resources on the AZON platform – effects of participation of the WMU Main Library in the partnership project "e-scienceplus.pl Active Information Platform"

Kolekcja zdigitalizowanych zasobów bibliotecznych na platformie AZON – efekt udziału Biblioteki Głównej UWM w projekcie partnerskim „Aktywna Platforma Informatyczna e-scienceplus.pl”

Anna Bujko

Opportunities to use the potential of academic libraries in research projects

Możliwości wykorzystania potencjału bibliotek akademickich przy realizacji projektów naukowych

DOI: 10.34738/mlf.0065

Medical Library Forum 2022;15(1):4-12

The Wojciech Kętrzyński Northern Institute in Olsztyn, Poland

Correspondence to: anna.bujka@gmail.com

Abstract

The article encourages representatives of the academic community to exploit the potential of the library and "advertises" the knowledge and versatile skills of librarians. The paper systemises and classifies the fields of activity where the potential of libraries can contribute to the delivery of a wide spectrum of research projects. Library activities are presented from a new perspective, with a focus on new quality of services provided by libraries, which can use both their own infrastructure and the potential of their staff to support and co-deliver projects. In addition to the services that are undoubtedly part of libraries' mission, a new and very important aspect of their activities was described. In fact, libraries can carry out research projects themselves and even play the role of a project leader, which gives them a new place in the academic community. Research projects are understood as projects that involve basic research – funded mainly by the National Science Centre, the Ministry of Education and Science and from EU funds under Horizon 2020. In the case of EU-funded projects that do not involve basic research (Operational Programme Digital Poland), it is difficult to determine whether the research aspect – if any – is in line with the definition of basic research, unless it is clearly evident from the project description made available to the public.

Streszczenie

Artykuł jest propozycją dla przedstawicieli środowiska naukowego dotyczącą wykorzystania potencjału biblioteki, a zarazem „reklamą” skupionego wokół nich środowiska, wiedzy i wszechstronnych umiejętności bibliotekarzy. Praca systematyzuje i klasyfikuje pola działań, w których potencjał bibliotek może służyć realizacji projektów naukowych z bardzo szerokiego

spektrum. Działalność bibliotek przedstawiono w innej niż dotąd optyce – w szczególności ukazano nową jakość usług bibliotek, które korzystając zarówno z własnej infrastruktury, jak i z potencjału pracowników, mogą obsługiwać i współrealizować projekty. Poza sferą usługową, bez wątpienia stanowiącą część misji bibliotek, opisano nowy, bardzo ważny aspekt działalności. Biblioteki mogą być bowiem jednostkami samodzielnie realizującymi projekty naukowe, a nawet odgrywać rolę lidera projektów, co zapewnia im nowe miejsce w społeczności akademickiej. Za naukowe uznano projekty, które obejmują badania podstawowe – finansowane głównie przez Narodowe Centrum Nauki, Ministerstwo Edukacji i Nauki oraz ze środków unijnych w ramach programu Horyzont 2020. W przypadku projektów finansowanych ze środków unijnych, które nie obejmują badań podstawowych (Program Operacyjny Polska Cyfrowa), aspekt badawczy zgodny z definicją badań podstawowych – o ile występuje – jest trudny do uchwycenia, chyba że wyraźnie wynika to z opisu projektu udostępnionego do publicznej wiadomości.

Keywords

academic library, academic community, researchers, partnership, scientific research, research data, research data management, research projects, academic library services

One of the roles of academic libraries is, in very simple terms, to support the research and teaching process. Before the digital age, this involved creating a physical space for studying and providing necessary resources – in the form of access to library collections – for research and teaching. Developments in technology have revolutionised the learning process and the role of libraries, which are well positioned to embrace the new reality and – most importantly – to meet any new challenges. Today, we can talk about **e-research** as a form of research based on data provided and created using information technology [1], as well as **e-libraries**, whose new role is to co-create a **cyberspace** for studying and **cyber resources** for **cyber research**, teaching and **cyber teaching**.

The potential of resources

Library collections, which are at the heart of any library, provide excellent material for any kind of academic research. The valuable written heritage has been – and continues to be – of interest to researchers and many projects involving basic research [2] have been acknowledged by reviewers and received funding from external institutions. As a result, catalogues of old prints, incunables, rare prints, printed ephemera, drawings, graphic art etc. have been created. Thematic library collections have also entered academic circulation, with their digital and open-access form contributing to the development of bibliographical, historical, linguistic and other research. There have been numerous projects aimed at digitising collections and establishing collections on digital platforms.

Of the projects dealing with written heritage, however, only a few were of scientific nature. The following projects funded by the National Centre for Science (NCN) can serve as examples of typical scientific endeavours: “Slavica and Byzantine heritage. A multimedia catalogue of written monuments of Old Believers living in Poland as a tool for reconstructing the phenomena of vanishing cultures” (project implemented in 2011–2013, coordinated by Zoja Jaroszewicz-Pierestawcew, PhD, DSc, Professor of UWM), “Collections of materials of public life as a type of manuscript book in Old Polish times (17th–18th centuries)” (2015–2019, Maciej Matvirov, PhD, DSc, Professor of UWr), “‘Russian-language’ Basilian editions (18th century)” (2013–2017, Professor Joanna Getka, PhD, DSc), “Provenance of Polonica from the Prussian State Library, the so-called Berlinka, stored in the Jagiellonian Library – analysis of the resource based on the digital repository” (2013–2016, Jacek Partyka, PhD). Only in the last case was the grant recipient a library. Library resources, in a broad sense, have the potential to change the research space by increasing the role of libraries in the delivery of projects, especially of scientific nature.

The potential of the IT and technical infrastructure of libraries

The IT and technical potential consists primarily of the library systems (Aleph, Alma, Horizon, etc.) implemented to manage the facility itself and its collections. The library infrastructure is also made up of systems for the collection of digital resources and the output of the academic community. These include the commonly used knowledge bases, which

serve as both reference systems and information systems for universities. They combine the functionalities of institutional repositories and current research information systems (CRIS). They allow for collecting and sharing information about academics, their professional activities, research projects, research funding, conferences, patents, technologies and other forms of scientific activity, as well as for recording scientific output and collecting, archiving and sharing publications in an open or restricted manner. Also to be mentioned is the technical infrastructure used to digitise and provide access to digital objects (scanners, computers, digital libraries).

The potential of human resources

The human capital of academic libraries is their versatile staff – the majority of whom are university-educated (see table 1) and often skilled beyond their degree. Contemporary librarians include: digitisation specialists, academic research staff [3], teaching librarians, systems librarians, subject librarians, bibliographers and e-bibliographers, bibliometricians, information scientists, distinguished cataloguers (specialists in database construction), information brokers, information managers, repository managers, research data managers and, finally, **knowledge managers**.

Library as a project leader

National Science Centre (NCN)

Unfortunately, there is little participation of libraries in scientific projects funded by Polish

Table 1. Education structure of academic library staff on the example of the University Library of the University of Wrocław (UWr) and the University Library of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn (UWM), the reports of which (including the type of staff education) are available online [4, 5]; data for 2019

Education	Wrocław University (UWr) Library		University of Warmia and Mazury (UWM) Library	
	Number of employees	Proportion	Number of employees	Proportion
higher education	154	77.38%	112	90.32%
post-secondary school	5	2.51%	-	-
secondary education	35	17.58%	12	9.68%
vocational education	4	2.01%	-	-
primary education	1	0.5%	-	-
TOTAL	199	100%	124	100%

Table 2. Projects funded by the NCN [6]

Name of library	Project title	Name of competition	Head of project	Library employee
Jagiellonian Library	Music editing in Krakow in the years 1850–1918	Preludium 12	Michał Lewicki, MA	yes
	Inventory of manuscripts of the Jagiellonian Library 11863–12360. Pawlikowski's Home Archive. Part 3	Opus 3 (2012)	Monika Jaglarz, PhD	yes
	Catalogue of medieval Latin manuscripts of the Jagiellonian Library, vol. 11	Opus 3	Ryszard Tatarzyński, PhD	yes
	Provenance of Polonica from the Prussian State Library, the so-called Berlinka, stored in the Jagiellonian Library – analysis of the resource based on the digital repository	Sonata Bis 1	Jacek Partyka, PhD	yes
University Library of the Nicolaus Copernicus University	Religious polemical writings from 1692–1702 – the cultural heritage of European pietistic thought in the context of the multi-confessionalism of early modern Gdańsk	Sonata 11	Liliana Lewandowska, PhD	yes

Table 3. Projects funded by the Ministry of Science and Higher Education (MNiSW) as part of the National Programme for the Development of the Humanities (NPRH) [7–10]

Name of library	Project title	Head of project	Library employee
Jagiellonian Library	The Jagiellonian Library – a study of the history from 1775 to 1918	Piotr Lechowski, PhD	no
	Polish traditions of research on the Orient	Prof. Ewa Siemienieć-Gołaś, PhD, DSc	no
University Library of the Nicolaus Copernicus University	Research on modern manuscripts of the University Library in Toruń and the development and printing of an inventory	Andrzej Mycio, PhD	yes
	HINC ITUR AD ASTRA. Stefan Batory University in Vilnius 1919–1939. A team monograph – compilation and publication	Miroslaw A. Supruniuk, PhD, DSc	yes
	Inventory and compilation of archival legacies and collections of works of art by Polish artists in Great Britain in the 20th century in the collection of the University Library in Toruń – Collection of the Archives of Emigration and the University Museum	Prof. Jan W. Sienkiewicz, PhD, DSc	no
	Silver Library of Prince Albrecht of Prussia and his wife Anna Maria – Polish-German heritage with a European focus	Prof. Janusz Tondel, PhD, DSc	yes
University of Warsaw Library	Catalogue of 16th century prints in the collection of the University of Warsaw Library. Vol. 5–7	Halina Mieczkowska, MA	yes
	Catalogues of the collection of the Print Room at the University of Warsaw Library	n/a	n/a

institutions – the NCN, the Ministry of Education and Science (MEiN; these include programmes such as the National Programme for the Development of the Humanities, NPRH) – or European institutions (Horizon 2020). NCN funded only seven projects conducted by academic libraries as separate organisational units. All of the projects involved research on written monuments, and most of them were carried out at the Jagiellonian Library (see tables for details).

National Programme for the Development of the Humanities (NPRH)

There is a small number (unfortunately) of libraries with an impressive track record of NPRH funded projects. So far, three academic libraries in Poland have received funding from the Ministry of Education: The Jagiellonian Library, the University of Warsaw Library and the University Library of the Nicolaus Copernicus University. The project

leaders were mostly employees with at least a doctoral degree (only in one case was the head of the project a person with a master's degree).

According to the proposal assessment guidelines, the selection of projects financed by NCN and by the Ministry of Education under the NPRH is influenced by the output of the project leader. Depending on the competition announced by NCN, the qualifications and achievements of

the project leader account for as much as 40% of the score (the following are assessed: the leader's output over the last 10 years, his/her contribution to the development of the scientific field, the outcomes of research carried out from grants, such as publications, data collections, software, international recognition) [11]. The same is true for the NPRH competition – in addition to the substantive description, project feasibility, etc., other important criteria include the research team composition and the output of the leader and other contributors.

The main reason why libraries fail to succeed as leaders of research projects is that librarians have insufficient scientific capacity, as reflected in the academic output or the number of library employees with higher degrees. Although many librarians hold a degree of doctor, associate professor or even full professor (!), their involvement in research projects is actually negligible. The low scientific capacity of librarians has been exposed by, among other things, the higher education reform and the assessment of their academic performance, which is often hardly comparable to that of academic teachers. The situation was made even worse by the fact that qualified librarians were classified administrative staff rather than academic teachers. Consequently, academic libraries lost a number of employees who could help build academic performance and participate in future research project competitions.

Deficits in research potential prevent academic libraries from acting as 'fully-fledged' project leaders, although they are formally entitled to submit project proposals.

Library as a partner

Given the above difficulties, a partnership between the research community and libraries seems more feasible. Research libraries can provide **research related** services to the academic community. They even have the capacity to organise the entire research process [12]. A good example of such partnership is research data management. Data management plans are part of the proposals submitted under Horizon and NCN calls. Libraries have taken up this challenge, with many producing their own resources and guides on open access to research data. Librarians also offer advice during the development of data management plans. Unfortunately, scientists representing different fields and disciplines expect a generic data management plan, which does not exist. There are, of course, common

elements that should be included in any plan, and many items can be duplicated, but the significant diversity of proposals, many of which concern interdisciplinary projects, results in high diversity of research data.

The obligation of open access to publications and research data also requires librarians to be aware of legal issues. This, of course, refers to the licences under which data should be made available. Library participation in the development of data management plans also involves assisting in the selection of infrastructure for sharing collected data (e.g. choosing a repository suitable for the type of research data). These tasks (and many others) require librarians to demonstrate cross-functional expertise, combining legal knowledge and technical skills.

Another form of partnership, which builds on the activities discussed above (i.e. participation in the preparation of the proposal and in the sharing of project outcomes and research data), is data management throughout the research process. This represents a development opportunity for university libraries, as discussed by Anna Wałek [13]. To some extent, such cooperation is already taking place. Libraries are in fact participating in the creation of central university information systems that allow for the deposit of publications (knowledge bases, repositories) and – on a lesser scale – research data. Few universities in Poland currently have repositories for depositing and sharing research data, such as Most Danych (Data Bridge), InterScienceCloud or the Polish Platform of Medical Research. We should not forget about countrywide solutions, however, such as the RepOD repository, which provides universities with a dedicated "shelf", i.e. the possibility of creating their own collections assigned to specific institutions.

The example of RepOD demonstrates that the problem of storage and long-term archiving of all research data produced within the project has not yet been solved. This presents an opportunity for libraries as partners in research projects. Provided that there is a university infrastructure in place for organising the data management process (storage, administration and sharing), librarians can act as data stewards in projects. The involvement of librarians as data stewards is particularly useful in projects where large volumes of diverse research data are produced. These could include life sciences projects that produce 5 TB of image data per week, or projects in any field of science that generate 60 000 files: 30 000 .tiff files and 30 000 .pdf files.

Another form of partnership involves participation in scientific projects through the provision of infrastructure. Libraries' activities are based on information systems – library systems, including cloud-based library management systems. These can be perfectly suited for projects that do not involve the purchase of licences for separate systems or the creation of new, costly IT infrastructure.

Some examples of leveraging the infrastructure capacity of academic libraries include projects implemented by the UWM University Library in Olsztyn in 2017–2018. These were funded by the Ministry of Science and Higher Education as part of the "Activities for the Dissemination of Science" (DUN) programme. The projects involved the expansion of bibliographic descriptions from the Aleph database to include information on provenance (they covered two of the library's historical book collections: the Łódź and Cieszyn collections). With the use of the library system and the employment of competent librarians it was possible to create a database that can be used as a basis for scientific research. Although the adopted solutions have a number of shortcomings (no graphics, no extended index or subject entry catalogue), the extended database has been used for scientific purposes and has enabled the preparation of a monograph on the UWM Library's historical book collections [14].

In 2019, the infrastructure of the UWM University Library was successfully used to implement another project, which resulted in the creation of a database for interdisciplinary scientific research, including bibliographical, historical or press studies. The project concerned the creation of a bibliography of the first veterinary journal published in Lviv – "Przegląd Weterynaryjny" (Veterinary Review) – and was preceded by another project aimed at digitising the periodical, which is held almost completely in the Scientific Library of the Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies of Lviv. With the use of the Aleph library system and the expertise of the librarians, in a short time (10 months) a complete bibliography was created, allowing scientific research to be carried out. The database made it possible to prepare scientific articles that have been published in scored journals. In the future, the digital bibliography may become the basis for a monograph on "Przegląd Weterynaryjny".

The above examples illustrate the use of the libraries' infrastructure potential and staff potential in projects across the humanities and social

Table 4. Projects involving digitisation of collections

Name of library	Project title	Name of programme
Jagiellonian Library	Patrimonium – digitising and providing access to Polish national heritage from the collections of the National Library and the Jagiellonian Library	Operational Programme Digital Poland, Measure 2.3: Digital availability and usability of public sector information, Sub-measure 2.3.2: Digital access to cultural resources
Adam Mickiewicz University Library	Mirabilia Collectio. Digital Platform of Academic Resources of the University Library in Poznań	Operational Programme Digital Poland, Sub-measure 2.3.1: Digital access to public sector information from administrative sources and scientific resources, project type II: Digital accessibility of scientific resources
Nicolaus Copernicus University Library	Digitising academic resources from the Kujawy-Pomerania Region to make them available to researchers and teachers nationally	Operational Programme Digital Poland, Sub-measure 2.3.1: Digital access to public sector information from administrative sources and scientific resources, project type II: Digital accessibility of scientific resources
Wrocław Medical University (proponent)	Polish Platform of Medical Research: a knowledge and research potential management platform	Operational Programme Digital Poland, Sub-measure 2.3.1: Digital access to public sector information from administrative sources and scientific resources, project type II: Digital accessibility of scientific resources
Medical University of Łódź	"InterScienceCloud" – An integrated information platform about the scientific activity of the Medical University of Łódź	Operational Programme Digital Poland, Sub-measure 2.3.1: Digital access to public sector information from administrative sources and scientific resources, project type II: Digital accessibility of scientific resources

sciences. But there is no reason why such services should not be extended to all fields of science. As part of the projects, librarians would be able to create thematic databases in the form of separate databases or collections. Or, in more general terms, they would be able to compile the research data produced.

Research projects can also benefit from librarians' digital competences – both in terms of infrastructure and digitisation expertise. Examples can be found in projects financed from European funds.

There are also numerous projects funded by the Ministry of Science and Higher Education under the DUN programme and now the Ministry of Education and Science under the "Social Responsibility of Science" programme.

Academic libraries should have a place in the research landscape. They should work out the principles for a partnership that in fact already exists. Libraries have their own scientific resources, infrastructure and human capital. They are well positioned to carry out various types of projects. They can provide support in the implementation of projects, the publication of research outcomes, the management of research data, but also in the area of marketing (and more). Libraries can reduce the workload of researchers and simplify their work by coordinating activities throughout the research process [12].

Instead of a conclusion

Libraries can provide comprehensive services supporting research projects. To this end, they

should extend an offer to the academic community [15]. It should place emphasis on the activities of libraries that would be of use to researchers. It might be advisable for libraries to jointly develop standards for research services.

What can academic library staff do to contribute to research projects?

- Provide and coordinate digital services and offerings (in practice, this can include technical advice and expertise on digitisation – e.g. information on which collections have already been digitised);
- Support researchers in the publication of research outcomes;
- Manage data generated in the research process [16];
- Administer the project (which is of great importance for large projects);
- Analyse research data and produce relevant reports;
- Conduct research queries;
- Build databases using own competencies and available infrastructure;
- Conduct research.

Jedną z ról bibliotek naukowych jest, w dużym uproszczeniu, obsługa procesu badawczego i procesu nauczania. Przed erą cyfrową polegała ona na stworzeniu przestrzeni do nauki w sensie fizycznym oraz zapewnieniu warsztatu – w postaci dostępu do zbiorów bibliotecznych – do prowadzenia badań i nauczania. Rozwój technologii zrewolucjonizował formę nauki i rolę bibliotek, które doskonale odnajdują się w nowej rzeczywistości oraz – co

najważniejsze – są w stanie sprostać nowym wyzwaniom. Możemy dziś mówić o **e-nauce**, jako formie nauki opartej na danych dostarczanych i tworzonych z wykorzystaniem technologii informatycznych [1], a także o **e-bibliotece**, której nowa rola polega na współtworzeniu **cyberprzestrzeni** dla nauki oraz **cyberwarsztatu** do prowadzenia **cyberbadań**, nauczania i **cybernauczania**.

Potencjał zasobów

Zbiory biblioteczne, będące istotą każdej biblioteki, stanowią doskonały materiał do wszelkich badań naukowych. Cenne dziedzictwo piśmiennicze niejednokrotnie było – i jest nadal – przedmiotem zainteresowań badaczy, a wiele projektów, które obejmowały badania podstawowe [2], znalazło uznanie recenzentów i otrzymało dofinansowanie instytucji zewnętrznych. W rezultacie powstały katalogi starych druków, inkunabułów, druków rzadkich, druków ulotnych, rysunków, grafik itd. Do obiegu naukowego trafiły również kolekcje tematyczne ze zbiorów bibliotecznych, których cyfrowa i ogólnodostępna forma wpływa na rozwój badań bibliologicznych, historycznych, językoznawczych i innych. Liczne projekty obejmowały digitalizację zbiorów i tworzenie kolekcji na platformach cyfrowych.

Spośród projektów, których przedmiotem było dziedzictwo piśmiennicze, niewiele jednak miało naukowy charakter. Jako przykłady przedsięwzięć typowo naukowych mogą posłużyć projekty sfinansowane przez Narodowe Centrum Nauki (NCN): „Slavica a bizantyjskie dziedzictwo. Multimedialny katalog zabytków piśmiennictwa

Tab. 1. Struktura wykształcenia pracowników bibliotek naukowych na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Wrocławskiego (UWr) i Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (UWM), których sprawozdania – uwzględniające rodzaj wykształcenia pracowników – są dostępne w Internecie [4, 5]; dane za rok 2019

Wykształcenie	Biblioteka UWr		Biblioteka UWM	
	Liczba pracowników	Procent	Liczba pracowników	Procent
studia wyższe	154	77,38%	112	90,32%
szkoła policealna	5	2,51%	-	-
wykształcenie średnie	35	17,58%	12	9,68%
zasadnicze zawodowe	4	2,01%	-	-
wykształcenie podstawowe	1	0,5%	-	-
RAZEM	199	100%	124	100%

Tab. 2. Projekty finansowane przez NCN [6]

Nazwa biblioteki	Tytuł projektu	Nazwa konkursu	Kierownik projektu	Pracownik biblioteki
Biblioteka Jagiellońska	Edytorstwo muzyczne w Krakowie w latach 1850–1918	Preludium 12	mgr Michał Lewicki	tak
	Inwentarz rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej nr 11863–12360. Archiwum Domowe Pawlikowskich. Cz. 3	Opus 3 (rok 2012)	dr Monika Jaglarz	tak
	Katalog łańciskich rękopisów średniowiecznych Biblioteki Jagiellońskiej, t. 11	Opus 3	dr Ryszard Tatarzyński	tak
	Proweniencje poloników z Pruskiej Biblioteki Państwowej, tzw. Berlinki przechowywanej w Bibliotece Jagiellońskiej – analiza zasobu w oparciu o repozytorium cyfrowe	Sonata Bis 1	dr Jacek Partyka	tak
Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika	Religijne pisma polemiczne z lat 1692–1702 – kulturowe dziedzictwo europejskiej myśli pietystycznej w kontekście wielowyznaniowości wczesnonowoczesnego Gdańska	Sonata 11	dr Liliana Lewandowska	tak

Tab. 3. Projekty finansowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) w ramach NPRH [7–10]

Nazwa biblioteki	Tytuł projektu	Kierownik projektu	Pracownik biblioteki
Biblioteka Jagiellońska	Biblioteka Jagiellońska – opracowanie dziejów od 1775 do 1918 r.	dr Piotr Lechowski	nie
	Polskie tradycje badań nad Orientem	prof. dr hab. Ewa Siemienieć-Gołaś	nie
Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika	Badania rękopisów nowożytnych Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu oraz opracowanie i druk inwentarza	dr Andrzej Mycio	tak
	HINC ITUR AD ASTRA. Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie 1919–1939. Monografia zespołowa – opracowanie i publikacja	dr hab. Mirosław A. Supruniuk	tak
	Inwentaryzacja i opracowanie spuścizn archiwalnych i kolekcji dzieł sztuki polskich artystów w Wielkiej Brytanii w XX wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu – Kolekcja Archiwum Emigracji i Muzeum Uniwersyteckiego	prof. dr hab. Jan W. Sienkiewicz	nie
	Silver Library of Prince Albrecht of Prussia and his wife Anna Maria – polsko-niemieckie dziedzictwo w europejskim wydaniu	prof. dr hab. Janusz Tondel	tak
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego	Katalog druków XVI wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. T. 5–7	mgr Halina Mieczkowska	tak
	Katalogi zbiorów Gabinetu Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie	brak danych	brak danych

staroobrzędowców zamieszkałych w Polsce jako narzędzie odtwarzania fenomenów ginących kultur” (projekt realizowany w latach 2011–2013 pod kierownictwem dr hab. Zoi Jarszewicz-Pierśławcew, prof. UWM), „Zbiory materiałów życia publicznego jako typ książki rękopiśmiennej w czasach staropolskich (XVII–XVIII w.)” (2015–2019, dr hab. Maciej Matwijow, prof. UWr), „»Ruskojęzyczne« wydania bazylińskie (XVIII w.)” (2013–2017, prof. dr hab. Joanna

Getka), „Proweniencje poloników z Pruskiej Biblioteki Państwowej, tzw. Berlinki przechowywanej w Bibliotece Jagiellońskiej – analiza zasobu w oparciu o repozytorium cyfrowe” (2013–2016, dr Jacek Partyka). Jedynie w ostatnim przypadku grantobiorcą była biblioteka. Szeroko rozumiane zasoby biblioteczne mogą wpłynąć na zmianę w przestrzeni badawczej przez zwiększenie roli bibliotek w realizacji projektów, zwłaszcza naukowych.

Potencjał infrastruktury informatycznej i technicznej bibliotek

Na potencjał informatyczno-techniczny składają się przede wszystkim wdrożone systemy biblioteczne (Aleph, Alma, Horizon itd.), które umożliwiają zarządzanie placówką i zbiorami. Infrastrukturę biblioteki tworzą też systemy służące do gromadzenia zasobów cyfrowych i dorobku społeczności akademickiej. Mowa tu o popularnych obecnie

bazach wiedzy, które stanowią system informacji o uczelni i system informacji dla uczelni. Łączą one funkcjonalności repozytoriów instytucjonalnych i systemów typu CRIS (*current research information system*). Umożliwiają gromadzenie i udostępnianie informacji o pracownikach naukowych, ich aktywności zawodowej, projektach badawczych, finansowaniu badań, konferencjach, patentach, technologiach i pozostałych przejawach działalności naukowej, a także ewidencję dorobku naukowego oraz jego gromadzenie, archiwizację i udostępnianie w sposób otwarty lub ograniczony. Należy też wspomnieć o infrastrukturze technicznej służącej do digitalizacji i udostępniania obiektów cyfrowych (skanery, komputery, biblioteki cyfrowe).

Potencjał kadrowy

Kadrowym potencjałem bibliotek naukowych są wszechstronni pracownicy – w większości osoby z wykształceniem wyższym (zob. tab. 1), których umiejętności wykraczają często poza przygotowanie kierunkowe. Dzisiejsi bibliotekarze to: specjaliści od digitalizacji, pracownicy mający stopień naukowy i prowadzący badania naukowe [3], dydaktycy, bibliotekarze systemowi, bibliotekarze dziedzinowi, bibliografowie i e-bibliografowie, bibliometryści, informatycy, wybitni katalogerzy (specjaliści od budowy baz danych), brokerzy informacji, managerowie informacji, managerowie repozytorium, managerowie danych badawczych, a wreszcie – **managerowie wiedzy**.

Biblioteka jako lider projektu

Narodowe Centrum Nauki

Niestety niewielki jest udział bibliotek w projektach naukowych finansowanych przez instytucje polskie – NCN, Ministerstwo Edukacji i Nauki (MEiN; mowa o programach takich jak Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, NPRH) – lub instytucje europejskie (program Horyzont 2020). NCN sfinansowało zaledwie siedem projektów prowadzonych w bibliotekach naukowych jako odrębnych jednostkach organizacyjnych. Wszystkie projekty obejmowały badania nad zabytkami piśmiennictwa, większość przedsięwzięć realizowana była w Bibliotece Jagiellońskiej (szczegóły przedstawiono w tabelach).

Narodowy Program Rozwoju Humanistyki

Imponująco wygląda doświadczenie nielicznych (niestety) bibliotek w realizacji projektów finansowanych w ramach NPRH. Dotychczas ze środków

resortu szkolnictwa sfinansowano przedsięwzięcia, których beneficjentami były trzy biblioteki akademickie w Polsce: Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego i Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Kierownicy projektów mieli przeważnie co najmniej stopień doktora (tylko w jednym przypadku kierownikiem była osoba z tytułem zawodowym magistra).

Według wytycznych oceny wniosków finansowanych przez NCN i przez resort szkolnictwa w ramach NPRH wpływ na ocenę projektu ma dorobek kierownika. W zależności od konkursu ogłaszanego przez NCN kwalifikacje i osiągnięcia osoby prowadzącej projekt stanowią nawet 40% oceny wniosku (ocenie podlegają: dorobek kierownika z ostatnich 10 lat, jego wkład w rozwój dziedziny naukowej, materialne efekty badań realizowanych z grantów, takie jak publikacje, zbiory danych, oprogramowanie, międzynarodowa rozpoznawalność) [11]. Podobnie jest w przypadku konkursu NPRH – poza opisem merytorycznym, możliwościami wykonania projektu itd. ważną rolę odgrywają zespół badawczy oraz dorobek kierownika i pozostałych wykonawców.

Głównym powodem braku sukcesów bibliotek w pełnieniu funkcji lidera projektów naukowych jest niewystarczający potencjał naukowy bibliotekarzy, co odzwierciedla dorobek naukowy lub liczba osób z wyższymi stopniami naukowymi zatrudnionych w bibliotekach. Choć pracują tam osoby mające stopień doktora, a nawet doktora habilitowanego i profesora (!), ich udział w projektach badawczych jest wręcz marginalny. Słabość naukowego potencjału bibliotekarzy obnażyła m.in. reforma szkolnictwa wyższego i ocena ich osiągnięć naukowych, często trudno porównywalnych z dorobkiem nauczycieli akademickich. Sytuację pogorszyło przeszerogowanie bibliotekarzy dyplomowanych z grupy nauczycieli akademickich do pionu pracowników administracyjnych. Z bibliotek akademickich zniknęła grupa pracowników, której przedstawiciele mogliby budować dorobek naukowy i w przyszłości uczestniczyć w konkursach na projekty badawcze.

Deficyty potencjału naukowego, których przykłady podano wyżej, uniemożliwiają występowanie biblioteki akademickiej w roli „pełnego” lidera projektu, choć formalnie biblioteka może nim zostać – jest podmiotem uprawnionym do złożenia wniosku.

Biblioteka jako partner

Biorąc pod uwagę powyższe trudności, bardziej realne wydaje się partnerstwo środowiska

naukowego i bibliotek. Biblioteki naukowe są dla społeczności akademickiej partnerem oferującym usługi **okołobadawcze**. Co więcej, mogą organizować cały proces badawczy [12]. Dobrym przykładem partnerstwa jest zarządzanie danymi badawczymi. Plany zarządzania danymi są elementem wniosków składanych w ramach programu Horyzont i konkursów ogłaszanych przez NCN. Biblioteki to wyzwanie podjęły, wiele z nich przygotowało własne materiały i poradniki dotyczące otwartego dostępu do danych badawczych. Obecnie bibliotekarze udzielają także licznych konsultacji w toku tworzenia planów. Niestety naukowcy reprezentujący różne dziedziny i dyscypliny nauki oczekują uniwersalnego planu zarządzania danymi, a taki nie istnieje. Są oczywiście wspólne elementy, które powinny znaleźć się w każdym planie, i wiele punktów można powielać, ale – jak wiadomo – duża różnorodność wniosków, a wśród nich bardzo popularnych dziś projektów interdyscyplinarnych, wpływa na powstawanie różnorodnych danych badawczych.

Obligatoryjność otwartego dostępu do publikacji i danych badawczych wymaga od bibliotekarzy również znajomości kwestii prawnych. Mowa tu oczywiście o licencjach, na których powinno się dane udostępniać. Udział bibliotek w tworzeniu planów zarządzania danymi to także pomoc w wyborze infrastruktury umożliwiającej udostępnianie gromadzonych danych (np. wybór repozytorium odpowiedniego do danego typu danych badawczych). Wymienione kwestie (i wiele innych) wymagają od bibliotekarzy uniwersalnych kompetencji: znajomości kwestii prawnych i zarazem umiejętności technicznych.

Kolejną formą partnerstwa, będącą rozszerzeniem działań omówionych wyżej (udział biblioteki w przygotowaniu wniosku oraz w udostępnianiu wyników projektu i danych badawczych), jest zarządzanie danymi w całym procesie badawczym. Stanowi to perspektywę rozwoju dla bibliotek uczelnianych, o czym pisała Anna Wałek [13]. Po części już się tak dzieje. Biblioteki uczestniczą bowiem w tworzeniu centralnych systemów informacyjnych uczelni, które pozwalają na deponowanie publikacji (bazy wiedzy, repozytoria) i – na razie w mniejszym stopniu – danych badawczych. Repozytoriami umożliwiającymi deponowanie i udostępnianie danych badawczych dysponuje obecnie niewiele uczelni w Polsce – należy tu wymienić Most Danych, InterScienceCloud czy Polską Platformę Medyczną. Nie można zapominać o rozwiązaniach ogólnopolskich, takich jak repozytorium RepOD, które oferuje zainicjowanym uczelniom „półkę”, czyli możliwość

tworzenia własnych kolekcji przypisanych do danej instytucji.

Przykład RepOD pokazuje, że nie został rozwiązany problem przechowywania i długoterminowej archiwizacji wszystkich danych badawczych wytworzonych w ramach projektu. I tu pojawia się szansa dla bibliotek jako partnerów w projektach naukowych. Przy założeniu, że istnieje infrastruktura uczelniana umożliwiająca zorganizowanie procesu zarządzania danymi (przechowywanie, administrowanie i udostępnianie), funkcję zarządców danych (*data steward*) w projektach mogą pełnić bibliotekarze. Zaangażowanie bibliotekarzy – zarządców danych będzie zasadne szczególnie w projektach zakładających wytworzenie dużych ilości zróżnicowanych danych badawczych. Mogą to być projekty z dziedziny nauk o życiu, w których wytwarza się dane obrazowe o wielkości np. 5 TB tygodniowo, albo projekt z jakiegokolwiek dziedziny, w ramach którego powstaje 60 tys. plików: 30 tys. w formacie .tiff i 30 tys. w formacie .pdf.

Innym przykładem partnerstwa jest udział w projektach naukowych, w których można wykorzystać potencjał w postaci infrastruktury. Działalność bibliotek opiera się na systemach informatycznych – systemach bibliotecznych, m.in. popularnych obecnie systemach chmurowych. Mogą się one doskonale sprawdzić przy realizacji projektów, w których nie przewiduje się zakupu licencji odrębnych systemów ani tworzenia nowej, kosztownej infrastruktury informatycznej.

Przykładem wykorzystania infrastrukturalnego potencjału bibliotek akademickich są projekty zrealizowane przez Bibliotekę Uniwersytecką UWM w Olsztynie w latach 2017–2018. Były to

przedsięwzięcia finansowane ze środków MNiSW w ramach programu „Działalność upowszechniająca naukę” (DUN). Projekty zakładały rozbudowę opisów bibliograficznych z bazy Aleph o informacje dotyczące proveniencji (projekt obejmował dwa historyczne księgozbiory biblioteki: księgozbiór łódzki i cieszyński). Wykorzystanie systemu bibliotecznego i zatrudnienie kompetentnych bibliotekarzy umożliwiły stworzenie bazy stanowiącej podstawę badań naukowych. Przyjęte rozwiązania mają oczywiście wiele mankamentów (brak grafik, rozbudowanego indeksu czy kartoteki haseł przedmiotowych), niemniej jednak rozbudowana baza została użyta do celów naukowych i umożliwiła przygotowanie monografii na temat księgozbiorów historycznych Biblioteki UWM [14].

Dzięki infrastrukturze Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w 2019 r. udało się zrealizować inny projekt, w wyniku którego powstała kolejna baza danych umożliwiająca prowadzenie interdyscyplinarnych badań naukowych: bibliologicznych, historycznych lub prasoznawczych. Projekt dotyczył stworzenia bibliografii pierwszego czasopisma weterynaryjnego wydawanego we Lwowie – „Przeglądu Weterynaryjnego” – i został poprzedzony realizacją innego projektu, mającego na celu digitalizację periodyku, którego prawie kompletny zasób znajduje się w Bibliotece Naukowej Narodowego Uniwersytetu Medycyny Weterynaryjnej i Biotechnologii im. Stefana Grzyckiego we Lwowie. Dzięki wykorzystaniu systemu bibliotecznego Aleph i kompetencji bibliotekarzy w krótkim czasie (10 miesięcy) powstała kompletna bibliografia, pozwalająca na prowadzenie badań naukowych. Baza umożliwiła przygotowanie artykułów naukowych, które opublikowano w punktowanych czasopismach.

W przyszłości elektroniczna bibliografia może stać się podstawą do przygotowania monografii „Przeglądu Weterynaryjnego”.

To przykłady wykorzystania potencjału biblioteki w dwóch obszarach (potencjał infrastruktury i potencjał pracowników) w projektach z zakresu nauk humanistycznych i społecznych. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby rozszerzyć takie usługi na wszystkie dziedziny nauki. W ramach projektów bibliotekarze mogliby tworzyć – w formie odrębnych baz lub kolekcji – bazy tematyczne. Ujmując to ogólniej: mogliby opracowywać wytworzone dane badawcze.

W projektach naukowych można także wykorzystać kompetencje cyfrowe bibliotekarzy – zarówno infrastruktury, jak i doświadczenie w zakresie digitalizacji zbiorów. Przykładem są projekty finansowane ze środków europejskich.

Wiele jest również projektów finansowanych ze środków MNiSW w ramach programu DUN, a obecnie – MEiN w ramach programu „Społeczna odpowiedzialność nauki”, których przykłady można by mnożyć.

W przestrzeni badawczej powinno znaleźć się miejsce dla bibliotek naukowych. Powinny one wypracować zasady partnerstwa, które faktycznie już istnieje. Biblioteka ma własne zasoby nauki, ma infrastrukturę, ma zasoby kadrowe. Jest bardzo dobrze przygotowana organizacyjnie do realizacji różnego typu przedsięwzięć. Może zapewnić wsparcie w realizacji projektów, publikacji efektów badań, zarządzaniu danymi badawczymi, ale też w zakresie marketingu (i nie tylko). Biblioteki mogą odciążać badaczy, uprościć ich pracę przez koordynację działań w całym procesie badań [12].

Tab. 4. Projekty obejmujące digitalizację zbiorów

Nazwa biblioteki	Tytuł projektu	Nazwa programu
Biblioteka Jagiellońska	Patrimonium – digitalizacja i udostępnienie polskiego dziedzictwa narodowego ze zbiorów Biblioteki Narodowej oraz Biblioteki Jagiellońskiej	Program Operacyjny Polska Cyfrowa, działanie 2.3: Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego, poddziałanie 2.3.2: Cyfrowe udostępnienie zasobów kultury
Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Adama Mickiewicza	Mirabilia Collectio. Cyfrowa Platforma Zasobów Naukowych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu	Program Operacyjny Polska Cyfrowa, działanie 2.3.1: Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego (ISP) ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki dla projektów typu II: Cyfrowe udostępnienie zasobów nauki
Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika	Ucyfrowienie zasobów akademickich regionu kujawsko-pomorskiego dla potrzeb nauki i dydaktyki całego kraju	Program Operacyjny Polska Cyfrowa, działanie 2.3.1: Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego (ISP) ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki dla projektów typu II: Cyfrowe udostępnienie zasobów nauki
Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu (wnioskodawca)	Polska Platforma Medyczna: portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym	Program Operacyjny Polska Cyfrowa, działanie 2.3.1: Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego (ISP) ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki dla projektów typu II: Cyfrowe udostępnienie zasobów nauki
Uniwersytet Medyczny w Łodzi	„InterScienceCloud” – Zintegrowana platforma informacji o działalności naukowej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi	Program Operacyjny Polska Cyfrowa, działanie 2.3.1: Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego (ISP) ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki dla projektów typu II: Cyfrowe udostępnienie zasobów nauki

Zamiast zakończenia

Biblioteki mogą świadczyć kompleksowe usługi okołobadawcze w projektach naukowych. W tym celu należałoby przygotować ofertę skierowaną do środowiska akademickiego [15]. Konieczne jest podkreślenie działań bibliotek, które przydałyby się naukowcom. Może warto, by biblioteki wspólnie wypracowały standardy obsługi badań naukowych?

Co mogą robić w projektach pracownicy bibliotek akademickich?

- Dostarczać i koordynować usługi i oferty cyfrowe (w praktyce może to być m.in. doradztwo techniczne i merytoryczne w zakresie digitalizacji – np. jakie zbiory są już zdigitalizowane).
- Wspierać naukowców w publikacji wyników badań.
- Zarządzać danymi wytworzonymi w procesie badawczym [16].
- Administrować projektem (co ma duże znaczenie przy realizacji dużych projektów).
- Analizować dane badawcze i tworzyć odpowiednie raporty.
- Prowadzić kwerendy naukowe.
- Budować bazy danych dzięki posiadanym kompetencjom oraz infrastrukturze.
- Prowadzić badania naukowe.

Reference List

1. Marliano M, Sumner T. From the Library to the Laboratory: A New Future for the Science Librarian? From the Library to the Laboratory: A New Future for the Science Librarian? [Internet]. Educause; [cited 26.08.2022.] Available from: <https://www.educause.edu/research-and-publications/books/tower-and-cloud/library-laboratory-new-future-science-librarian>
2. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 marca 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dziennik Ustaw 2021 poz. 478.
3. Dziak J. Działalność badawcza bibliotekarzy w świetle publikacji w czasopiśmie naukowych. Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. 2018;33:45–54.
4. Baran S. Sprawozdanie z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej za rok 2019 [Internet]. Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; [cited 26.08.2022.] Available from: https://bu.uwm.edu.pl/sites/default/files/biblioteka/promocja/bu_sprawozdanie_z_rok_2019.pdf
5. Sprawozdanie za rok 2019 z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej i bibliotek specjalistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego [Internet]. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu; [cited 26.08.2022.] Available from: <https://www.bu.uni.wroc.pl/sites/default/files/images/doc/sprawozdanie-2019.pdf>
6. Projekty finansowane przez NCN [Internet]. Narodowe Centrum Nauki; [cited 26.08.2022.] Available from: https://projekty.ncn.gov.pl/index.php?jednostka=biblioteka&jednostka_miasto=&jednostka_wojewodztwo=&kierownik=&kierownik_plec=&kierownik_tytul=&status=&projekt=&kwotaprzyznanaod=&kwotaprzyznana=&typkonkursu=&konkurs=&grupa=&panel=&slowokluczowe=&aparatura=
7. Biblioteka Jagiellońska – opracowanie dziejów od 1775 do 1918 r. [Internet]. Biblioteka Jagiellońska; [cited 26.08.2022.] Available from: <https://bj.uj.edu.pl/nauka-i-kultura/projekty/biblioteka-jagiellonska-opracowanie-dziejow-od-1775-do-1918>
8. Orientalia Polonica [Internet]. Biblioteka Jagiellońska; [cited 26.08.2022.] Available from: <https://bj.uj.edu.pl/nauka-i-kultura/projekty/orientalia-polonica>
9. Granty [Internet]. Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; [cited 26.08.2022.] Available from: <https://www.bu.umk.pl/granty>
10. Projekty [Internet]. Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie; [cited 26.08.2022.] Available from: <https://www.buw.uw.edu.pl/o-nas/projekty/>
11. Ocena wniosków w konkursach na projekty badawcze [Internet]. Narodowe Centrum Nauki; [cited 26.08.2022.] Available from: https://www.ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/uchwaly-rady/2022/uchwala27_2022-zal1.pdf#page=9
12. Stille W, Farrenkopf S, Hermann S, Jagusch G, Leiß C, Strauch A. Bibliotheken als Partner der Forschung : Bericht zum Workshop „Was ist Forschung?“ am 13. und 14. November 2019 an der ULB Darmstadt. o-bib Das offene Bibliotheksjournal. 2020;7(4):1–9.
13. Wałek A. Data librarian and data steward – new tasks and responsibilities of academic libraries in the context of open research data implementation in Poland. Przegląd biblioteczny. 2019;(4):497–512.
14. Bujko A, Obrębska A. Historia zapisana w książkach. Znaki własnościowe najwcześniejszych zbiorów (cieszyńskich i łódzkich) Biblioteki Uniwersyteckiej w Olsztynie. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; 2019.
15. Wojciechowski J. Biblioteki w procesach naukowych. Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. 2018;33:9–28.
16. Neuroth H, Rothfritz L, Petras V, Kindling M. Digitales Datenmanagement als neue Aufgabe für wissenschaftliche Bibliotheken. Bibliothek Forschung und Praxis. 2019;43(3):421–31. doi: 10.1515/bfp-2019-2073

Anna Bujko

The Wojciech Kętrzyński Northern Institute in Olsztyn, Poland

Correspondence: anna.bujka@gmail.com

Marcin Walczak

The place and role of the academic library in the structure of a university – current status and future prospects

Miejsce i rola biblioteki akademickiej w strukturze uczelni wyższej – terażniejszość i perspektywy

DOI: 10.34738/mlf.0066

Medical Library Forum 2022;15(1):13-25
Main Library, Medical University of Lublin, Poland
Correspondence to: marcin.walczak@umlub.pl

Abstract

The enactment of the 2018 Law on Higher Education and Science, known as Act 2.0, introduced numerous changes in the functioning, organization and structure of universities. The Act also applies to academic libraries operating within Polish universities. This article aims to describe and discuss the role of the modern academic library as a unit of the university. Changes in the functioning and organization of university libraries will also be discussed. This article will also pose questions concerning the future of these libraries, the place they should occupy in the university hierarchy, and the degree of independence they should enjoy.

Streszczenie

Wejście w życie Ustawy 2.0 w 2018 r. wymusiło liczne zmiany w funkcjonowaniu, organizacji i strukturach uczelni wyższych. Dotyczy to również bibliotek naukowych działających w ramach polskich uniwersytetów. Celem artykułu jest wskazanie i omówienie roli współczesnej biblioteki akademickiej jako jednostki wchodzącej w skład uczelni. Przedmiotem rozważań będą także zmiany w funkcjonowaniu i organizacji bibliotek uniwersyteckich. Ponadto w pracy postawione zostaną pytania o przyszłość tych bibliotek, o miejsce, jakie powinny one zajmować w uczelnianej hierarchii jednostek, oraz o stopień ich samodzielności i niezależności.

Keywords

Act 2.0, academic libraries, higher education reform, evaluation, library lobbying

Introduction

An academic library is an inseparable part of a university, dependent – as a university unit – on the decisions of the university authorities. The library's organizer is its university, so the library is not an independent institution. The academic library, which is also a research library, performs specific tasks and duties for the entire university community. Its activities consist in supporting achievement of the university's didactic goals by collecting and sharing materials that contain the content specified in the study program.

Libraries, not only academic ones, have undergone numerous changes in recent years. This is directly related to rapid progress, especially in the fields of electronic information sources and social media. To function efficiently and perform their duties, libraries must react appropriately to these changes. Academic libraries have responded by investing in electronic sources of knowledge – e-books and e-magazines – which can be easily accessed on mobile devices by any reader. Moreover, libraries are making their presence felt in social media increasingly often; in fact, maintaining at least one such information channel is standard practice now. A social media presence enables libraries to inform users about what they have to offer and to acquire new customers. Investing in modern library infrastructure is also an important element responding to recent changes and developments.

The enactment of the Law on Higher Education and Science contributed to changes in the functioning of academic libraries. The new law has been discussed and elaborated on for a long time in the librarian community. It has aroused great interest concerning its current as well as future impact on libraries. It has also been frequently mentioned in the professional literature. Based on the available information, we will venture to answer several key questions: How has the new law changed the functioning of academic libraries? What obligations has it imposed on them? What is the current place and role of the academic library in the structure of the university? What actions must libraries take to efficiently perform their tasks in the new situation and remain important to their universities?

Act 2.0 – main goals and assumptions

On October 1, 2018, the Act of July 20, 2018 – Law on Higher Education and Science, also known as Act 2.0, or the Constitution for Science, went into effect [1]. The new law replaced four previously existing statutes: the Law on Higher

Education of 2005 [2], the Act on the principles of financing science of 2010 [3], the Act on Academic Degrees and Academic Titles as well as Degrees and Titles in the Arts of 2003 [4] and the Student Loans and Credit Act of 1998 [5].

The authors of Act 2.0 intended to thoroughly reform higher education in Poland on many levels. The reform was designed to make Polish universities more competitive on the international arena and to catch up with the countries that have the best science and higher education systems, such as the United States, Great Britain, Germany and France [6].

Work on the Act began in 2016 and lasted over two years. In a competition, three teams were selected to present the detailed assumptions of the new act, i.e. a broad reform of higher education in Poland. The selected teams came from: Adam Mickiewicz University, headed by prof. Marek Kwiek; SWPS University, led by prof. Hubert Izdebski; and the Allerhand Institute, led by prof. Arkadiusz Radwan. The teams' concepts differed from each other in how far-reaching and radical the reforms were to be and how quickly they were to be introduced [6, 7]. However, all the assumptions of Act 2.0 were based to a greater or lesser extent on the reform of American higher education during the presidency of George W. Bush [7, 8].

The draft reform was widely discussed in academia across the country. Numerous thematic discussions were organized by the Ministry of Science and Higher Education at various academic centres. The drafting of the law culminated at the National Science Congress, which was held in Krakow on September 19–20, 2017.

The enactment of Act 2.0 did not end disputes and discussions in the broadly understood scientific and academic community. Some members of the community judged the reforms to be insufficient. Others concluded that the modernization went in the wrong direction [6, 7].

The Constitution for Science, as Act 2.0 is also known, ultimately appeared to be forged from three preliminary drafts. In the context of this article, its assumptions should be divided into: (1) structural and organizational assumptions, (2) research and teaching assumptions, (3) commercial and business assumptions.

Structural and organizational assumptions

The new Law on Higher Education and Science provides for a set of structural and organizational

changes regarding universities in Poland. According to the Ministry of Science and Higher Education, the changes were aimed at, *inter alia*, reducing bureaucracy in the Polish higher education system and increasing the internal autonomy of universities in organizational matters [6]. The idea was that the new university statutes would improve regulation of matters relating to the operation of universities, which were given the opportunity to decide what organizational units would exist within their structure [1, 7].

Moreover, pursuant to the new law, greater powers were granted to university rectors – at the expense of collegial bodies, such as faculty councils. Rectors' prerogatives henceforth included shaping university policy [1, 7].

Another key structural and organizational change was the introduction of a new body governing each public university – the university council. This body generated much discussion and controversy. Ultimately, the council's powers were reduced in the final version of the law compared to its initial drafts. The duties of the university council under Act 2.0 include: issuing opinions on the university's draft strategy, issuing opinions on the draft statute, monitoring the financial management of the university, supervising management of the university.

The university council consists of 6 or 8 members appointed by the Senate; at least 50% of the members must come from outside the university community. The chairperson of the student government automatically receives a seat on the university council [1, 7].

Scientific and didactic assumptions

The introduction of Act 2.0 was also meant to improve the quality of scientific research, thereby strengthening the international standing of Polish science while guaranteeing students a high-quality education [6]. For this purpose, doctoral schools were established – a new form of doctoral education replacing the previous doctoral studies. Education at doctoral schools commenced October 1, 2019. Students attend doctoral schools free of charge, for 6 to 8 semesters; these studies may not be conducted in an extramural form. Each doctoral student is guaranteed a research fellowship. The doctoral education process consists of two elements: the education program and the individual research plan [7].

The Constitution for Science contains many articles that regulate broadly understood evaluation

in higher education. This set of issues is extensively addressed in the Act, which specifies three types of evaluation: (1) evaluation of the quality of education, (2) evaluation of doctoral schools, (3) evaluation of the quality of research activity.

Evaluation of the quality of education is conducted by the Polish Accreditation Committee (PKA) and consists in the periodic assessment of the quality of education in a given field as well as evaluation of activities aimed at ensuring the quality of education at the university. The evaluation covers particular study programs and education standards, teaching and research staff, infrastructure used for the study program, as well as the support provided students in the learning process. Ratings are issued for a period of several years and may be positive or negative; in certain situations there may be no consent to issuing a positive opinion [1].

The evaluation of doctoral schools is carried out by the Science Evaluation Committee (KEN) – a body established in 2019. The evaluation takes place according to principles similar to those applied to the evaluation of the quality of education, and ends with a positive or negative opinion [1].

Finally, the evaluation of the quality of scientific activity, carried out every four years by KEN, is discipline-specific and covers all university staff who perform research. Scientific achievements are the basic criterion of evaluation. These achievements are reflected in publications by individual researchers in the form of scientific monographs, chapters in multi-author works and articles in peer-reviewed journals. The new law places great emphasis on the publication of texts in internationally renowned journals, which should translate into more citations appearing in a greater range of publications. Evaluation results are very important not only for individual researchers, but also for the entire university, as its status and funding depend on its final grade [1, 6, 7].

Commercial and business assumptions

The 2018 Act contains a chapter devoted entirely to the commercialization of research findings, development projects and dissemination of knowledge. According to these provisions and earlier declarations of project promoters, higher education in Poland should be permanently linked to the country's socio-economic sphere, actively contributing to innovation-based economic growth by providing knowledge, projects, inventions and

new technologies to the economy. The proposed solutions are modelled on methods used in the United States and Western Europe. Universities may run academic business incubators and technology transfer hubs. The same purpose can be served by special-purpose entities and capital companies established by universities [1, 6, 8].

Provisions of the Act relating to academic libraries

The Act of July 20, 2018 contains the following provisions relating directly to the functioning of academic libraries:

“Art. 11. 1. The basic tasks of the university are:

(...)

9) disseminating and multiplying the achievements of science and culture, including collecting and making available library resources, information and archives collections;

(...)

Art. 49. 1. The university provides the conditions, including infrastructure, necessary to perform the tasks referred to in art. 11.

2. The university has a library and information system based on the library. The university may process personal data of persons using this system, as specified in its statute.

Additionally, in the provisions introducing the Act of July 3, 2018, in Art. 247, the authors of the legislation mentioned the very small group of certified librarians [1, 9].

The current Act, compared to the previous Act of 2005, makes far fewer references to libraries – there has been a definite regression here. The previous law regulated many more issues relating to libraries and the librarian profession. It contained the rules for the election and qualifications of the library director, and provided for the establishment of a library council, i.e. a consultative and advisory body appointed by the university rector. The council, according to the former Act, was to be composed of librarians and university employees. The present law, however, makes no mention of this body – which is why some universities simply eliminated their library council.

Moreover, the 2018 Act makes no mention of the special group of certified librarians. This is

another instance of reduction in library references, as the previous Act mentioned certified librarians in two articles. These provisions stated that certified librarians were academic teachers and indicated the positions in which they could be employed. Act 2.0 has nothing to say about this issue except for Art. 247 of its introductory provisions, which states that certified librarians will cease to be academic teachers by September 30, 2020 at the latest [1, 2, 9].

The provisions of the Constitution for Science are limited to a bare minimum when it comes to the library as an institution and an indispensable part of every university. It is devoid of references to the tasks, role and place of the library in the structure of a university. It is also impossible to glean anything from the Act about the nature of the university library – whether it is to be a research or didactic institution, or something altogether different. It is likewise incomprehensible that the word “librarian” is never used anywhere in the Act, and that the Act does not recognize librarians as a category of university employees. Furthermore, many issues concerning libraries and librarians are left to be regulated by the Labour Code and lower-level legal acts, i.e. university regulations and statutes. Unfortunately, this translates into potentially significant differences in the rights and duties of librarians employed in similar positions in different institutions [10, 11].

Additional tasks and responsibilities of academic libraries

As mentioned earlier, Act 2.0 forced numerous changes in the functioning of universities. Although it says little about the role and place of academic libraries, it directly impacted their tasks and organization – especially in terms of broadly understood evaluation. Of course, libraries are constantly developing and adapting their services to contemporary users, who are often highly demanding and aware of their needs [12 p. 47]. A modern library is no longer just a place where collections are compiled, processed and made available. That era has faded into oblivion, and the staff of today's libraries realize that continuous growth and change are crucial to their functioning [13 pp. 74-5]. As a result, academic libraries in Poland are burdened with new obligations, which they have been assuming for many years, long before Act 2.0 took effect in 2018.

First, university libraries help to improve the information competencies of researchers. They acquire these skills via training conducted by

librarians and scientific information staff. During these courses, researchers and academic teachers learn about the principles and methods of using various library resources: from traditional collections, through specialized databases, to e-book websites and e-journals. These training sessions are very useful in many respects, as they lead to the exchange of experiences and satisfy mutual expectations. Library staff can better identify the needs of particular user groups, while researchers can familiarize themselves with the procedures and rules of a given institution, as well as learn about what the library has to offer [14, 15].

Second, university libraries offer broad access to electronic sources of information for students, staff and external readers. Today this is a standard library service and the minimum necessary to attract new users. Such users are usually young people who have considerable IT competencies and familiarity with modern communication tools [12 p. 47]. Electronic databases offer many advantages over traditional collections. They can be accessed virtually anywhere, anytime on a variety of stationary and mobile devices. In addition, there is no risk of resource depletion. Internet sources are far from uniform and offer a broad range of published materials. The basic and most frequently used ones are databases of electronic books and magazines. These databases are especially popular among students, as they provide easy and convenient access to academic textbooks. Moreover, libraries provide access to many scientific databases in various fields – which is very useful for researchers and teaching personnel conducting classes with students.

As part of the open model of scientific communication, academic libraries also try to create university, or institutional, repositories [16 p. 22]. These are digital collections that compile the intellectual output of a university's entire academic community – of its researchers and academic personnel as well as its students. These repositories can differ, and their composition largely depends on what the institution wants to share. They consist of broadly understood scientific and didactic works. The most frequently published are scientific articles, books, conference materials, doctoral and master's theses, scripts and research reports. University repositories have a highly positive impact on scientific and academic communication between universities and research centres. They can also determine the scientific strength and prestige of a given university – and the library itself as an institution that

contributes greatly to their compilation and management [16 pp. 47–8].

The core objective of the new Act was to increase the competitiveness of Polish universities in relation to foreign universities as well as to increase their prestige and recognition in the world [6]. Under the new regulations, researchers are obliged to publish their research results in prestigious, often foreign periodicals in English. This is meant to increase the reach and citation frequency of Polish publications and improve the standing of Polish universities in international rankings. In respect to these assumptions, evaluation of the quality of scientific and scholarly activity plays a key role. The evaluation process consists in researching and assessing the scientific achievements of individual academic employees, and consequently – of the entire university [6, 7]. Academic libraries play a significant role in the process of evaluating the quality of research activity. It is librarians who collect information about the scientific and scholarly achievements of university employees, register all their publications – monographs, chapters in multi-author works or scientific articles – and prepare appropriate reports. This is a crucial and responsible task, as the data and indicators provided by library employees determine the place of individual researchers and the university as a whole in national and international rankings [17].

As mentioned earlier, libraries no longer perform solely their traditional tasks, primarily the collection, processing and sharing of printed materials. Contemporary libraries around the world have been involved in new areas of activity for years. Apart from the aforementioned evaluation, libraries must above all acquire and make available a broad variety of collections in digital format. In fact, electronic resources appear to be on their way to effectively replacing printed resources. As a result, libraries have been forced to reorganize their structure, establishing new departments, units and sections. These newly created, reorganized or expanded units most often deal with scientific information, evaluation, bibliography, bibliometrics, scienceometry, digitization and promotion of collections. The establishment of new organizational units has entailed curtailment of services provided by traditional units, demand for which has declined among library users – for instance, departments providing reader services [17].

The changes taking place in university libraries have impacted academic librarians, in particular,

their scope of duties. This scope has significantly expanded and is no longer limited to performing activities and tasks assigned to a specific department. In this era of structural and organizational change in libraries, librarians must demonstrate greater mobility, creativity and flexibility in the event their position is rotated, changed or replaced [17, 18 pp. 97–104].

The aforementioned changes in libraries have resulted in a shift from the hierarchical dependencies of the linear model towards more horizontal structures (matrices or networks). Matrix structures were first introduced in the 1960s in the United States space industry – NASA played a key role here [19]. A matrix structure is built around a specific project or problem. Individual task groups within the matrix consist of employees of various library departments, who are selected on the basis of their competencies and abilities. Teams are usually disbanded after completion of the task. This model has many advantages, above all flexibility. It also ensures a better flow of information and better interpersonal relations (both vertically and horizontally), and enables greater substitutability of staff at various positions in a library facility [20].

The future and development prospects of the academic library in the structure of the university

Partnership and development orientation

Academic libraries are not independent, self-governing institutions – they are ensconced within the structure of their university. Each such library is subordinated to its university and the university's governing bodies, also in terms of funding. An academic library, or de facto research library, is an institution that serves the development and needs of science and higher education. It is also the basis of the entire education system at the university level, as it supports university staff in teaching and research [15]. If university libraries want to preserve – or strengthen – their status and standing, they should take measures to ensure that the university authorities and staff are aware and convinced that the library is an equal partner, not a costly burden. In order for academic libraries to be regarded as an important part of their university, many procedures, activities and processes need to be implemented.

The activities that the entire community around academic libraries should pursue can be divided

into several groups. These are: pro-development activity of academic libraries, promotion and image-building of libraries, lobbying for libraries, drafting and enacting a new law on libraries and the librarian profession.

Pro-development activities of academic libraries

Contemporary academic libraries have been forced to constantly innovate. In the future, this trend is highly likely to intensify as technological and organizational changes speed up. In order to meet these challenges, libraries should constantly expand their range of services using the latest technologies. It should be noted that Polish academic libraries have long gone beyond their traditional functions, having included new types of documents and forms of lending in their range of services [13 pp. 74-5].

Currently, research libraries, thus university libraries, are in a transitional period and have assumed a hybrid character: they are based on both printed and digital collections. Their core activity, however, is clearly shifting towards electronic resources. Libraries create or purchase large numbers of databases in various forms. These can be databases of publications, repositories, e-books, e-journals and digital libraries [20, 21].

Libraries are slowly moving towards Library 2.0, or the second-generation library – and this means that the roles of librarians and users should fundamentally change. The former will need to constantly upgrade their facilities while verifying whether the proposed solutions and services are actually useful. The latter will have to go beyond the role of passive recipients to become co-creators of content and services. Cooperation between librarians and users can be extremely helpful in co-creating digital resources [22-24].

Another fundamental issue is the ongoing cooperation and exchange of information between the university and the academic library. An excellent, proven solution is to establish and develop the position of domain librarian – an obvious partner for research and teaching personnel. A domain librarian is a person employed in a university library who has a higher education in a given field as well as the necessary qualifications in librarianship and information science. These specialized librarians are responsible for the portion of the library's resources in their fields. They focus on the information needs of a specific group of students or academic

teachers, helping them to develop their information competencies [14].

Unfortunately, the position of domain librarian has not been popular in Poland so far, although attempts were undertaken to make it so in the 1990s. In contrast, this position is common in Western Europe and the United States, where it is called "subject librarian". These library workers enjoy professional prestige and the highest salaries within the librarian profession [14, 25].

The efficient functioning of libraries is largely rooted in the professional development of their employees, consisting in the continuous, planned and systematic enhancement of their knowledge, skills and competencies. Various types of training should be provided as the basic means of acquiring knowledge and skills. It's important that training programs be conducted in a planned and systematic way – which, unfortunately, is not the case in Polish libraries. It is also important that they fit into the general development strategy of a given institution and the individual career path of each librarian. The thematic scope of these trainings can be very diverse, and of course they can assume various forms. For instance, internal training, conducted by another librarian, for the needs of the particular library. But there are also a wide range of training courses on the market conducted by specialized librarian trainers or coaches. These are often external courses and take the form of paid workshops [26 pp. 355-9].

Postgraduate studies should also play an important role in raising librarians' qualifications. Such studies should cover the subjects of scientific information, information architecture and information management, which will enable librarians to expand and systematize knowledge they already possess as well as gain new knowledge and skills.

In order for academic libraries to properly perform their tasks, they must possess appropriate infrastructure and back-up facilities. University libraries should be housed in modern, spacious and well-equipped buildings. According to global trends, the modern library building should be adapted to users' requirements, i.e. it should fulfil the function of a "third place". The third place is a concept presented by the American sociologist Ray Oldenburg in his 1989 book *The Great Good Place*. It assumes that people's lives today are focused in three places: place of residence, place of work and a third place where people meet and satisfy other needs. Today, this role is played, *inter alia*, by libraries, including academic ones. Thus, libraries should be places where,

in addition to making collections available, various events that attract new users are held. In the case of research libraries, these events could be scientific conferences, lectures, festivals, events promoting science and education. However, holding such events requires an appropriate infrastructure [27-29].

Enormous progress has been made in the field of library construction in our country – as early as the late 1990s solutions that had been tested in Western countries began to be applied here. In 1999, the new University of Warsaw Library building was opened. New library buildings were erected in rapid succession thereafter, the most notable of which were: the Library of Kielce University of Technology (2002), Jerzy Giedroyc University Library in Białystok (2005), Library of the University of Gdańsk (2006), and Library of the University of Warmia and Mazury (2007). Several dozen new academic library buildings have been opened since the turn of the century, and many others have undergone comprehensive renovation [30, 31].

Promotion and image-building (PR) of libraries

Library promotion consists of a set of activities in which the institution provides information to users and potential users. As a result of these activities, the library's clientele learn about the services it offers which can meet their needs.

Currently, it is incumbent upon university libraries to promote themselves and use elements of marketing. They should communicate effectively with their (potential) users primarily for informational purposes. Users or future users should know that the library is able to meet their needs, especially information needs. It is therefore important to inform them about all aspects of the institution's collections and activities. First of all, readers should receive clear information about everything the library has to offer, including its statutory tasks. Second, the library should promote other areas of its activity – e.g. organizing scientific conferences, meetings with authors, exhibitions or cultural events – to attract new customers.

A wide range of tools can be used to promote libraries. These include broadly understood media – both traditional and electronic. The main focus, however, should be on the Internet and social media, because they reach more people and can more effectively attract new users.

Promotion on the Internet should be based primarily on a well-designed and functioning website.

This is where readers should be able to find out everything they need to know about the functioning of the facility. It's important that the website be easy to use, transparent and not discouraging in any way. Social media, in turn, are used for interaction and employ an extensive set of communication tools. They are becoming increasingly important in marketing, and the list of social media is constantly growing. The best-known social media that can be used for marketing purposes are: YouTube, Facebook, Twitter, Instagram and Tik Tok [32 pp. 523-30, 33 pp. 541-4].

To ensure that library promotion is conducted in a well-considered and coordinated manner, a special task force, also known as an inter-functional task force, should be established. This ad-hoc group should consist of employees from several departments who deal with different aspects of the library's activities and have different qualifications. This ensures a better flow of information within the team and allows the library to be promoted on various levels [34 pp. 402-6].

Lobbying for libraries

Rapid changes have taken place in the environment in which libraries function, significantly affecting their operations: in the legal, social, economic, political and many other spheres. Libraries must constantly react to current processes and adapt to them. In order to function efficiently and perform their tasks, libraries are obliged in some sense to take action in the political and administrative spheres. Such activities are called advocacy of interests, and they often take the form of lobbying.

Lobbying may be defined as influencing state authorities in the interests of specific political, economic or social groups [35]. Lobbying originated in the Anglo-Saxon countries. In Poland, this is a relatively young field, treated with considerable distrust, as it is commonly associated with behind-the-scenes activities on the fringes of the law. Yet lobbying is a legal activity, the scope of which is defined in the Act on Lobbying Activities of 2005.

Lobbying can be broadly divided into direct and indirect. Indirect lobbying is primarily based on shaping public opinion in order to achieve particular goals. Public persons or authorities in a given field are often used to conduct indirect lobbying. Direct lobbying, on the other hand, consists of persuading decision-makers who could positively impact a specific issue. Direct

lobbying is widely regarded as a more effective form of action [36].

Library lobbying has been growing in many countries for years. The American Library Association (ALA) is a good example of a library organization that engages in lobbying at the federal level and even in Congress. The ALA specializes in direct lobbying, which includes maintaining contact with government and administrative officials, building good relations with them, and conducting numerous visits and meetings. In addition, the ALA prepares numerous analyses, expert opinions and professional reports in order to be able to better present its arguments to decision-making bodies. In Europe, lobbying on behalf of libraries is conducted by the European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA). The organization represent the interests of the library community before the European Commission and other European and international organizations [36].

In Poland, library lobbying is not as well developed as in the United States or Western Europe, owing to the general backwardness of our country in this field. Nevertheless, some lobbying for libraries has taken place here. According to many experts, the Polish library community should focus on preparing studies and expert opinions to be presented to decision-making bodies. These reports should present the achievements of Polish libraries and librarians against the background of institutions in more developed countries [36]. It should also be firmly stated that lobbying will be effective only if there are strong library organizations and a well-organized and united community around libraries.

Drafting and enacting a new law on libraries and the librarian profession

Enacting a new law is not a direct responsibility of the library community, but of the legislature. Nevertheless, such a law appears to be necessary, and all possible steps should be taken to realize it. The rescinded Act of 27 June 1997 on Libraries is no longer relevant to the contemporary world. It contains only 32 articles, and it does not regulate in detail the functioning of scientific libraries, including academic libraries. Art. 8 and 9 indicate which entity is the organizer of libraries, and art. 21 deals with scientific libraries [37].

A new law on libraries should be much more elaborate and detailed so as to comprehensively prescribe and regulate the functioning of libraries

and the librarian profession. It should also take into account the current reality in which these institutions operate. In the context of scientific and academic libraries, the new law should contain articles precisely defining the place of the library in the structure of a university. Other provisions should define the tasks and responsibilities of university libraries. Due to their functions, academic libraries also need legal regulations on the management of information on scientific and publishing achievements, including in the field of scientific research and research data [38].

The enactment of new regulations could serve to validate the position of the library in the structure of universities. The functioning of libraries should be prescribed in an Act passed by the national legislature, not in some lower form of legal regulation.

Conclusions

An academic library is largely dependent on the decisions of university authorities, as it is not an independent entity. Its functioning is determined by internal regulations. Nevertheless, the place and role of a library in the structure of a university may be shaped by the activities of the libraries themselves and the community around them. Librarians should, above all, be open to change and be creative in order to meet new challenges. They should constantly expand their knowledge and competencies in order to provide advanced services in a professional manner. Communication with users and proper identification of their information needs are also important. Academic libraries will be an important, significant part of universities only if they focus on continuous development and change. They will be successful if they realize that change is the engine of growth.

Wstęp

Biblioteka akademicka to nieodłączna część szkoły wyższej, zależna – jako jednostka uczelniana – od decyzji władz uczelni. Organizatorem jest tu szkoła wyższa, więc biblioteka nie jest placówką samodzielną. Książnica akademicka, będąca jednocześnie biblioteką naukową, wypełnia określone zadania i obowiązki wobec całej społeczności uniwersyteckiej. Jej działania polegają na wspomaganiu realizacji celów dydaktycznych uczelni przez gromadzenie i udostępnianie materiałów bibliotecznych, które zawierają treści naukowe wyznaczone w programie studiów.

W ostatnich latach biblioteki, nie tylko akademickie, przechodzą liczne przemiany. Wiąże się to bezpośrednio z bardzo szybkim rozwojem, przede wszystkim w zakresie elektronicznych źródeł informacji i mediów społecznościowych. By móc sprawnie funkcjonować i wypełniać swoje obowiązki, placówki biblioteczne muszą na te zmiany odpowiednio reagować. Odpowiedzią ze strony bibliotek akademickich jest inwestowanie w elektroniczne źródła wiedzy – e-booki czy e-czasopisma – które są łatwo dostępne na urządzeniach mobilnych dla każdego czytelnika. Ponadto księżnice zaczęły coraz częściej zaznaczać swoją obecność w mediach społecznościowych, a prowadzenie przynajmniej jednego takiego kanału informacyjnego jest dziś standardem. Dzięki temu można dotrzeć z ofertą do użytkowników i pozyskać nowych klientów. Ważnym elementem zmian i rozwoju jest też inwestowanie w nowoczesną infrastrukturę biblioteczną.

Wejście w życie Ustawy 2.0 w 2018 r. przyczyniło się do pewnych zmian w funkcjonowaniu bibliotek akademickich. Nowy akt prawny był długo omawiany i dyskutowany w środowisku bibliotekarskim. Wzbudzał ogromne zainteresowanie i zarazem obawy związane z przyszłością księżnic. Temat był również wielokrotnie poruszany w literaturze fachowej. Na podstawie dostępnych informacji warto więc podjąć próbę odpowiedzi na kilka istotnych pytań: Jak nowa ustawa zmieniła funkcjonowanie bibliotek akademickich? Jakie nałożyła na nie obowiązki? Jakie są obecnie miejsce i rola biblioteki akademickiej w strukturze uczelni? Jakie działania muszą podjąć księżnice, by sprawnie realizować swe zadania w nowej rzeczywistości i być ważną częścią uczelni?

Ustawa 2.0 – cele i założenia

1 października 2018 r. weszła w życie Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, zwana również Konstytucją dla Nauki lub Ustawą 2.0 [1]. Nowy akt prawny zastąpił cztery istniejące wcześniej ustawy: Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 r. [2], Ustawę o zasadach finansowania nauki z 2010 r. [3], Ustawę o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz stopniach i tytułach w zakresie sztuki z 2003 r. [4] i Ustawę o kredytach i pożyczkach studenckich z 1998 r. [5].

Pomysłodawcy ustawy zamierzali gruntownie zreformować szkolnictwo wyższe w Polsce na wielu płaszczyznach. W głównej mierze reforma miała przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności polskich uczelni na arenie międzynarodowej oraz

do nadgonienia opóźnień wobec państw z najlepszymi systemami nauki i szkolnictwa wyższego, takich jak Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Niemcy czy Francja [6].

Prace nad ustawą rozpoczęły się w 2016 r. i trwały ponad dwa lata. Na drodze konkursu wyłoniono trzy zespoły, które miały przedstawić szczegółowe założenia nowej ustawy, a więc szerokiej reformy szkolnictwa wyższego w Polsce. Były to: zespół Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, kierowany przez prof. Marka Kwieka, zespół Uniwersytetu SWPS, kierowany przez prof. Huberta Izdebskiego, oraz zespół Instytutu Allerhanda, kierowany przez prof. Arkadiusza Radwana. Poszczególne koncepcje różniły się od siebie tym, jak daleko idące i radykalne mają być zmiany oraz jak szybko mają być wprowadzane [6, 7]. Wszystkie założenia Ustawy 2.0 opierały się w większym lub mniejszym stopniu na amerykańskiej reformie szkolnictwa wyższego z okresu prezydentury George'a W. Busha [7, 8].

Proponowane projekty ustawy były szeroko omawiane w środowisku akademickim w całym kraju. Odbywały się liczne dyskusje tematyczne organizowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w poszczególnych ośrodkach akademickich. Zwieńczeniem prac był Narodowy Kongres Nauki, który zebrał się w Krakowie w dniach 19–20 września 2017 r.

Uchwalenie i wejście w życie Ustawy 2.0 nie zakończyło sporów i dyskusji w szerokim pojętym środowisku naukowym i akademickim. Część środowiska uznała, że reformy są niewystarczające. Inni natomiast – że modernizacja podążyła w niewłaściwym kierunku [6, 7].

Finalnie Konstytucja dla Nauki jest, pisząc w pewnym uproszczeniu, wypadkową trzech projektów wstępnych. W kontekście niniejszego artykułu jej założenia podzielić należy na: (1) strukturalno-organizacyjne, (2) naukowo-dydaktyczne, (3) komercyjno-biznesowe.

Założenia strukturalno-organizacyjne

Nowe Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce przewiduje pewne zmiany strukturalno-organizacyjne dotyczące uczelni w Polsce. Wedle zapowiedzi Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego zmiany miały na celu m.in. odbiurokratyzowanie polskiego systemu szkolnictwa wyższego oraz zwiększenie wewnętrznej autonomii uczelni w sprawach organizacyjnych [6]. Chodziło o to, by w nowych statutach uczelnianych można było regulować więcej spraw związanych

z działaniem szkół wyższych. Dostały one możliwość decydowania, jakie jednostki organizacyjne będą istniały w ich strukturze [1, 7].

Ponadto w myśl nowych przepisów większe uprawnienia uzyskali rektorzy uczelni. Nastąpiło to kosztem organów kolegialnych, np. rad wydziałów. Na mocy Ustawy 2.0 do prerogatywy rektorów zaczęło należeć kształtowanie polityki uczelni [1, 7].

Kolejną bardzo istotną zmianą strukturalno-organizacyjną okazało się wprowadzenie nowego organu publicznej szkoły wyższej – rady uczelni, co wzbudziło liczne dyskusje i kontrowersje. Ostatecznie ustawodawca zdecydował się ograniczyć kompetencje rady w porównaniu z pierwotnymi założeniami. Finalnie do obowiązków rady uczelni należą: opiniowanie projektu strategii uczelni, opiniowanie projektu statutu, monitorowanie gospodarki finansowej uczelni, nadzorowanie zarządzania uczelnią.

W skład rady uczelni wchodzi 6 albo 8 osób powoływanych przez senat, a osoby spoza wspólnoty uczelni muszą stanowić co najmniej 50% składu. Obowiązkowo członkiem rady uczelni jest przewodniczący samorządu studenckiego [1, 7].

Założenia naukowo-dydaktyczne

Wprowadzenie Ustawy 2.0 miało również przyczynić się do podniesienia jakości badań naukowych, wzmocnienia międzynarodowej pozycji polskiej nauki i zagwarantowania wysokiej jakości kształcenia [6]. W tym celu powołana została do życia szkoła doktorska – nowa forma edukacji doktorantów, która zastąpiła dotychczasowe studia doktorskie. Nauka w szkołach doktorskich ruszyła 1 października 2019 r. Studia w szkole doktorskiej są darmowe, trwają od 6 do 8 semestrów i nie są prowadzone w formie niestacjonarnej. Każdy doktorant ma zapewnione stypendium naukowe. Proces kształcenia składa się z dwóch elementów: programu kształcenia oraz indywidualnego planu badawczego [7].

Konstytucja dla Nauki zawiera wiele artykułów, które regulują szeroko pojętą ewaluację w szkolnictwie wyższym. Zagadnienie to jest bardzo mocno obecne w ustawie, określającej trzy typy ewaluacji: (1) ewaluację jakości kształcenia, (2) ewaluację szkół doktorskich, (3) ewaluację jakości działalności naukowej.

Ewaluacja jakości kształcenia przeprowadzana jest przez Polską Komisję Akredytacyjną (PKA)

i polega na cyklicznej ocenie jakości kształcenia na danym kierunku studiów oraz na ocenie działań na rzecz zapewniania jakości kształcenia w uczelni. Ewaluacji podlegają w szczególności programy studiów i standardy kształcenia, kadra dydaktyczna i naukowa, infrastruktura wykorzystywana do realizacji programu studiów, a także wsparcie studentów w procesie uczenia się. Oceny wydawane są na okres kilku lat i mogą być pozytywne lub negatywne, a w określonych sytuacjach nastąpić może brak zgody na wystawienie opinii pozytywnej [1].

Ewaluację szkół doktorskich przeprowadza Komisja Ewaluacji Nauki (KEN) – organ powołany w 2019 r. Ocena odbywa się na podobnych zasadach jak w przypadku ewaluacji jakości kształcenia i kończy się opinią pozytywną bądź negatywną [1].

Wreszcie ewaluacja jakości działalności naukowej, przeprowadzana raz na cztery lata przez KEN, odbywa się w ramach konkretnej dyscypliny i obejmuje wszystkich pracowników uczelni wyższych, którzy prowadzą działalność naukową. Podstawowym kryterium oceny są tu osiągnięcia naukowe. Ich wyznacznik stanowią publikacje poszczególnych badaczy w postaci monografii naukowych, rozdziałów w monografiach i artykułów w recenzowanych czasopismach. Nowa ustawa kładzie duży nacisk na to, by uczeni zamieszczali swoje teksty w czasopismach o międzynarodowym zasięgu, co ma się przełożyć na większą cytowalność i większy zasięg publikacji. Wyniki ewaluacji są bardzo ważne nie tylko dla poszczególnych naukowców, ale również dla całej uczelni wyższej – od oceny końcowej zależy bowiem jej status i poziom finansowania [1, 6, 7].

Założenia komercyjno-biznesowe

Ustawa z 2018 r. zawiera rozdział poświęcony w całości komercjalizacji wyników badań naukowych, prac rozwojowych i *know-how*. Wedle tych zapisów i wcześniejszych zapowiedzi projektodawców szkolnictwo wyższe w Polsce powinno związać się trwale z otoczeniem społeczno-gospodarczym, aktywnie tworzyć i rozwijać gospodarkę opartą na innowacjach przez dostarczanie do niej wiedzy, projektów, wynalazków i nowych technologii. Proponowane rozwiązania są wzorowane na metodach zastosowanych wcześniej w Stanach Zjednoczonych i Europie Zachodniej. Uczelnie wyższe prowadzić mogą akademickie inkubatory przedsiębiorczości oraz centra transferu technologii. Podobnemu celowi mogą służyć powoływane przez szkoły wyższe spółki celowe i spółki kapitałowe [1, 6, 8].

Zapisy ustawy odnoszące się do bibliotek akademickich

Ustawa z 20 lipca 2018 r. zawiera następujące zapisy odnoszące się bezpośrednio do funkcjonowania bibliotek akademickich:

„Art. 11. 1. Podstawowymi zadaniami uczelni są:

(...)

9) upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki i kultury, w tym przez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych, informacyjnych i archiwalnych;

(...)

Art. 49. 1. Uczelnia zapewnia warunki, w tym infrastrukturę, niezbędne do realizacji zadań, o których mowa w art. 11.

2. W uczelni działa system biblioteczno-informacyjny, którego podstawę stanowi biblioteka. Uczelnia może przetwarzać określone w jej statucie dane osobowe osób korzystających z tego systemu”.

Dodatkowo w przepisach wprowadzających ustawę z 3 lipca 2018 r., w art. 247, ustawodawca wspominał o bardzo nielicznej grupie bibliotekarzy dyplomowanych [1, 9].

W obecnej ustawie w porównaniu z poprzednią z 2005 r. jest dużo mniej odniesień bibliotecznych – nastąpił tu zdecydowany regres. Wcześniejszy akt prawny regulował znacznie więcej kwestii związanych z funkcjonowaniem biblioteki i zawodem bibliotekarza. Zawierał zasady wybierania i kwalifikacje dyrektora biblioteki, przewidywał także istnienie rady bibliotecznej, czyli organu opiniodawczo-doradczego powoływane go przez rektora. W skład rady wchodził zarówno bibliotekarze, jak i pracownicy uczelni. W obecnym prawie brak jest artykułu mówiącego o tym kolegium, dlatego władze niektórych uczelni po prostu radę biblioteczną zlikwidowały.

Ponadto ustawa z 2018 r. nie wspomina ani słowem o szczególnej grupie bibliotekarzy dyplomowanych. Również tutaj można mówić o redukcji odniesień bibliotecznych, gdyż w poprzednim akcie prawnym dyplomowani bibliotekarze zostali wymienieni w dwóch artykułach. Stanowią one, że bibliotekarze dyplomowani są nauczycielami akademickimi, oraz wskazują, na jakich stanowiskach mogą być zatrudniani. Ustawa 2.0 w tej kwestii milczy, natomiast art. 247 z przepisów

wprowadzających głosi, że bibliotekarze dyplomowani przestaną być nauczycielami akademickimi najpóźniej do dnia 30 września 2020 r. [1, 2, 9].

Konstytucja dla Nauki w swych zapisach ogranicza się do minimum, jeśli chodzi o bibliotekę jako instytucję i nieodłączną część uczelni wyższej. Brak jest jakichkolwiek zapisów odnośnie do zadań, roli i miejsca księżnicy w strukturze szkoły wyższej. Z ustawy nie można także dowiedzieć się niczego o charakterze biblioteki – czy ma to być instytucja naukowa, czy dydaktyczna, czy zupełnie inna. Równie niezrozumiałe jest to, iż w całej ustawie ani razu nie pada słowo „bibliotekarz”, a bibliotekarze nie istnieją jako grupa pracowników uczelni. Ponadto wiele kwestii dotyczących bibliotek i bibliotekarzy regulować mają Kodeks pracy i akty prawne niższego rzędu, czyli rozporządzenia i statuty uczelni. Przekłada się to niestety na potencjalnie spore różnice w zakresie praw i obowiązków bibliotekarzy zatrudnionych na analogicznych stanowiskach w różnych placówkach [10, 11].

Dodatkowe zadania i obowiązki bibliotek akademickich

Ustawa 2.0 wymusiła, jak już wspomniano, liczne zmiany w funkcjonowaniu uczelni wyższych. Choć niewiele mówi o roli i miejscu bibliotek akademickich, miała bezpośredni wpływ na ich pracę i organizację – w szczególności na polu szeroko pojętej ewaluacji. Oczywiście należy mieć świadomość, że księżnice nieustannie się rozwijają i dostosowują ofertę do współczesnego czytelnika, często bardzo wymagającego i świadomego swych potrzeb [12 s. 47]. Nowoczesna biblioteka nie jest już tylko miejscem, gdzie gromadzi się, opracowuje i udostępnia zbiory. Te czasy odeszły w niepamięć, a kadra dzisiejszych placówek bibliotecznych zdaje sobie sprawę, że ciągły rozwój i zmiana są fundamentem funkcjonowania [13 s. 74-5]. W rezultacie biblioteki akademickie w Polsce obarczone są nowymi obowiązkami, i to już od wielu lat, na długo przed wejściem w życie Ustawy 2.0 w 2018 r.

Po pierwsze, biblioteki uniwersyteckie pomagają podnosić kompetencje informacyjne pracowników naukowych. Służą temu szkolenia tematyczne prowadzone przez bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej. W czasie kursów naukowcy i nauczyciele akademicy mają okazję zapoznać się z zasadami i sposobami korzystania z przeróżnych zasobów bibliotecznych: od zbiorów tradycyjnych, przez specjalistyczne bazy danych, po strony z e-bookami i e-czasopismami.

Spotkania te są pod wieloma względami bardzo przydatne, gdyż prowadzą do wymiany doświadczeń i wzajemnych oczekiwań. Pracownicy biblioteki mogą lepiej określić potrzeby specyficznej grupy użytkowników, którą tworzą akademicy. Naukowcy z kolei mają okazję zapoznać się z procedurami i zasadami danej placówki, jak również przestudiować ofertę biblioteki [14, 15].

Po drugie, księżnice uniwersyteckie oferują szeroki dostęp do elektronicznych źródeł informacji dla studentów, pracowników i czytelników z zewnątrz. Dzisiaj jest to już standard i niezbędne minimum, by przyciągnąć nowych użytkowników. Bardzo często są to ludzie młodzi, świetnie posługujący się nowoczesnymi narzędziami komunikacyjnymi i posiadający spore kompetencje informacyjne [12 s. 47]. Elektroniczne bazy danych mają wiele zalet, których pozbawione są zbiory tradycyjne. Można z nich korzystać praktycznie w dowolnym miejscu i czasie na przeróżnych urządzeniach mobilnych, dodatkowo nie istnieje ryzyko wyczerpania zasobów. Źródła internetowe nie są jednolite i proponują szeroką ofertę wydawniczą. Do podstawowych i najczęściej użytkowanych należą bazy danych z elektronicznymi książkami i czasopismami. Są one popularne szczególnie wśród studentów, gdyż zapewniają łatwy i wygodny dostęp do podręczników akademickich. Ponadto placówki biblioteczne zapewniają dostęp do wielu naukowych baz danych z różnych dziedzin – co jest bardzo użyteczne dla naukowców i osób prowadzących zajęcia ze studentami.

W ramach otwartego modelu komunikacji naukowej biblioteki akademickie starają się także tworzyć repozytoria uczelniane, zwane również instytucjonalnymi [16 s. 22]. Są to kolekcje cyfrowe gromadzące dorobek intelektualny całej społeczności akademickiej danego uniwersytetu – zarówno naukowców, jak i studentów. Zasób repozytorium może być różny i zależy w dużej mierze od tego, co dana instytucja chce udostępnić. Zaliczyć do niego należy szeroko pojętą twórczość naukowo-dydaktyczną. – najczęściej publikowane są artykuły naukowe, książki, materiały konferencyjne, prace doktorskie i magisterskie, skrypty oraz raporty z badań. Repozytoria bardzo pozytywnie wpływają na komunikację naukową między różnymi ośrodkami uniwersyteckimi. Mogą też stanowić o sile i prestiżu naukowym danej uczelni i samej biblioteki jako instytucji, która ma ogromny wkład w ich tworzenie i zarządzanie nimi [16 s. 47-8].

Podstawowym celem nowej ustawy było podniesienie konkurencyjności polskich uczelni

wyższych wobec uczelni zagranicznych oraz zwiększenie prestiżu i rozpoznawalności w świecie [6]. W myśl nowych przepisów naukowcy zobligowani są do publikowania wyników badań w prestiżowych, często zagranicznych periodykach w języku angielskim. Ma to zwiększyć zasięg i cytowalność rodzimych publikacji oraz poprawić pozycję polskich uczelni w międzynarodowych rankingach. W związku z powyższymi założeniami istotną rolę odgrywać ma ewaluacja jakości działalności naukowej. Polega ona na badaniu i ocenie osiągnięć naukowych poszczególnych pracowników, a w konsekwencji – całej szkoły wyższej [6, 7]. W procesie ewaluacji jakości działalności naukowej nie miały udziału mają biblioteki akademickie. To właśnie bibliotekarze zbierają informacje o dokonaniach i osiągnięciach naukowych pracowników uczelni, rejestrują wszystkie publikacje – monografie, rozdziały w monografiach czy artykuły naukowe – i sporządzają odpowiednie raporty. Jest to zajęcie bardzo ważne i odpowiedzialne, gdyż dane i wskaźniki dostarczane przez pracowników bibliotek określają miejsce uczelni i poszczególnych badaczy w rankingach krajowych i międzynarodowych [17].

W obecnych czasach biblioteki nie realizują już tylko swych tradycyjnych zadań, do których należały gromadzenie, opracowanie i udostępnianie materiałów drukowanych. Współczesne księżnice na całym świecie od wielu lat zajmują się nowymi obszarami działalności. Prócz wspomnianej ewaluacji placówki biblioteczne muszą przede wszystkim pozyskiwać i udostępniać różnego rodzaju zbiory w formie cyfrowej. Z biegiem czasu wydaje się, że źródła elektroniczne zaczynają wypierać te drukowane. W rezultacie biblioteki zmuszone zostały do reorganizacji swoich struktur – tworzone są nowe oddziały, działy i sekcje. Nowo powstałe, zreorganizowane lub rozbudowane jednostki zajmują się najczęściej informacją naukową, ewaluacją, bibliografią, bibliometrią, naukometrią, digitalizacją zbiorów czy promocją. Rozbudowa nowych komórek organizacyjnych wiąże się z ograniczeniem działalności tych tradycyjnych, na które nie ma już tak dużego zapotrzebowania wśród czytelników – mowa tu przykładowo o działach zajmujących się obsługą czytelnika [17].

Przemiany zachodzące w placówkach bibliotecznych nie pozostają bez wpływu na bibliotekarzy akademickich, gdyż wymuszają modyfikację zakresu obowiązków. W dzisiejszych czasach zakres ten znacznie się poszerzył i nie ogranicza się do wykonywania czynności i zadań przypisanych do konkretnego działu. W dobie zmian strukturalnych i organizacyjnych bibliotekarze muszą wykazywać się większą mobilnością, kreatywnością

i elastycznością na wypadek zastępstwa, rotacji lub zmiany stanowiska [17, 18 s. 97-104].

W związku z omówionymi przemianami w księżnicach zaczyna się odchodzić od hierarchicznych zależności modelu liniowego w kierunku struktur bardziej poziomych (macierzowych, sieciowych). Struktury macierzowe wprowadzone zostały po raz pierwszy w latach 60. XX w. w Stanach Zjednoczonych, w przemyśle kosmicznym – kluczową rolę odegrała tu NASA [19]. Strukturę macierzową buduje się wokół konkretnego projektu lub problemu. Poszczególne grupy zadaniowe składają się z pracowników różnych oddziałów bibliotecznych, którzy dobierani są na podstawie kompetencji i zdolności. Po zakończeniu prac zespoły najczęściej się rozwiązują. Opisany model ma wiele zalet, z których najważniejszą jest elastyczność. Zapewnia także lepszy przepływ informacji i lepsze relacje interpersonalne (zarówno w pionie, jak i w poziomie) oraz przekłada się na większą zastępowalność personelu na różnych stanowiskach pracy w placówce bibliotecznej [20].

Przyszłość i perspektywy rozwojowe biblioteki akademickiej w strukturze uczelni wyższej

Orientacja partnersko-rozwojowa

Żadna biblioteka akademicka nie jest samodzielną i niezależną instytucją, lecz częścią większego podmiotu – uczelni wyższej. Podlega bezpośrednio uczelni i decyzjom jej władz, także w zakresie finansowania. Biblioteka akademicka, czyli *de facto* naukowa, jest instytucją, która służy rozwojowi, potrzebom nauki i kształceniu na szczeblu wyższym. Jest również podstawą całego systemu nauczania na poziomie uniwersyteckim, wspiera bowiem uczelnię w działalności dydaktycznej i naukowej [15]. Jeśli biblioteki uniwersyteckie chcą zachować – a nawet wzmocnić – swój status i pozycję, powinny podjąć szereg działań, by władze i kadra akademicka miały świadomość i przeświadczenie, że księżnica to równorzędny partner, a nie tylko kosztowny balast. Aby biblioteki akademickie były ważną częścią struktury uczelni, niezbędnych wydaje się dziś wiele zabiegów, czynności i procesów.

Niezbędne działania całego środowiska skupione wokół bibliotek akademickich podzielić można na kilka grup. Są to: działalność prorozwojowa bibliotek akademickich, promocja bibliotek za zewnątrz i budowa wizerunku, lobbing na rzecz

bibliotek, prowadzenie nowej ustawy o bibliotekach i zawdzie bibliotekarza.

Działalność prorozwojowa bibliotek akademickich

Współczesne biblioteki akademickie są niejako zmuszone do ciągłych innowacji. W przyszłości trendy te będą się prawdopodobnie nasilać, a zmiany technologiczne i organizacyjne – następować coraz szybciej. By sprostać wyzwaniom, placówki biblioteczne powinny nieustannie poszerzać zakres usług, wykorzystując nowoczesne technologie. Należy wspomnieć, że polskie księgarnie akademickie już dawno wyszły poza swoje tradycyjne funkcje i zaczęły w dużo większym stopniu uwzględniać w ofercie nowe typy dokumentów czy formy udostępniania [13 s. 74–5].

Obecnie biblioteki naukowe, a więc i uniwersyteckie, znajdują się w okresie przejściowym i przyjmują formę bibliotek hybrydowych: opierają swoje funkcjonowanie na kolekcjach zarówno drukowanych, jak i cyfrowych. Możemy jednak zauważyć, że środek ciężkości przenosi się w kierunku zasobów elektronicznych. Biblioteki tworzą lub zakupują dużą liczbę baz danych w różnych postaciach. Mogą to być bazy publikacji, repozytoria, e-booki, e-czasopisma i biblioteki cyfrowe [20, 21].

Biblioteki powoli podążają w kierunku Biblioteki 2.0 lub biblioteki drugiej generacji – co oznacza, że zasadniczo powinna zmienić się rola bibliotekarzy i użytkowników. Ci pierwsi będą musieli ciągle wprowadzać zmiany w placówkach i sprawdzać, czy proponowane rozwiązania i usługi są rzeczywiście przydatne. Drudzy zaś z biernych odbiorców staną się współtwórcami treści i usług. Kooperacja na linii bibliotekarz – użytkownik może być niezwykle pomocna we współtworzeniu zasobów cyfrowych [22–24].

Kolejna fundamentalna sprawa to stała współpraca i wymiana informacji na linii uczelnia wyższa – biblioteka akademicka. Bardzo dobrym i sprawdzonym rozwiązaniem jest powołanie i rozwijanie funkcji bibliotekarza dziedzinowego, będącego oczywistym partnerem dla pracownika naukowo-dydaktycznego. Bibliotekarz dziedzinowy jest pracownikiem zatrudnionym w księgarni, który ma wykształcenie wyższe w danej dziedzinie wiedzy, a jednocześnie odpowiednie kwalifikacje z zakresu bibliotekarstwa i informacji naukowej. Na stanowisku pracy odpowiada za część zasobów zgodną ze swoim wykształceniem. Koncentruje się na potrzebach informacyjnych

określonej grupy studentów lub nauczycieli akademickich, pomagając im rozwijać kompetencje informacyjne [14].

Stanowisko bibliotekarza dziedzinowego niestety nie rozpowszechniło się dotąd w Polsce, choć próby podejmowane były w naszym kraju już w latach 90. XX w. Stanowisko to jest powszechne w krajach Europy Zachodniej i Stanach Zjednoczonych, gdzie nosi nazwę *subject librarian*. Ci pracownicy bibliotek cieszą się prestiżem, ponadto są najwyższą uposażoną finansowo grupą zawodową w środowisku bibliotekarskim [14, 25].

Sprawne funkcjonowanie placówki bibliotecznej jest w dużej mierze związane z rozwojem zawodowym pracownika, polegającym na ciągłym, planowym i systematycznym podnoszeniu wiedzy, umiejętności i kompetencji. Podstawową formą zdobywania wiedzy i rozwoju umiejętności powinny być różnego rodzaju szkolenia. Bardzo istotną kwestią jest to, by były one prowadzone planowo i w sposób systemowy, czego niestety brakuje w polskich bibliotekach. Ważne również, by wpięły się w ogólną strategię rozwojową danej placówki oraz indywidualną ścieżkę kariery konkretnego bibliotekarza. Zakres tematyczny szkoleń może być bardzo zróżnicowany, mogą one też oczywiście przybierać różną formę. Mogą to być przeszkolenia wewnętrzne – prowadzone przez bibliotekarza, często na wewnętrzne potrzeby księgarni. Na rynku istnieje jednak bogata oferta szkoleń prowadzonych przez wyspecjalizowanych bibliotekarzy-trenerów lub coachów. Są to często warsztaty zewnętrzne i płatne [26 s. 355–9].

Istotnym elementem podnoszenia kwalifikacji bibliotecznych powinny być także studia podyplomowe. W przypadku pracowników bibliotek powinny one obejmować zagadnienia informacji naukowej, architektury informacji czy zarządzania informacją, co niewątpliwie pozwoli poszerzyć i usystematyzować nabytą już wiedzę i zdobyć nowe umiejętności.

Aby biblioteki akademickie mogły we właściwy sposób realizować swoje zadania, muszą dysponować odpowiednią infrastrukturą i zapleczem. W dzisiejszych czasach standardem powinno być posiadanie przez księgarnie uniwersyteckie nowoczesnej, przestronnej i dobrze wyposażonej siedziby. Wedle światowych trendów współczesny gmach biblioteki powinien być dostosowany do wymagań użytkowników, czyli spełniać funkcję trzeciego miejsca. Trzecie miejsce to koncepcja przedstawiona przez amerykańskiego socjologa Raya Oldenburga w książce *The Great Good Place* z 1989 r. Zakłada ona, że życie dzisiejszych ludzi koncentruje się wokół trzech obszarów: miejsca zamieszkania, miejsca pracy

i właśnie trzeciego miejsca, w którym ludzie spotykają się, by zaspokoić swoje potrzeby. Dziś taką rolę odgrywają biblioteki, również akademickie. Powinny być to miejsca, gdzie oprócz korzystania ze zbiorów odbywają się różne wydarzenia, które przyciągają nowych użytkowników. W przypadku bibliotek naukowych należy tu wspomnieć o konferencjach naukowych, wykładach, festiwalach, imprezach promujących naukę i edukację. Wymaga to jednak odpowiedniej infrastruktury [27–29].

W dziedzinie budownictwa bibliotecznego w naszym kraju nastąpił ogromny postęp – już w latach 90. XX w. zaczęto stosować rozwiązania sprawdzone w krajach zachodnich. Umowną datą graniczną może być rok 1999, kiedy do użytku oddano nowy gmach Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. Następne lata przyniosły kolejne nowe budynki biblioteczne, tworzone z większym lub mniejszym rozmachem. Powstały m.in. Biblioteka Politechniki Świętokrzyskiej (2002), Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku (2005), Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego (2006), Biblioteka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (2007). Do użytku oddano kilkadziesiąt budynków księżnic akademickich, a wiele innych poddano kompleksowym remontom [30, 31].

Promocja bibliotek za zewnątrz i budowa wizerunku

Promocja biblioteki jest zespołem działań, w ramach których instytucja przekazuje informacje swoim użytkownikom. W wyniku podjętych czynności klient placówki bibliotecznej zyskuje wiedzę o oferowanych usługach, dzięki czemu można zaspokoić jego potrzeby.

W dzisiejszych czasach księgarnie uniwersyteckie muszą zdecydować się na promocję i wykorzystywać elementy marketingu. Powinny skutecznie komunikować się z czytelnikami w celach głównie informacyjnych. Użytkownik lub przyszły użytkownik powinien wiedzieć, że biblioteka jest w stanie zaspokoić jego potrzeby, szczególnie informacyjne. Należy zatem informować o wszelakich aspektach działalności instytucji. Po pierwsze, czytelnicy powinni dostać klarowne informacje o pełnej ofercie, czyli niejako o zadaniach statutowych biblioteki. Po drugie, księgarnia powinna promować inne obszary swojej działalności – organizowanie konferencji naukowych, spotkań z autorami, wystaw czy imprez kulturalnych – by przyciągnąć nowych klientów.

W bibliotecznej działalności promocyjnej można wykorzystywać szeroką gamę narzędzi. Należą

do nich szeroko pojęte media – zarówno tradycyjne, jak i elektroniczne. Warto jednak w dużej mierze postawić na Internet i media społecznościowe, gdyż to one docierają do większego grona odbiorców i mogą skuteczniej zachęcić nowych użytkowników.

Promowanie w Internecie powinno opierać się przede wszystkim na dobrze zaprojektowanej i działającej stronie WWW. To tam czytelnik powinien zdobyć wszelkie informacje o funkcjonowaniu placówki. Ważne, by strona była łatwa w obsłudze, przejrzysta i nie zniechęcała odbiorcy. Media społecznościowe służą z kolei do interakcji przy użyciu rozbudowanego zestawu narzędzi komunikacyjnych. Zyskują one coraz bardziej na znaczeniu, a ich lista ciągle się wydłuża. Podstawowe social media, z których mogą korzystać księżnice, to: YouTube, Facebook, Twitter, Instagram i coraz popularniejszy ostatnio TikTok [32 s. 523-30, 33 s. 541-4].

Aby promocja biblioteczna prowadzona była w sposób przemyślany i skoordynowany, warto zastanowić się nad powołaniem specjalnego zespołu zadaniowego, zwanego również interfunkcyjnym. Grupa taka składa się z pracowników kilku działów, zajmujących się różnymi aspektami działalności biblioteki i mających różne kwalifikacje. Zapewnia to lepszy przepływ informacji w obrębie zespołu i pozwala promować księżnicę na różnych płaszczyznach [34 s. 402-6].

Lobbying na rzecz bibliotek

W bezpośrednim otoczeniu bibliotek zachodzą szybkie zmiany, które znacząco wpływają na funkcjonowanie placówek. Możemy tu wymienić zmiany prawne, społeczne, ekonomiczne, polityczne i wiele, wiele innych. Biblioteki muszą ciągle reagować na aktualne procesy i się do nich przystosowywać. Aby sprawnie funkcjonować i wykonywać swoje zadania, mają niejako obowiązek podejmować działania w sferze polityczno-administracyjnej. Działania takie nazywane są rzecznictwem interesów, a jednym z jego typów jest lobbying.

Lobbyingiem można nazywać wywieranie wpływu na organy władzy państwowej w interesie określonych grup politycznych, gospodarczych lub społecznych [35]. Działalność lobbyingowa prowadzi się z krajów anglosaskich. W Polsce jest to dziedzina stosunkowo młoda i traktowana ze sporą nieufnością, kojarzona powszechnie z działalnością zakulisową, na granicy prawa. To jednak zajęcie legalne, którego zakres określa ustawa o działalności lobbyingowej z 2005 r.

Lobbying można najogólniej podzielić na pośredni i bezpośredni. Lobbying pośredni opiera się przede wszystkim na kształtowaniu opinii publicznej, by za jej pomocą osiągnąć wyznaczone cele. Do działań lobbyingu pośredniego wykorzystuje się często osoby publicznie czy autorytety w danej dziedzinie. Z kolei lobbying bezpośredni bazuje na dotarciu do decydentów, którzy mogą wpłynąć na pozytywne załatwienie konkretnej sprawy. Powszechnie uważa się lobbying bezpośredni za skuteczniejszą formę działania [36].

Lobbying biblioteczny rozwija się w wielu krajach już od lat. Jako dobry przykład organizacji bibliotekarskiej może tu posłużyć American Library Association (ALA). Organizacja ta jest w stanie operować na poziomie federalnym i prowadzić działania lobbyingowe nawet w Kongresie. ALA specjalizuje się w lobbyingu bezpośrednim, do którego zaliczyć można stały kontakt z przedstawicielami i otoczeniem władzy, budowanie dobrych relacji z wpływowymi ludźmi oraz liczne wizyty i spotkania z ważnymi osobami. Ponadto stowarzyszenie przygotowuje liczne analizy, ekspertyzy i fachowe raporty, aby móc lepiej przedstawić swoje racje organom decyzyjnym. Na gruncie europejskim z kolei działalność lobbyingową prowadzi European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA). Przedstawiciele organizacji reprezentują interesy środowiska bibliotecznego przed Komisją Europejską oraz innymi organizacjami europejskimi i międzynarodowymi [36].

W Polsce lobbying biblioteczny nie jest tak dobrze rozwinięty jak w Stanach Zjednoczonych czy Europie Zachodniej, co wynika z ogólnego zapóźnienia naszego kraju w tej dziedzinie. Niemniej pewne działania są podejmowane. Zdaniem wielu ekspertów działania polskiego środowiska powinny skupić się na przygotowaniu opracowań i ekspertyz, które zostałyby potem przedstawione kręgom decyzyjnym. Raporty powinny prezentować osiągnięcia i dorobek polskich bibliotek i bibliotekarzy na tle instytucji z krajów lepiej rozwiniętych [36]. Należy też stanowczo stwierdzić, że lobbying będzie skuteczny tylko wtedy, gdy będą istniały silne organizacje biblioteczne oraz dobrze zorganizowane i zjednoczone środowisko skupione wokół placówek bibliotecznych.

Wprowadzenie nowej ustawy o bibliotekach i zawodzie bibliotekarza

Wprowadzenie nowej ustawy nie leży bezpośrednio w mocy środowiska bibliotekarskiego, lecz władzy ustawodawczej. Wydaje się jednak rzeczą konieczną, należy więc podjąć wszelkie

możliwe kroki. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach weszła w życie ćwierć wieku temu i nie przystaje do obecnych realiów. Zawiera zaledwie 32 artykuły, które nie regulują szczegółowo funkcjonowania bibliotek naukowych, w tym akademickich. Art. 8 i 9 wskazują, jaki podmiot jest organizatorem bibliotek, art. 21 traktuje zaś o bibliotekach naukowych [37].

Nowa ustawa powinna być zdecydowanie bardziej rozbudowana i szczegółowa, by móc całościowo regulować i opisywać funkcjonowanie bibliotek i zawodu bibliotekarza. Powinna również uwzględnić obecne realia funkcjonowania placówek. W kontekście bibliotek naukowych i akademickich w ustawie winny znaleźć się artykuły, które precyzyjnie określałyby, jakie miejsce biblioteka zajmuje w strukturze uczelni wyższej. Inne zapisy odnosiłyby się do zadań i obowiązków. Biblioteki akademickie z racji swoich funkcji potrzebują także regulacji prawnych z zakresu zarządzania informacją o dokonaniach naukowych i publikacyjnych, w tym w dziedzinie badań naukowych i danych badawczych [38].

Uchwalenie nowych przepisów mogłoby skutkować podniesieniem pozycji biblioteki w strukturze uczelni wyższych. Funkcjonowanie bibliotek zostałoby bowiem opisane w akcie prawnym wyższego rzędu – w ustawie.

Podsumowanie

Biblioteka akademicka, niebędąca samodzielną jednostką, jest w dużej mierze zależna od decyzji władz uczelnianych. Jej funkcjonowanie określają wewnętrzne regulacje. Mimo to o miejscu i roli księżnicy w strukturze uczelni wyższej mogą zdecydować działania samych bibliotek i środowiska skupionego wokół nich. Bibliotekarze powinni być przede wszystkim otwarci na zmiany i kreatywni, by sprostać coraz to nowym wyzwaniom. Powinni stale poszerzać wiedzę i kompetencje, by świadczyć usługi w sposób fachowy i profesjonalny. Bardzo ważne są również komunikacja z otoczeniem i właściwe rozpoznanie potrzeb informacyjnych użytkowników. Biblioteki akademickie będą istotną, liczącą się częścią uczelni tylko wtedy, gdy postawią na ciągły rozwój i zmiany. Odniosą sukces, jeśli zdadzą sobie sprawę, że zmiana jest motorem rozwoju.

REFERENCE LIST

1. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dziennik Ustaw 2018 poz. 1668.

2. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dziennik Ustaw 2005 nr 164 poz. 1365.
3. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki, Dziennik Ustaw 2010 nr 96 poz. 615.
4. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dziennik Ustaw 2003 nr 65 poz. 595.
5. Ustawa z dnia 17 lipca 1998 r. o pożyczkach i kredytach studenckich, Dziennik Ustaw 1998 nr 108 poz. 685.
6. Kromolicka B. „Konstytucja dla Nauki – Ustawa 2.0” szansą czy zagrożeniem dla rozwoju nauki i szkolnictwa wyższego? *Pedagogika Szkoły Wyższej*. 2017;(2):77–90. doi: 10.18276/psw.2017.2–07
7. Tomala L. Ustawa 2.0: najważniejsze zapisy [Internet]. Nauka w Polsce; [cited 14.07.2022.] Available from: <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C30350%2Custawa-20-najn-wazniejsze-zapisy.html>
8. Potulicka E. Konkurencja o środki finansowe i prestiż „receptą” na doskonałość polskiej nauki i szkolnictwa wyższego? *Rocznik Pedagogiczny*. 2017;40:25–56.
9. Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dziennik Ustaw 2018 poz. 1669.
10. Perzyńska V. Biblioteki i bibliotekarze w świetle zmian prawnych. In: Chomik P, Kościuch H, Żochowska J, editors. *Biblioteki Podlasia i Polski północno-wschodniej – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość* : Materiały z konferencji jubileuszowej z okazji 50-lecia Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia, Białystok, 15–16 listopada 2018 r. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku; 2019. pp. 83–92.
11. Czyrek J, Wojtczak J. Ustawa 2.0 konsekwencje zapisów ustawy dla bibliotek i bibliotekarzy. Dyskusja panelowa – streszczenie. In: Czyrek J, Wojtczak J, editors. *Nowe zmiany a kondycja bibliotek*. Wrocław: Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich; 2018. pp. 89–93.
12. Stępień J. Konsument na rynku usług bibliotecznych – zachowania, trendy. In: Wojciechowska M, editor. *Zarządzanie zasobami niematerialnymi bibliotek w społeczeństwie wiedzy*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2016. pp. 41–52.
13. Gmiterek G. Biblioteka w środowisku społecznościowego Internetu : biblioteka 2.0. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2012.
14. Konke K, Leszczewicz A, Stankevic M, Kowalska A. Rola bibliotekarza w kształtowaniu relacji z użytkownikami. *Seminarium PolBit 2018* : Bibliotekarz Dziedziny W Bibliotece Akademickiej. 2018;
15. Paszko A, Tańkowski P. Biblioteka akademicka: partner w procesie naukowo-dydaktycznym. *Folia Bibliologica*. 2013/2014;55/56:105–20.
16. Janiak M, Próchnicka M. Otwarte repozytorium Uniwersytetu Jagiellońskiego jako element systemu zarządzania informacją instytucjonalną : wyniki badań przeprowadzonych wśród przedstawicieli środowiska akademickiego uczelni. Kraków: Biblioteka Jagiellońska; 2017.
17. Frączek R. Korelacja między działalnością bibliotek akademickich a nowymi wyzwaniami uczelni XXI wieku. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia*. 2020;18:269–76.
18. Kowalska-Chrzanowska M. Innowacyjność i zarządzanie zmianami w pracy bibliotek. In: Wojciechowska M, editor. *Zarządzanie Biblioteką*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2019. pp. 87–104.
19. Galos A, Cholewa A. Struktura macierzowa [Internet]. *Encyklopedia Zarządzania*; [cited 14.07.2022.] Available from: https://mfiles.pl/pl/index.php/Struktura_macierzowa
20. Piotrowicz G. Model hybrydowy współczesnej polskiej biblioteki akademickiej. In: Konferencja na temat: *Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej*, Łódź, 23–25 czerwca 2004 r. : materiały konferencyjne. Łódź: Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej; 2004. pp. 219–29.
21. Piotrowicz G. Współczesna biblioteka akademicka w ujęciu systemowym, integrującym jej przestrzeń fizyczną i elektroniczną. *Biuletyn EBIB*. 2015;(1):1–11.
22. Jaskowska B, Dudczak A. Library 2.0 – rewolucja i przełom, czy kolejny etap rozwoju współczesnego bibliotekarstwa? *Przegląd biblioteczny*. 2007;(3):354–64.
23. Gmiterek G. Nowe technologie w bibliotekach. *Poradnik Bibliotekarza*. 2014;(12):4–7.
24. Puksza K, Witkowska E. Facebook, Instagram, blog... i co dalej? – Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku w mediach społecznościowych. *Biuletyn EBIB*. 2018;(1):1–16.
25. Kościwicz D. Rola bibliotekarzy akademickich w podnoszeniu kompetencji informacyjnych pracowników naukowych uczelni wyższej w kontekście zmian legislacyjnych w polskim szkolnictwie wyższym. In: Czyrek J, Wojtczak J, editors. *Nowe zmiany a kondycja bibliotek*. Wrocław: Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich; 2018. pp. 19–30.
26. Dąbrowicz M. Zarządzanie zasobami ludzkimi. *Polityka kadrowa*. In: Wojciechowska M, editor. *Zarządzanie Biblioteką*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2019. pp. 334–76.
27. Piotrowska A, Witczak M. Zastosowanie idei „trzeciego miejsca” na przykładzie wybranych bibliotek europejskich (Hjorring, Blanes). In: *Wrocławska M, Jerzyk-Wojtecka J, editors. Biblioteka jako “trzecie miejsce”*: międzynarodowa konferencja Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego : materiały konferencyjne. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego; 2011. pp. 49–63.
28. Wolańska A. Czy to jeszcze Biblioteka? Nowoczesne usługi a aranżacja przestrzeni, w oparciu o realizację w bibliotekach i centrach informacji w Polsce i za granicą. *Biuletyn EBIB*. 2015;(numer specjalny):1–10.
29. Rudnicka E. Kultura organizacyjna w przestrzeni społecznej biblioteki jako elementy merchandisingu. Na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie. *Forum Bibliotek Medycznych*. 2015;8(1):26–40.
30. Kyczer M. Budownictwo i urządzenia biblioteczne. *Przegląd piśmiennictwa na podstawie „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej” za lata 1981–2007*. *Bibliotheca Nostra*. 2011; 2:104–44.
31. Gogiel-Kuźmicka A, Sidorczuk A. Architektura bibliotek akademickich – od czasów starożytnych po czasy współczesne. *Biuletyn EBIB*. 2014;(5):1–9.
32. Antczak M. Marketing biblioteczny. In: Wojciechowska M, editor. *Zarządzanie Biblioteką*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2019. pp. 521–40.
33. Wałek A. Promocja biblioteki i public relations. In: Wojciechowska M, editor. *Zarządzanie Biblioteką*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2019. pp. 541–52.
34. Koruszewski T. Zarządzanie zespołami. In: Wojciechowska M, editor. *Zarządzanie Biblioteką*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2019. pp. 401–14.
35. lobbying [Internet]. *Słownik Języka Polskiego PWN*; [cited 14.07.2022.] Available from: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/lobbying>

36. Jaskowska B. Lobbing na rzecz bibliotek. In: Wojciechowska M, editor. Zarządzanie Biblioteką. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2019. pp. 594–612.
37. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, Dziennik Ustaw, 1997 nr 85 poz. 539.
38. Górski M, Szewczyk-Kłos D. Czy bibliotekarze w szkołach wyższych tworzą jeszcze grupę zawodową? Biuletyn EBIB. 2020;(1):1–6.

Marcin Walczak

Main Library, Medical University of Lublin, Poland

Correspondence: marcin.walczak@umlub.pl

<https://orcid.org/0000-0002-2203-088X>

Ukończył historię na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej oraz – również na UMCS – studia podyplomowe na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo. Od 2012 r. zatrudniony w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, obecnie w Dziale Udostępniania Zbiorów. Członek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Interesuje się historią, sportem, rozwojem osobistym.

Katarzyna Bikowska

Setting boundaries or no barriers? Managing the resources of the library of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn during the pandemic

Wytyczanie granic czy brak barier? Zarządzanie
zasobami Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie
w czasie pandemii

DOI: 10.34738/mlf.0068

Medical Library Forum 2022;15(1):26-40
University Library, University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland
Correspondence to: katarzyna.bikowska@uwm.edu.pl

Abstract

The COVID-19 pandemic had a worldwide impact on the work of libraries of all types, as it required their organisers to respond to the rapidly changing needs of user communities and institutions. A number of organisational strategies were developed to adjust the libraries' operation and their environment to the new extraordinary conditions. The dynamic epidemiological situation and the rapid acquisition of the associated knowledge resulted in some implemented arrangements being only temporary and some becoming permanent. In this article, which is a case study of the actions taken by the organisers and managers of the Library of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn, individual stages of implementing the rules introduced in connection with the COVID-19 hazard from March 2020 to September 2021 are discussed. The author attempts to describe the extent to which the unique situation justified deviating from standard library management rules, and pays special attention to the legal aspects of the decisions made. The text presents the rationale, solutions and discussions related to the new rules for organising the librarians' work, serving users and providing access to collections.

ORIGINAL ARTICLE

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license.

Streszczenie

Pandemia COVID-19 wpłynęła na organizację pracy bibliotek wszystkich typów na całym świecie, wymagała bowiem od organizatorów placówek reagowania na szybko zmieniające się potrzeby społeczności i instytucji. Powstało szereg strategii organizacyjnych, które miały dostosować funkcjonowanie i otoczenie biblioteki do nowych, nadzwyczajnych warunków. Dynamika sytuacji epidemiologicznej i wysokie tempo pozyskiwania wiedzy wpływały na efemeryczność lub trwałą implementację poszczególnych rozwiązań. W artykule na przykładzie działań organizatorów i kadry zarządzającej Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie omówione zostały etapy wprowadzania zasad, które zastosowano w związku z zagrożeniem COVID-19 od marca 2020 do września 2021 r. Autorka podjęła próbę odpowiedzi na pytanie, na ile wyjątkowość sytuacji tłumaczyła odstępstwa od standardowych mechanizmów zarządzania biblioteką, i ze szczególną atencją potraktowała aspekty prawne podejmowanych decyzji. Tekst prezentuje przesłanki, rozstrzygnięcia i dyskusje odnoszące się do nowych zasad organizacji pracy bibliotekarzy, obsługi użytkowników i udostępniania zbiorów.

Keywords

university libraries, COVID-19, pandemic, management, emergency, Olsztyn

Introduction

The SARS-CoV-2 virus epidemic has left its mark on our daily lives. The priorities related to communication style shifted: as physical contact became impossible, the opportunities offered by the online sphere (e.g., remote work) started to be recognised and appreciated. Already the first stage of the pandemic (March 2020) yielded a number of studies concerning its effects on libraries, librarians [1] and their immediate academic environment [2]. A team from OCLC Research interviewed 29 library leaders from around the world to capture their experiences during the pandemic, and to understand how it will affect the role of libraries in the future [3]. The report used the term “new model libraries” and noted that the changes introduced concerned four areas: agility, collaboration, virtualisation, and space. Rapid, non-competitive responses to the changing legal environment at the government and local levels, involving the creative use of real and virtual spaces, conditioned the communication success of various institutions and academic centres, including Polish university libraries.

Changes in library organisation

Already following the first reports of SARS-CoV-2 infections in Poland, university authorities set up task forces in order to develop organisational procedures. After the first wave of the pandemic in spring 2020, procedures for

making library materials available during the epidemic emergency at the Library of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn (UWM) were formally implemented [4]. The organisers of the Olsztyn University Library were not caught by surprise by the second wave of the pandemic in autumn 2020; on the basis of temporary regulations for making library materials available during the epidemiological emergency, a policy of access to library resources was implemented that took into account government restrictions [5].

Particularly relevant was Order No 93/2020 of the Rector of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn of 30 October 2020 on work organisation in force at the University of Warmia and Mazury in Olsztyn during a state of epidemic emergency or epidemic, which introduced a clear division into four action strategies. Depending on infection numbers, work was to be organised according to colour-coded systems: red (critical), orange (high risk), yellow (moderate risk) and green (business as usual). In order to minimise the risks to staff, graduate students and undergraduates as much as possible and to ensure the continuity of UWM operations, shift work was introduced; during the COVID-19 pandemic, the shift pattern was as follows: the first shift from 7 a.m. to 1:45 p.m., and the second shift from 2:15 p.m. to 9 p.m. According to the regulations introduced, code green means that classes are held at university premises and facilities in the form provided for in the study plan, while code yellow means that part of the classes can be held remotely, and the rest as per code green;

the decision is made by the dean of the faculty in question in consultation with the Vice-Rector for Education. Under code orange, only practical classes which cannot be conducted online are held at university premises, while the remaining classes are held remotely. Under code red, all classes are held remotely, and the form and timing of classes that cannot be conducted online are determined by the dean of the faculty in question in consultation with the Vice-Rector for Education.

The provisions concerning education at the UWM, which were related to the four work organisation systems, also affected the work of the University Library. Library opening hours and access to collections under each system were stipulated in Appendix 2 to the order in question. Appendix 1 only stipulates the library's working hours: under codes orange and yellow, these should include two shifts (with staff in each section divided into two teams which cannot come into contact with each other); under code red, half of the staff employed at the University Library were to be present at the library from 7 a.m. to 3 p.m., while the rest were to work remotely.

Prior to the introduction of internal regulations concerning the issues discussed here, the organisation of the librarians' work was based primarily on the guidelines issued by the government of the Republic of Poland and by the Chief Sanitary Inspectorate. The first wave of infections and the lockdown resulted in a rotation in weekly shifts in order to prevent contact

between co-workers. Attendance was checked remotely by department supervisors. Pursuant to internal regulations, the librarians at the UWM worked in two shifts, which was meant to keep safe distance and observe proper hygiene measures; in order to enable work to take place inside the building, employees were distributed among the rooms available. Special attention was given to elderly and chronically ill staff as well as parents of young children. During the third wave in spring 2021, single-shift work was already in effect, which meant that staff from different departments met after a year's break. At that time, only UWM students and employees were served, with no services provided to persons from outside the university.

During the COVID-19 pandemic, the library user space was rapidly modernised. Under the work system later defined as code red in the order, users were only served on the first floor, in the vestibule, on a non-contact basis, by phone appointment (e.g., to pick up the library materials ordered).

Seat reservations were an innovation that broadened access to the library's other sections. When code orange was announced at the university in October 2020, the users regained the ability to freely access the library's collections and services. In order to use the reading room, they had to reserve a seat for a specific day and time slot using the library system, which accounted for disinfection breaks. The seat limits set during the second wave of the

epidemic (Reference Department and Periodicals Reading Room – 10 seats, Department of Special Collections with Information Desk for Standardisation – 3 seats, Thematic Collections Section – 20 seats at the Natural and Technical Sciences Collection) were the same under codes yellow and orange. Under code yellow, access was additionally allowed to the other two collections, with the ability to freely access the books on the shelves (Natural and Technical Sciences Collection – 10 seats, Social Sciences Collection – 5 seats, Humanities Collection – 5 seats).

The most significant consideration affecting the operation of the UWM University Library operation during the pandemic was safety. On 17 October 2020, Olsztyn was designated as a red zone, i.e. one of the regions with the most infections [6]. Basic precautions that reduced the risk of coronavirus infections were keeping a distance of at least 1.5 metres, washing hands frequently with soap and water, disinfecting hands, and covering one's mouth and nose in public spaces. Similarly as other facilities, the library space had already been retrofitted in March 2020 with touchless disinfection machines, containers with disposable plastic gloves, mobile PMMA screens, information boards and directional signage. Library materials could only be returned via a 24-hour drop box, and were quarantined. Service to users was interrupted while individual library sections or the library building were disinfected. This attention to safety had a definite impact on the users' activity.

Resources with creative access

The decline in the number of print collections made available during the COVID-19 pandemic was nothing out of the ordinary. According to the lending statistics included in the University Library's 2020 report, there were 88 001 loans (i.e. 37% of the 2019 figure). Given that this was a year when Poles were told to stay in their homes (twice on a national scale), and families frequently had to self-isolate for two or three weeks at a time, the reading activity of the Olsztyn university community can be considered satisfactory.

It should be stressed that despite the closure of the University Library building, services to users were never interrupted. From March to April 2020, library materials were mailed to users, responding to the increased need for medical science literature. Research staff and students who were able to reach the building on the university campus (Kortowo) after ordering the materials in advance (by e-mail or using an online form), collected the materials ordered, which were put in envelopes and placed in the facility's vestibule.

These effective and user-friendly solutions adopted at the UWM University Library were quickly recognised nationally. During the difficult pandemic period, the library community was constantly looking for ideas to keep in touch with readers. The Instytut Książki (Polish Book Institute) launched the #healthyreading cycle in the social media, where it posted at regular intervals, presenting the solutions adopted

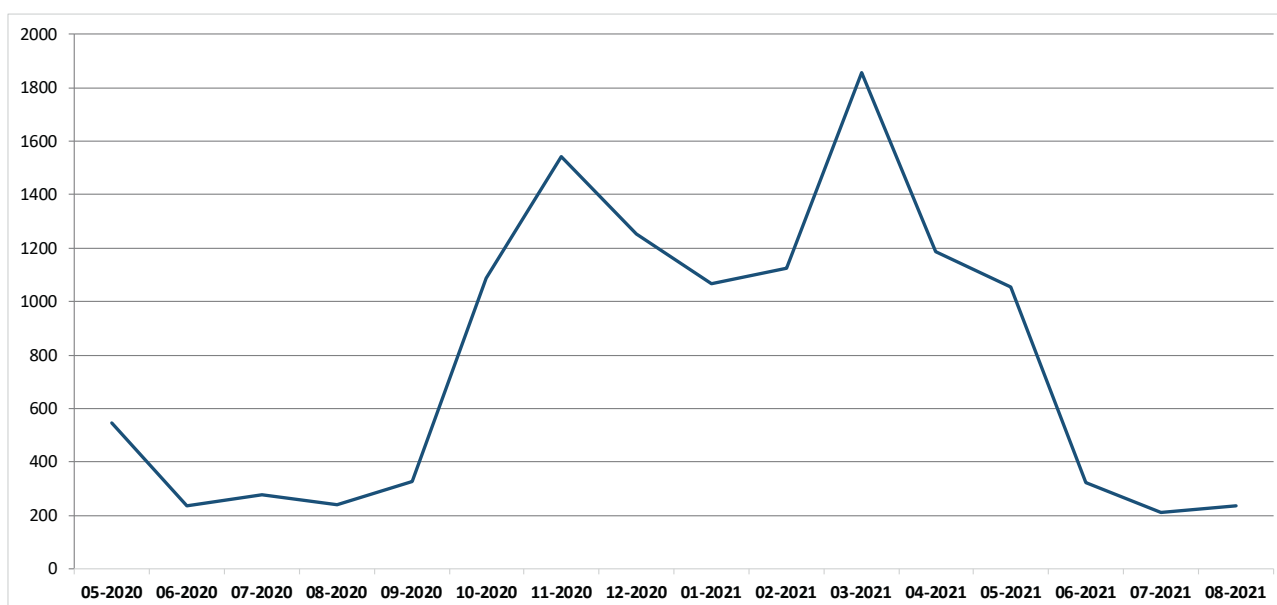

Chart 1. Orders for copies (scans) of printed materials during the COVID-19 pandemic at the UWM University Library in Olsztyn¹

¹ Source: report from the Aleph library system for the period from May 2020 to August 2021.

by libraries in the pandemic era. Its tenth post about the most interesting initiatives developed by libraries for those readers who stayed at home concerned the activities of the UWM University Library [7].

Due to increased demand for printed collections during the lockdown, the library launched a digital copy (scanning) service on 20 May 2020. From the beginning of the 2020/2021 academic year, the new service attracted more and more interest (chart 1).

A decline in interest in the scanning service was only observed during the summer and winter holidays. The fact that self-scanning was not possible on library premises (based on the National Library recommendation during the

epidemiological emergency [8]) might also have had considerable impact on the popularity of electronic copies.

Before the copies ordering service had been enhanced by including the relevant option in the library catalogue accessible through the Primo (Exlibris) multi-search engine, readers interested in scans of UWM library collections were able to submit requests by phone and e-mail. Two months into the pandemic (nationwide lockdown), all printed materials held by the University Library could already be digitised and e-mailed to requesters. The scanning service had two major limitations: throughput – a maximum of 50 pages (approx. 25 scans in PDF format) from different publications could be ordered per day, and quantity – a maximum of 50 pages (approx.

25 scans in PDF format) could be ordered from any one publication.

Even during a period of epidemiological emergency, attention had to be paid to copyright, which made it impossible to order copies of entire publications. The 50-page limit did not include tables of contents or indexes, copies of which could be ordered to help identify the content to be copied.

Thanks to streamlined organisation, communication with users could be reconciled with maintaining continuity of service and access to printed and electronic collections, with the latter enjoying a definite increase in interest in 2020 (chart 2).

In 2020, a sharp increase was observed in the use of electronic sources. Compared to the

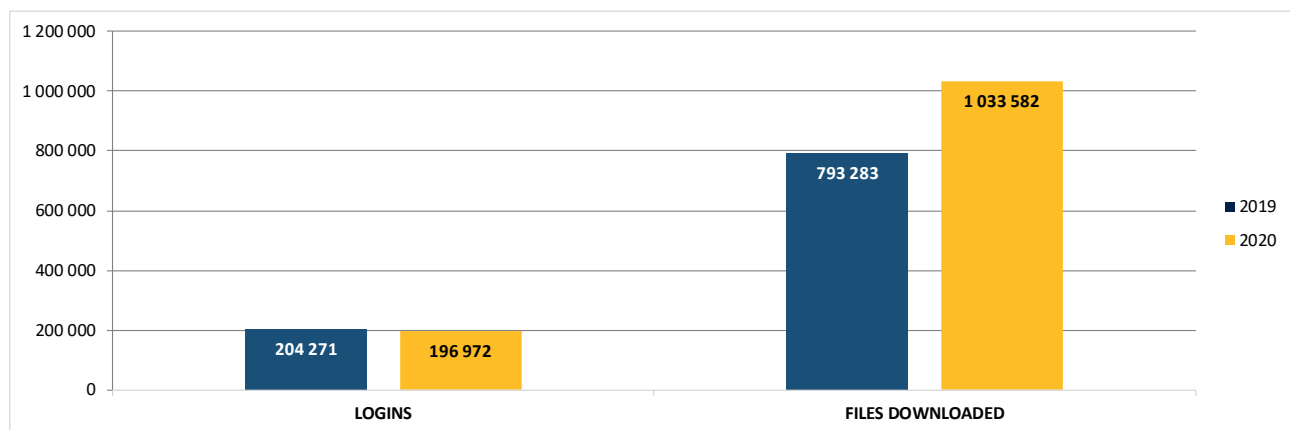

Chart 2. Comparison of activity by users of digital resources of the UWM University Library in Olsztyn in 2019 and 2020²

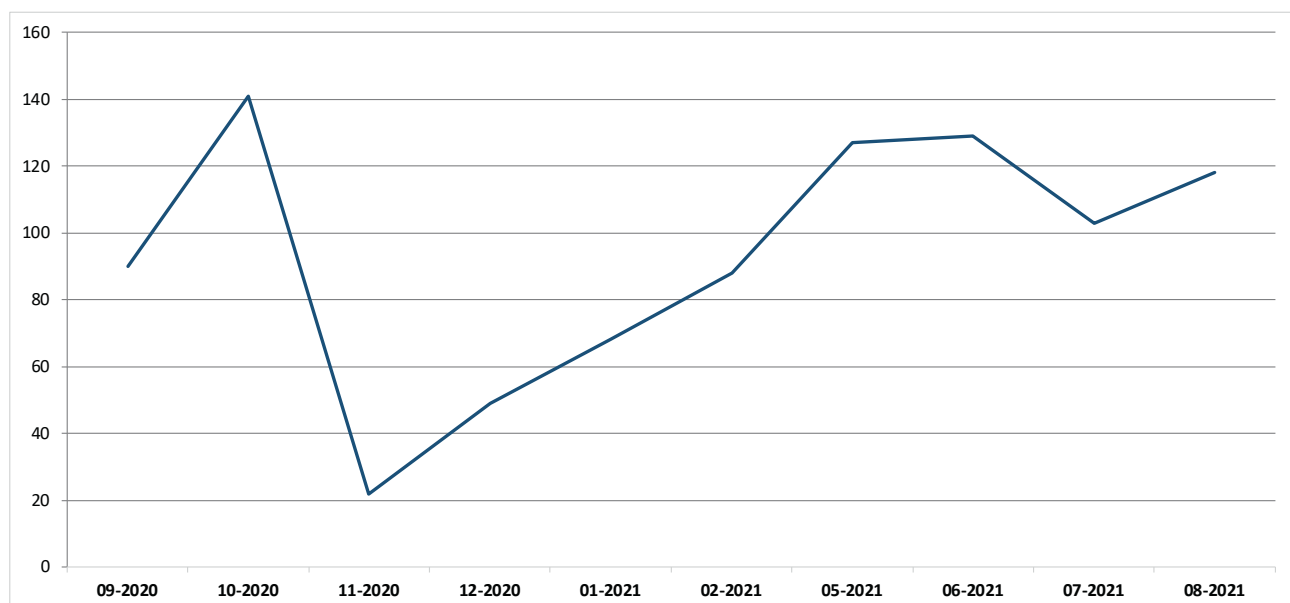

Chart 3. Reservation of seats in reading room (free access to shelves) at the UWM University Library during the COVID-19 pandemic³

² Source: UWM University Library annual reports for 2019 and 2020.

³ Source: report from the Aleph library system for the period from September 2020 to August 2021.

previous reporting period, 240 299 more documents were downloaded while the number of database logins slightly decreased.

Restrictions on contacts and expanding access to electronic resources of various types resulted in an increased range of databases (from 67 in 2019 to 82 in 2020), e-books (from 234 720 items in 2019 to 243 163 in 2020) and e-journals (from 41 083 original titles in 2019 to 42 312 in 2020) being made available. A factor that facilitated open access to digital publications was the availability of an expanded textbook package on the IBUK Libra platform, and also of the Legimi fiction database, which included some 60 000 e-books. Licences for these databases were purchased as part of the “Opportunity Sail – UWM Olsztyn Accessibility Model” project co-financed by the European Union (European Social Fund, Knowledge Education Development programme). The eBrary platform, which provides access to medical textbooks, was also added to UWM University Library digital offerings at that time.

In the autumn of 2021, the University Library became available to users from outside the university. Those interested were able to reserve seats in reading rooms using a registration form in the library system; after typing the phrase “reservation”, the relevant links to forms assigned to specific locations in the library were displayed. The ability to access scientific literature directly was particularly attractive to students and staff of other universities who, due to the need for isolation and restrictions related to the epidemic, were studying or teaching remotely from their homes in and around Olsztyn.

Seat reservations, which were available from October 2020, were meant as a kind of remedy for the limitations placed on contacts [9]. Similarly as the scanning service launched in the previous examination session, they were favourably received (chart 3).

The one-time drop observed in the number of visits to the library building was understandable, since it coincided with the autumn lockdown (November–December 2020).

E-library

During the period of restrictions on contacts imposed due to the epidemiological emergency, staff at many libraries worked to improve online tools for communicating with users [10]. Work on a new version of the UWM University Library in Olsztyn

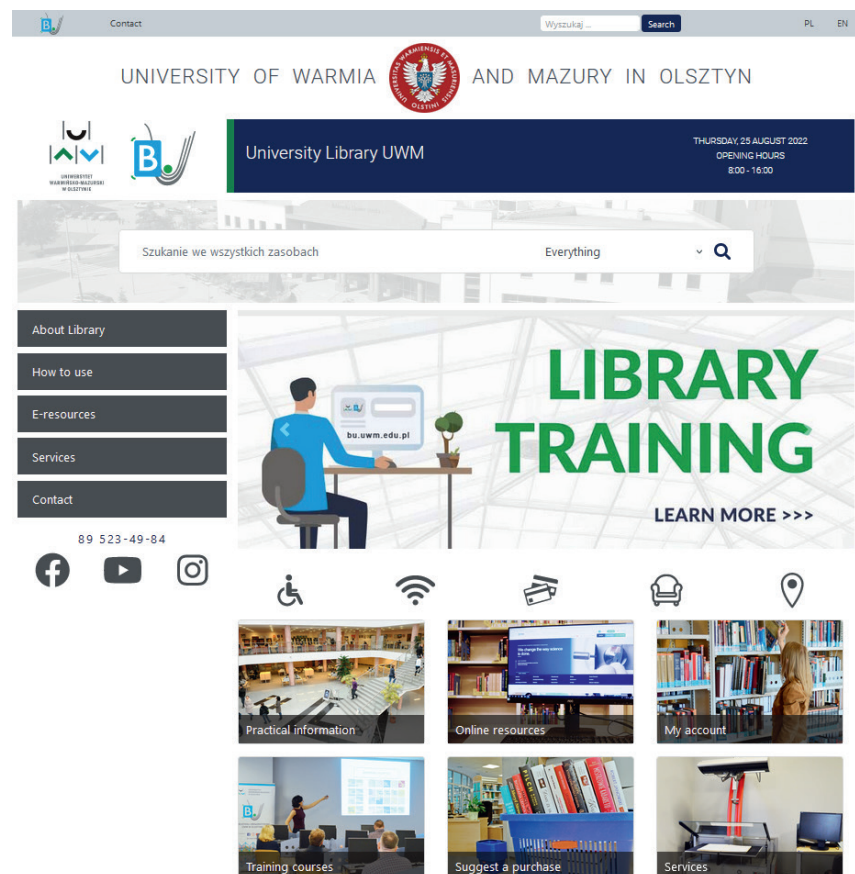

Fig. 1. New website of the UWM University Library in Olsztyn

website, which had started before the pandemic, was accelerated. In order to facilitate the remote work conducted by the staff of the Promotion and Digitisation Sections, editing the new and current library websites remotely was enabled. Intensive design work finished in late May 2020.

A new graphic design and a more user-friendly interface were not the only changes introduced in the new version of the bu.uwm.edu.pl website. The information presented was restructured, and the technical aspects were improved, bringing the website in line with current accessibility standards (WCAG 2.0) in order to give persons with various disabilities full access to its contents. Useful resources, e.g. digital collections, and information on how to use the library were prominently featured on the homepage. Priority goals included readability and alignment with the interface layout of other UWM websites.

During the pandemic, the library added the prefix “e-” to every aspect of its activities. The shift to the online communication mode included e-information, e-science, e-culture, e-promotion and e-events.

The library’s information activities during the COVID-19 pandemic included, inter alia, training

courses for individuals on patent databases (using the Microsoft Teams e-learning platform); library training courses (also using Microsoft Teams); a series of web presentations by scientific database providers, e.g., Clarivate: Research Smarter, Web of Science and InCites on practical aspects such as generating citation reports, operating a scientific publication database – Expertus (chart 4).

Interestingly, despite the decline in the number of new records, the number of modifications increased (by 6145). Home isolation and remote work by Reference Department and Periodicals Reading Room staff resulted in a new statistical metric – the number of edits to Expertus database records (more than 17 000). The housekeeping work performed on the database included changes in publication scoring in connection with updates to lists of scientific journals and peer-reviewed international conference proceedings as well as scientific monographs.

The UWM University Library was involved in the implementation of several projects. Those included “Expanding the catalogue to include unique foreign-language collections of the Olsztyn University Library” and “Digitising old prints and incunabula from the collection owned by Bishop

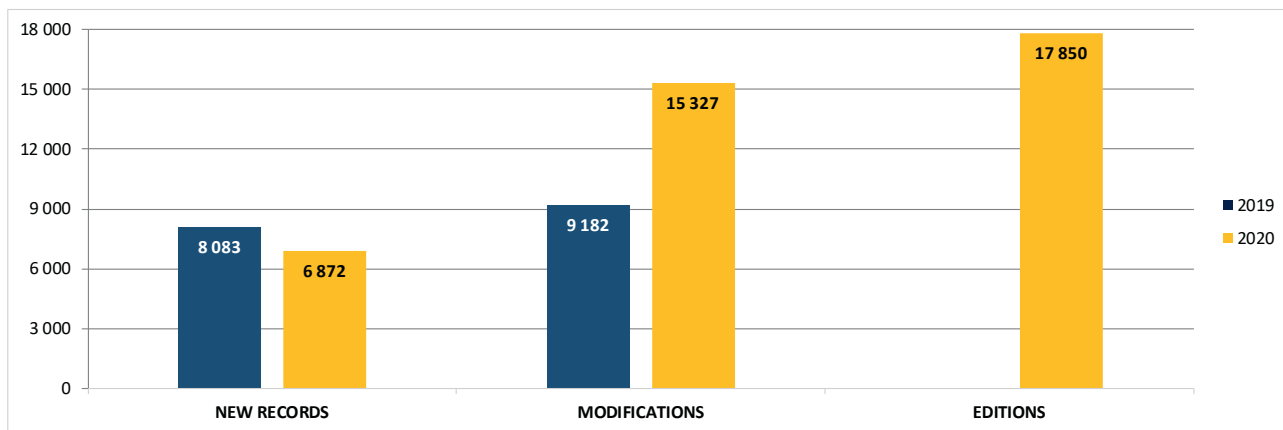

Chart 4. Expertus database operation in numbers – 2019 and 2020 data comparison⁴

of Warmia Johannes Dantiscus”. Both these projects were subsidised under the “Social Responsibility of Science” programme managed by the Minister of Science and Higher Education. The aforementioned project co-financed by the European Union (“Opportunity Sail – UWM Olsztyn Accessibility Model”) not only expanded access to e-books, but also enabled the purchase of 100 e-book readers for persons with disabilities. Moreover, the involvement of Promotion Section staff in the interdepartmental “Encounters with Science” project implemented in 2020–2022 enabled the purchase of display equipment (display cases, exhibition walls), and contributed to the creation of the “Science Exhibitions” page within the library’s website. This page is used for virtual exhibitions of science-themed artworks created by academics.

Exploring the possibilities of the virtual sphere as well as developing and launching online library offerings were among the positive effects of the pandemic. Appreciating the importance of e-promotion as part of the libraries’ marketing strategies [11] added value as well. The Warmia-Mazury Digital Library was advertised in the social media in a series of posts with the working title “Mondays at the Digital Library” published on the UWM University Library’s Facebook profile, in which interesting exhibits held by the digital library were described. As confirmed by Grzegorz Gmiterek’s research, “during the period when university library buildings were partially or completely closed, these institutions used Facebook as one of the most important ways of operating in the online environment” [12].

The worldwide promotional campaign with the #stayathome hashtag was supported by a series of posts showcasing the library’s e-resources, including the UWM journal platform, the NASBI online scientific library, test access to databases or

new additions to the IBUK Libra e-book platform. In order to enable online ordering of resources from all collections (both held in library warehouses and freely accessible from shelves before the pandemic) via the library catalogue, a tutorial entitled “Borrowing books – online ordering” was published on the library’s YouTube channel.

Promotional activities by the UWM University Library in Olsztyn during the pandemic period

culminated in placing a Christmas tree built using floppy disks in the library building (fig. 2).

The design of the 2020 Christmas tree was inspired by the events related to the epidemic, which fuelled online social activities, especially through remote work and learning. Floppy disks, now no longer in use, were once used for transferring and archiving information. The floppy disks used to construct the Christmas

Fig. 2. Floppy disk Christmas tree at the UWM University Library in Olsztyn, December 2020⁵

⁴ Source: UWM University Library annual reports for 2019 and 2020.

⁵ Source: promotional materials of the UWM University library.

tree overwhelmingly contained updates to the Thomson Reuters Current Contents database from the 1990s and early 2000s; the database is now called Current Contents Connect and is owned by Clarivate.

According to Łukasz Wojciechowski who promotes online activities at libraries, they are cultural institutions that play a special role in providing access to information and cultural events [13]. During the pandemic, promotional activities related to science and learning consisted in holding e-events such as the 16th National Library Week, during which posts with the motto “Relish the Library” were published on the UWM University Library’s Facebook profile. Olsztyn Days of Science and Art are a locally important event promoting science and the arts. During the 18th Days of Science and Art, which took place from 23 to 25 September 2020, library staff conducted six webinars entitled “The Book’s Travel Through the Library”, during which they presented a video taken with a 360-degree camera showing the life cycle of a book at the UWM University Library from its purchase to being made available to readers. In addition, four webinars were held that were devoted to patents and inventions. Moreover, during the 10th Open Access Week, which was held around the theme “Open for Whom? Universal Access to Knowledge”, the article entitled *Otwarte dane badawcze* [“Open Research Data”] by member of the UWM University Library staff Anna Bujko PhD was presented. During the pandemic, and especially in its early stages, all promotional activities related to science were virtual – in digital form and conducted remotely.

Discussing boundaries

The COVID-19 pandemic necessitated new, special patterns of behaviour, which were not universally approved by the general public. Within the library community, discussions about restrictions and their limits mostly concerned the wearing of face masks, body temperature measurement, the safety of staff and readers including rearranging the relevant spaces, remote work, quarantining the materials returned, and copyright law in the context of the scanning service.

The obligation to cover one’s mouth and nose arises from Article 46b(4) of the Law on Prevention and Control of Infections and Infectious Diseases in Humans (Journal of Laws [Dz. U.] of 2020 item 1845). This law stipulated that the epidemic regulation allows the establishment of “an

obligation for persons who are sick or are suspected of being sick to undergo medical examinations and to undergo other preventive measures and treatments” [14]. Therefore, the obligation to wear face masks could only be imposed on those who were sick or suspected of being sick – and only someone with medical training could determine their sickness or express such a suspicion.

The so-called “COVID Law” (Journal of Laws [Dz. U.] of 2020 item 2112) on Amending Certain Laws in Connection with Countering COVID-19 Emergencies concerned the obligation to cover one’s mouth and nose under certain circumstances, in certain places and facilities, and in certain areas, and stipulated the manner in which this obligation was to be enforced. Article 116(1a) was added to Chapter 13 of the Code of Petty Offences (Offences against Health) in order to codify a new offence: “A person who fails to comply with the prohibitions, orders, restrictions or obligations set forth in the regulations on the prevention and control of infections and infectious diseases in humans shall be punished with a fine or reprimanded” [15]. This provided the legal basis for the obligation to wear face masks.

With respect to the dilemmas related to measuring body temperature, the President of the Personal Data Protection Office issued a statement to the effect that “data protection regulations do not preclude the processing of data of employees and visitors entering the workplace with respect to, for instance, measuring body temperature or completing a questionnaire describing disease symptoms” [16]. Applicable laws did not stipulate what body temperature level could result in the conclusion that an employee is sick or infected with the SARS-CoV-2 virus. Therefore, it is for the sanitary services rather than the employer to determine the appropriate solution on a case-by-case basis.

Pursuant to Article 9(2)(i) of the GDPR, special data categories (health data) may be processed when it is necessary for reasons of public interest in the area of public health, such as protecting against serious cross-border threats to health, if this is provided by law.

Article 17 of the Law of 2 March 2020 on Special Arrangements Related to the Prevention, Counteraction and Combating of COVID-19, Other Infectious Diseases and Emergencies Caused Thereby (Journal of Laws [Dz. U.] of 2020 item 374) [17] stipulates that the Chief Sanitary Inspector has the power to direct actions by other entities.

Among the main guidelines during the pandemic was maintaining social distance, which could prove problematic in confined library spaces. Special attention was also required to observe labour laws [18] pursuant to which parents of children under 4 years of age could only work the morning shift. It was difficult to allocate a separate area to this group of employees (in addition to elderly employees who were potentially the most at risk of severe COVID-19), mainly due to the lack of sufficient space in staff rooms and adequate workplace equipment. UWM University Library employees who took advantage of this opportunity worked the morning shift in separate rooms.

Order No 35/2020 of the Rector of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn of 16 March 2020 on work organisation in force at the University of Warmia and Mazury in Olsztyn during a state of epidemic emergency stipulated the new remote working procedures. As part of the Information Security Management System at the UWM University Library, a remote work procedure was developed (procedure description together with two appendices: the employee’s representation and change list). The remote work option was available to staff of those sections that operated online resources – remote desktop access was used to edit databases. Those included the Reference Department and Periodicals Reading Room, Promotion Section, Library Process Digitisation Section and Collection Development Section. The performance of those sections was monitored using reports from the Aleph and Expertus systems or reports on the edits introduced to the University Library’s website and posts on social media.

Another organisational issue involved the limited knowledge of the risk of SARS-CoV-2 virus transmission through contact with library materials returned by potentially infected individuals. Quarantining the collection necessitated many difficult organisational arrangements at the library. As our knowledge of virus transmission increased, the quarantine period for returned materials was adjusted (May 2020 – 7 days, October 2020 – 3 days, June 2021 – 0 days). Efficient operation of the 24-hour drop box required additional space (a room to quarantine library materials), equipment (carts, portable readers), disinfecting agents and machines (wipes, automatic atomisers). A separate channel for distributing library materials in the form of a drop box increased the employees’ sense of security. Comprehensive guidelines in this respect were published by the National Library.

Many libraries decided not to provide scans of publications electronically for fear of copyright infringement. Following inquiries from other academic libraries in Poland, the management of the UWM University Library in Olsztyn asked a legal counsel who specialised in copyright and neighbouring rights whether creating digital copies of library collections was legitimate. Below is an excerpt from the opinion received:

“[...] in my view, in the current circumstances it is acceptable for the library to copy excerpts of materials at the users’ request.

It may be argued that by scanning excerpts of works indicated by an undergraduate, graduate student or member of staff, the library enables these individuals to exercise their right to fair use enshrined in Article 23 of the Law on Copyright and Neighbouring Rights. The library performs a purely technical function here, without engaging in the systematic digitisation of works or disseminating these works: it only scans excerpts of these works at the request of individual users.

In this context, university libraries also legitimately rely on Article 27 of the Law on Copyright and Neighbouring Rights, which allows the use of works for teaching or scientific purposes.

This practice does not, in my opinion, lead to an increase in the number of copies of works lent by the library. The disclaimer limiting the university’s liability for any damages and infringements that may occur after the request has been fulfilled is correct. Nevertheless, this resourcefulness on the part of the university is not in the interest of some publishers and there is a certain risk of claims being pursued”⁶.

Numerous libraries, including the UWM University Library in Olsztyn, restricted scanning services in various ways (e.g., offering scans only to final-year students or research staff of the institution in question or imposing quantity and time limits). In the absence of clear guidelines and given the exceptional circumstances related to the pandemic, it was hoped that the fact that the library acted in the public interest and the potential damage caused was limited provided sufficient justification for the measures taken.

Conclusion

It appears highly probable that the expertise gained from working with online scholarly resources made it easier for academic libraries

to adapt to the restrictions imposed, and move their activities to a virtual reality. The rapid adaptation of the library community to the pandemic situation was certainly helped by the openness culture nurtured for a long time in the scholarly, educational and cultural spheres. Solutions developed in accordance with the concept of openness (online collaboration platforms, open licences, repositories, etc.) made it possible to accelerate the removal of communication barriers and adaptation to new realities, and meet the needs of academics as a result [19].

Despite lacking certain tools (e.g., a repository), the staff of the UWM University Library in Olsztyn took measures on many levels (organisational rules, safety, accessibility and communication), all while respecting the boundaries set on an ongoing basis in communications from the government, the Chief Sanitary Inspectorate and the National Library as well as university regulations (the four colour-coded work systems). However, the creative solutions developed could not have succeeded if it were not for the friendly library staff members who, while adopting prudent safety measures and despite their personal concerns, were able to provide research and teaching tools for Olsztyn’s academic community.

Wstęp

Epidemia wirusa SARS-CoV-2 odcisnęła piętno na dotychczasowej rzeczywistości. Zmieniły się priorytety dotyczące stylu komunikacji: brak możliwości fizycznego kontaktu przełożył się na dostrzeżenie i docenienie funkcjonalności życia online (np. praca zdalna). Już pierwszy etap pandemii (marzec 2020 r.) zaowocował szeregiem badań nad skutkami tego zjawiska dla bibliotek, bibliotekarzy [1] oraz ich najbliższego otoczenia naukowego [2]. Zespół badaczy OCLC Research przeprowadził wywiady z 29 liderami bibliotek z całego świata, aby uchwycić ich doświadczenia podczas pandemii i zrozumieć, jak wpłynęła ona na rolę bibliotek w przyszłości [3]. W raporcie posłużono się terminem „biblioteki nowego modelu” i zaznaczono, że zmiany objęły w nich cztery obszary: zwinność (*agility*), współpracę (*collaboration*), wirtualizację (*virtualization*), przestrzeń (*space*). Szybkie reakcje na zmieniające się zarządzenia na szczeblu rządowym czy lokalnym, pozbawione znamion konkurencyjności, dzięki kreatywnemu zagospodarowaniu przestrzeni realnej

i wirtualnej warunkowały sukces komunikacyjny różnych instytucji i ośrodków naukowych – także polskich bibliotek akademickich.

Zmiany organizacji biblioteki

Już pierwsze doniesienia o zakażeniach wirusem SARS-CoV-2 w Polsce skłoniły władze uniwersyteckie do powołania zespołów zadaniowych mających przygotować procedury organizacyjne. Pierwsza fala epidemii (wiosna 2020 r.) zakończyła się sformalizowanym wdrożeniem procedur udostępniania materiałów bibliotecznych w okresie zagrożenia epidemiologicznego w Bibliotece Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (UWM) [4]. Kolejna fala (jesień 2020 r.) nie zaskoczyła już organizatorów olsztyńskiej Biblioteki Uniwersyteckiej, którzy na podstawie tymczasowego regulaminu udostępniania materiałów bibliotecznych w okresie zagrożenia epidemiologicznego realizowali politykę dostępu do zasobów bibliotecznych z uwzględnieniem rządowych obostrzeń [5].

Szczególnie istotne Zarządzenie Nr 93/2020 Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 30 października 2020 roku w sprawie systemów pracy obowiązujących w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie w stanie zagrożenia epidemicznego lub epidemii wprowadziło klarowny podział na cztery strategie działań. W zależności od nasilenia występowania zakażeń organizacja pracy miała odbywać się w systemach oznaczonymi kolorami: czerwonym (w stanie krytycznym), pomarańczowym (w stanie dużego zagrożenia), żółtym (w stanie umiarkowanego zagrożenia) i zielonym (zwykłym). Aby maksymalnie ograniczyć zagrożenia dla pracowników, doktorantów i studentów oraz zapewnić ciągłość funkcjonowania UWM, wprowadzono pracę zmianową, która w czasie pandemii COVID-19 odbywała się według następującego porządku: pierwsza zmiana – od 7.00 do 13.45, druga zmiana – od 14.15 do 21.00. Według wprowadzonych przepisów kształcenie w systemie zielonym oznacza, iż zajęcia odbywają się w siedzibie uczelni i placówkach w formie przewidzianej w planie studiów, a w systemie żółtym część zajęć może odbywać się zdalnie, natomiast reszta – jak w systemie zielonym; decyzję podejmuje dziekan w porozumieniu z prorektorem ds. kształcenia. W systemie pomarańczowym stacjonarnie odbywają się wyłącznie zajęcia praktyczne, niemożliwe do zrealizowania w inny

⁶ Internal documents of the UWM University Library in Olsztyn.

sposób, a pozostałe zajęcia są zdalne. W systemie czerwonym wszystkie zajęcia realizuje się zdalnie, a formę i terminy zajęć niemożliwych do przeprowadzenia online określa dziekan w porozumieniu z prorektorem ds. kształcenia.

Postanowienia odnoszące się do kształcenia na UWM, powiązane z czterema systemami pracy, wpływały również na pracę Biblioteki Uniwersyteckiej. Godziny otwarcia i dostęp do zbiorów w każdym z systemów określał załącznik nr 2 do omawianego zarządzenia. W załączniku nr 1 określono jedynie organizację czasu pracy biblioteki, która w systemach pomarańczowym i żółtym powinna pracować dwuzmianowo (pracowników w poszczególnych oddziałach podzielono na dwa zespoły bez możliwości kontaktu między sobą); w systemie czerwonym połowa osób zatrudnionych w Bibliotece Uniwersyteckiej miała pracować stacjonarnie w godzinach 7.00–15.00, a pozostali – zdalnie.

Zanim wprowadzono wewnętrzne akty prawne porządkujące omawiane tu kwestie, organizacja pracy bibliotekarzy odbywała się przede wszystkim na podstawie wytycznych rządu RP i Głównego Inspektoratu Sanitarnego. Pierwsza fala zakażeń i lockdown spowodowały rotacyjność tygodniowych zmian, których celem było uniknięcie kontaktu między współpracownikami. Obecność w pracy rozliczali zdalnie zwierzchnicy działów. Dzięki aktom wewnętrznym organizacja pracy bibliotekarzy w UWM wspierana była nakazem dwuzmianowości, zachowania bezpiecznej odległości i środków higieny, a dla umożliwienia pracy wewnątrz budynku rozlokowano pracowników w dostępnej liczbie pomieszczeń. Szczególną uwagę poświęcono pracownikom starszym, przewlekle chorym i rodzicom małych dzieci. W trakcie trzeciej fali (wiosna 2021 r.) obowiązywała już jednozmianowość, czyli współpracownicy z działów spotkali się po roku przerwy. Obsługę użytkowników ograniczono wtedy do studentów i pracowników UWM, nie obsługiwano osób spoza uczelni.

W czasie pandemii COVID-19 dynamicznie modernizowano biblioteczną przestrzeń dla użytkownika. W systemie pracy zdefiniowanym w późniejszym zarządzeniu jako czerwony kontakt z użytkownikiem odbywał się wyłącznie na parterze, w przedsiionku, bezdotykowo, po umówieniu telefonicznym (np. aby odebrać zamówione materiały biblieczne).

Innowacją poszerzającą dostęp do pozostałych stanowisk w bibliotece były rezerwacje miejsc. Pomarańczowy system pracy uczelni w październiku 2020 r. odblokował możliwość dotarcia

użytkowników do zbiorów i usług w wolnym dostępie. W celu skorzystania z czytelni użytkownik musiał dokonać rezerwacji miejsca za pomocą systemu bibliotecznego na określony dzień i przedział czasowy, zgodny z przerwami technicznymi na dezynfekcję. Limity miejsc ustalone w trakcie drugiej fali epidemii (Oddział Informacji Naukowej i Czytelni Czasopism – 10 osób, Zbiory Specjalne z Punktem Informacji Normalizacyjnej – 3 osoby, Oddział Kolekcji Dziedzicznych – 20 osób w Kolekcji Nauk Przyrodniczo-Technicznych) w systemach żółtym i pomarańczowym wyglądały tak samo. W systemie żółtym umożliwiono dodatkowo dostęp do pozostałych dwóch kolekcji, ze swobodnym korzystaniem z księgozbioru bezpośrednio z półki (Kolekcja Nauk Przyrodniczo-Technicznych – 10 miejsc, Kolekcja Nauk Społecznych – 5, Kolekcja Nauk Humanistycznych – 5).

Najistotniejszym czynnikiem wpływającym na funkcjonowanie Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w okresie pandemii było bezpieczeństwo. 17 października 2020 r. Olsztyn znalazł się na liście miejsc oznaczonych jako strefa czerwona, czyli rejonów z największą liczbą zakażeń [6]. Utrzymywanie dystansu co najmniej 1,5 m, częste mycie rąk wodą z mydłem i dezynfekcja dłoni, a także zakrywanie ust i nosa w przestrzeni publicznej to podstawowe czynności, które pozwalały ograniczyć ryzyko zakażenia koronawirusem. Przestrzeń biblioteczną, podobnie jak w innych placówkach, już w marcu 2020 r. doposażono w bezdotykowe urządzenia dezynfekujące, pojemniki z jednorazowymi foliowymi rękawiczkami, mobilne przesłony z pleksi, tablice informacyjne i oznaczenia kierunków ruchu. Zwracane materiały biblieczne kierowano wyłącznie do całodobowej wrzutni i poddawano kwarantannie. Obsługę użytkowników przerywano na czas dezynfekcji poszczególnych stanowisk czy budynku biblioteki. Dbałość o kwestie bezpieczeństwa miała zdecydowany wpływ na aktywność odbiorców.

Zasoby z kreatywnym dostępem

Spadek ilości udostępnionych zbiorów drukowanych w okresie pandemii COVID-19 nie był niczym wyjątkowym. Jak ukazały statystyki wypożyczeń zawarte w sprawozdaniu Biblioteki Uniwersyteckiej za rok 2020, wypożyczenia wynosiły 88 001 (co odpowiadało 37% wypożyczeń z roku 2019). Biorąc pod uwagę, że był to rok, w którym Polacy przebywali w izolacji domowej, dwukrotnie o zasięgu krajowym, lub na 2–3-tygodniowych rodzinnych kwarantannach, aktywność czytelniczą olsztyńskiej społeczności uniwersyteckiej można uznać za zadowalającą.

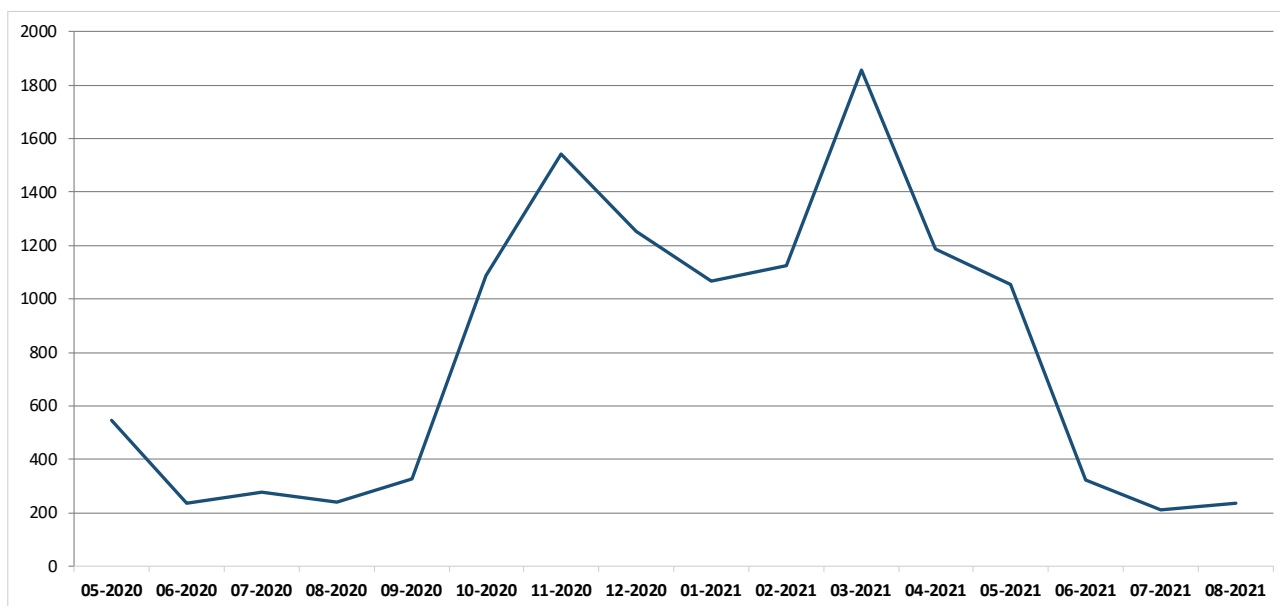
Warto zaznaczyć, iż mimo zamknięcia budynku Biblioteki Uniwersyteckiej nigdy nie zaprzestano obsługi użytkowników. Od marca do kwietnia 2020 r. uruchomiono wysyłkę materiałów bibliecznych pocztą tradycyjną, odpowiadając na zwiększone potrzeby związane z literaturą z zakresu nauk medycznych. Pracownicy nauki i studenci, którzy mogli dotrzeć do budynku w miasteczku akademickim (Kortowo), po wcześniejszym uzgodnieniu zamówienia (mailowo lub za pomocą formularza internetowego) znajdowali zamówione materiały w kopertach umieszczonych w przedsiionku placówki.

Skuteczne i proklienckie rozwiązania zastosowane w Bibliotece Uniwersyteckiej UWM szybko dostrzeżono na forum krajowym. W trudnym okresie pandemii społeczność biblieczna intensywnie szukała pomysłów na utrzymanie kontaktu z czytelnikiem. Instytut Książki zainicjował w mediach społecznościowych cykl #czytajnazdrowie, w którym przedstawiał rozwiązania wykorzystywane w bibliotekach w dobie pandemii. Dziesiąty z regularnie publikowanych wpisów o najciekawszych inicjatywach przygotowanych przez biblioteki z myślą o czasie spędzonym w domu dotyczył działań Biblioteki Uniwersyteckiej UWM [7].

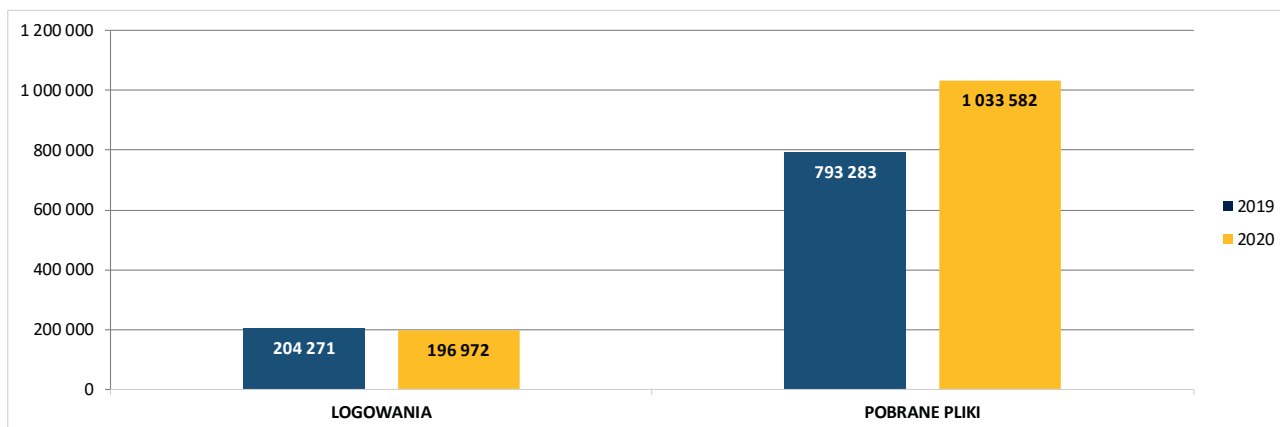
Wzrost zapotrzebowania na zbiory tradycyjne w trakcie lockdownu sprawił, że 20 maja 2020 r. w bibliotece uruchomiono usługę kopii cyfrowej (skan). Od początku roku akademickiego 2020/2021 nowa usługa cieszyła się stale rosnącym zainteresowaniem (wykr. 1).

Spadek zainteresowania usługą skanowania obserwowano jedynie w trakcie wakacji letnich i zimowych. Niewykluczone, że duży wpływ na popularność kopii elektronicznych miało również uniemożliwienie samodzielnego skanowania na terenie biblioteki – na podstawie rekomendacji Biblioteki Narodowej w czasie zagrożenia epidemiologicznego [8].

Zanim usprawniono obsługę zamawiania kopii, umieszczając stosowną opcję w katalogu bibliotecznym dostępnym dzięki multiwyszukiwarce Primo (Exlibris), czytelnicy zainteresowani skanami zbiorów bibliecznych UWM mogli zgłosić zapotrzebowanie drogą telefoniczną i mailową. Po dwóch miesiącach pandemii (lockdown krajowy) wszystkie materiały drukowane z zasobów Biblioteki Uniwersyteckiej podlegały cyfryzacji i wysyłane były mailem do osób zamawiających. Usługa skanowania miała dwa zasadnicze ograniczenia: czasowe – w ciągu doby można było zamówić maksymalnie 50 stron (ok. 25 skanów

Wyk. 1. Zamówienia kopii (skanów) publikacji drukowanych w czasie pandemii COVID-19 w Bibliotece Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie¹

Wyk. 2. Porównanie aktywności użytkowników zasobów elektronicznych Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie w 2019 i 2020 r.²

w formacie PDF) z różnych publikacji, oraz ilościowo – z jednej publikacji można było uzyskać maksymalnie 50 stron (ok. 25 skanów w formacie PDF).

Nawet w czasie zagrożenia epidemiologicznego należało zwracać uwagę na prawa autorskie, które uniemożliwiały zamówienie kopii całości publikacji. Limit 50 stron nie obejmował spisów treści ani indeksów, których kopie można było zamówić jako pomoc w identyfikacji właściwych treści do kopiowania.

Dzięki dobrej organizacji pracy udało się pogodzić komunikację z użytkownikiem z zachowaniem ciągłości obsługi oraz dostępu do zbiorów tradycyjnych i elektronicznych. Te ostatnie cieszyły się w 2020 r. zdecydowanym wzrostem świadomego użytkowania (wykr. 2).

W 2020 r. nastąpił zdecydowany wzrost wykorzystania źródeł elektronicznych. W porównaniu

z poprzednim okresem sprawozdawczym pobrano o 240 299 dokumentów więcej przy nieco mniejszej liczbie logowań do baz.

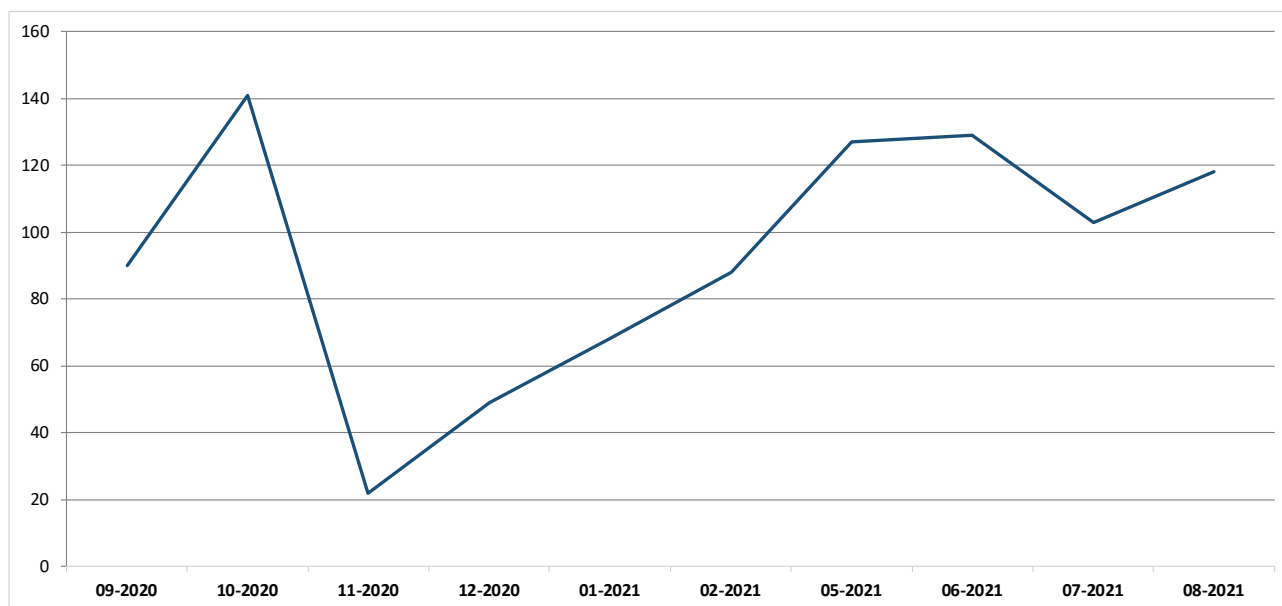
Blokady komunikacyjne i poszerzanie dostępu do zasobów elektronicznych różnego typu skutkowało wzrostem asortymentu baz (z 67 w 2019 r. do 82 w 2020 r.), e-książek (z 234 720 pozycji w 2019 r. do 243 163 w 2020 r.) oraz e-czasopism (z 41 083 oryginalnych tytułów w 2019 r. do 42 312 w 2020 r.). Otwartemu dostępowi do elektronicznych publikacji sprzyjał dostęp do rozszerzonego pakietu podręczników na platformie IBUK Libra czy do bazy beletrystycznej Legimi, która oferowała ok. 60 tys. książek elektronicznych. Licencje do wspomnianych baz zakupiono w ramach projektu „Żagiel możliwości – model

dostępności UWM w Olsztynie”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej (Europejski Fundusz Społeczny, program Wiedza Edukacja Rozwój). Platforma eBrary, umożliwiająca dostęp do podręczników medycznych, również wzbogaciła e-ofertę Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w omawianym czasie.

Od jesieni 2021 r. Biblioteka Uniwersytecka otworzyła się na użytkowników spoza uczelni. Osobom zainteresowanym umożliwiono rezerwację miejsc w czytelnich przez formularz rejestracji zamieszczony w systemie bibliotecznym, gdzie po wpisaniu frazy „rezerwacja” ukazywały się odpowiednie linki z formularzami przypisanymi do konkretnych lokalizacji w bibliotece. Opcja bezpośredniego korzystania z literatury naukowej

¹ Źródło: raport z systemu bibliotecznego Aleph za okres od maja 2020 do sierpnia 2021 r.

² Źródło: sprawozdania z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej UWM za lata 2019 i 2020.

Wykr. 3. Rezerwacja miejsc w czytelniach (wolny dostęp) w Bibliotece Uniwersyteckiej UWM w czasie pandemii COVID-19³

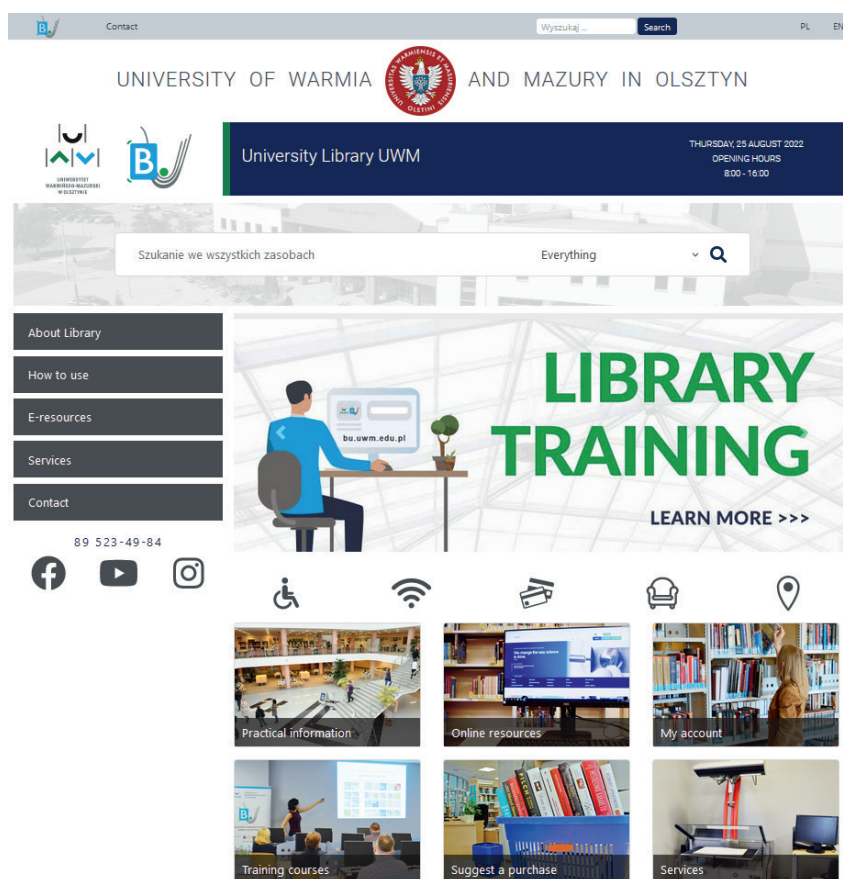
była szczególnie atrakcyjna dla grupy studentów i pracowników innych uczelni, którzy ze względu na izolację i obostrzenia związane z zagrożeniem epidemiologicznym uczyli się lub nauczali zdalnie w Olsztynie i okolicach – swoich miejscach zamieszkania.

Oferta rezerwacji miejsc, dostępna od października 2020 r., była swoistym remedium na ograniczenia kontaktu [9]. Podobnie jak uruchomiona w poprzedniej sesji egzaminacyjnej usługa skanowania, cieszyła się dobrą recepcją (wykr. 3).

Jednorazowy spadek liczby wizyt w budynku bibliotecznym wiązał się, co zrozumiale, z jesiennym lockdownem (listopad–grudzień 2020 r.).

E-biblioteka

Czas ograniczeń komunikacyjnych związanych z obostrzeniami obowiązującymi w okresie zagrożenia epidemiologicznego wielu pracowników bibliotek wykorzystało na usprawnienie narzędzi sieciowego kontaktu z użytkownikami [10]. Rozpoczęte przed wybuchem pandemii prace dotyczące nowej wersji strony domowej Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie nabrały tempa. Aby zwiększyć funkcjonalność pracy zdalnej, którą wykonywali wówczas pracownicy Sekcji Promocji i Oddziału ds. Komputeryzacji, udostępniono możliwość zdalnej edycji nowej i bieżącej strony biblioteki. Intensywne prace projektowe sfinalizowano z końcem maja 2020 r.

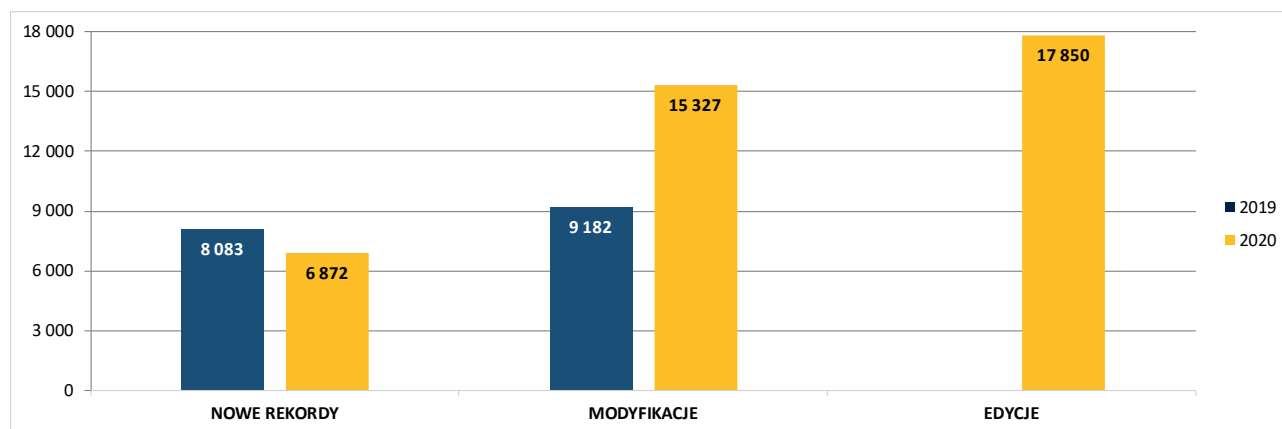

Il. 1. Nowa strona internetowa Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie

Nowa szata graficzna i bardziej przyjazny interfejs to niejedynie zmiany, które wprowadzono w kolejnej odsłonie strony bu.uwm.edu.pl. Zmieniono także strukturę informacji i poprawiono walory techniczne, dostosowując je do aktualnych standardów

dostępności (WCAG 2.0), dzięki czemu osoby z różnymi niepełnosprawnościami zyskały pełny dostęp do treści. Przydatne zasoby – przykładowo e-zbiory – oraz informacje o sposobach korzystania z biblioteki znalazły się w widocznych miejscach strony głównej. Priorytetowymi celami prac były czytelność i nawiązanie do układu elementów interfejsu znanego z innych stron jednostek UWM.

³ Źródło: raport z systemu bibliotecznego Aleph za okres od września 2020 do sierpnia 2021 r.

Wykr. 4 Obsługa bazy Expertus w liczbach – porównanie danych z lat 2019 i 2020⁴

W okresie pandemii biblioteka w każdym aspekcie swojej działalności zyskała przedrostek „e-”. Przejście w tryb pracy oparty na komunikacji internetowej wiązało się z takim zjawiskami, jak e-informacja, e-nauka, e-kultura, e-promocja i e-wydarzenia.

Działalność informacyjna biblioteki w czasie pandemii COVID-19 opierała się m.in. na: szkoleniach indywidualnych dotyczących baz patentowych (na platformie e-learningowej Microsoft Teams); szkoleniach bibliotecznych (także Microsoft Teams); serii prezentacji internetowych inicjowanych przez dostawców baz naukowych, np. Clarivate: Research Smarter, Web of Science i InCites w praktyce; przygotowywaniu raportów cytowań; obsłudze bazy publikacji naukowych – Expertus (wykr. 4).

Interesujące, że mimo spadku liczby nowych rekordów wzrosła liczba ich modyfikacji (wzrost o 6145). Czas izolacji domowej i pracy zdalnej pracowników Oddziału Informacji Naukowej i Czytelnia Czasopism skutkowało pojawieniem się nowej wartości statystycznej – była to edycja rekordów bazy Expertus (dokonana w ponad 17 tys. rekordów). Prace porządkowe w bazie dotyczyły m.in. zmian punktacji publikacji w związku z aktualizacją wykazów czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych oraz wydawnictw monografii naukowych.

Biblioteka Uniwersytecka UWM zaangażowana była w realizację kilku projektów. Należały do nich „Rozbudowa katalogu o unikatowe kolekcje obcojęzyczne Biblioteki Uniwersyteckiej w Olsztynie” oraz „Digitalizacja starych druków i inkunabułów z kolekcji biskupa warmińskiego Jana Dantyszka” – oba dofinansowano z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Wspomniany wcześniej projekt współfinansowany ze środków

Unii Europejskiej („Żagiel możliwości – model dostępności UWM w Olsztynie”) oprócz rozszerzonego dostępu do e-literatury umożliwił zakup 100 czytników książek elektronicznych z przeznaczeniem dla osób z niepełnosprawnościami. Udział pracowników Sekcji Promocji w międzywydziałowym projekcie „Spotkania z nauką”, realizowanym w latach 2020–2022, pozwolił z kolei na zakup sprzętu ekspozycyjnego (gabloty, ścianki wystawiennicze), a także przyczynił się do powstania podstrony „Wystawy naukowe” na stronie głównej biblioteki. Wyeksponowano tam wirtualnie prace artystyczne o tematyce naukowej tworzone przez pracowników naukowych.

Eksplorowanie możliwości działania w sferze wirtualnej oraz przygotowanie i realizowanie oferty bibliotecznej online to jeden z pozytywnych efektów pandemii. Inną wartością dodaną było docenienie znaczenia e-promocji w strategii marketingowej bibliotek [11]. Marketing społecznościowy zasobu Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Cyfrowej przyjął postać cyklu postów o roboczej nazwie „Poniedziałek w WMBC” na facebookowym profilu Biblioteki Uniwersyteckiej UWM, opisującego ciekawe ekspozycje biblioteki cyfrowej. Jak potwierdziły badania Grzegorza Gmitera, „w okresie całkowitego lub częściowego zamknięcia budynków bibliotek uniwersyteckich serwis Facebook był wykorzystywany przez te instytucje jako jeden z ważniejszych elementów ich funkcjonowania w środowisku sieciowym” [12].

Wspieraniu ogólnowiatowej akcji promocyjnej opatrzonej hashtagiem #zostanwdomu służył cykl postów prezentujących e-zasoby biblioteki, m.in. Platformę czasopism UWM, NASBI – Naukową Akademicką Siecią Bibliotek Internetową,

dostępny testowy do baz czy nowości platformy e-książek IBUK Libra. Aby umożliwić zamawianie online wszystkich zbiorów (magazynowych i funkcjonujących przed pandemią w wolnym dostępie) za pomocą katalogu bibliotecznego, przygotowano tutorial na kanale biblioteki na portalu YouTube: *Wypożyczanie książek – zamawianie on-line*.

Uwierczeniem promocji Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie w czasach pandemii była choinka biblioteczna, zbudowana z dyskielek komputerowych (il. 2).

Inspiracją dla twórców konstrukcji z 2020 r. były wydarzenia związane z zagrożeniem epidemiologicznym, które wpłynęły na wzrost aktywności online w życiu społecznym, zwłaszcza w ramach pracy i nauki zdalnej. Dyskieleki, obecnie już nieużywane w pracy z komputerem, służyły dawniej dostarczaniu i archiwizowaniu informacji. Elementami choinkowej konstrukcji w zdecydowanej większości były aktualizacje bazy danych Current Contents (firmy Thomson Reuters) z lat 90. XX w. i początku XXI w.; obecnie baza subskrybowana jest jako Current Contents Connect (firmy Clarivate).

Według propagatora działań online w bibliotekach – Łukasza Wojciechowskiego biblioteki jako instytucje kultury odgrywają szczególną rolę w zapewnianiu dostępu do informacji i wydarzeń kulturalnych [13]. W czasie pandemii wsparcie promocyjne nauki polegało na organizacji e-wydarzeń, np. XVI Ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek, w trakcie którego na profilu Biblioteki Uniwersyteckiej UWM na Facebooku umieszczano wpisy pod hasłem „Zasmakuj w bibliotece”. Ważną lokalnie imprezą upowszechniającą naukę i sztukę są Olsztyńskie Dni Nauki i Sztuki. W ramach

⁴ Źródło: sprawozdania z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej UWM za lata 2019 i 2020.

II. 2. Chojnika z dyskierek w Bibliotece Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie, grudzień 2020 r.⁵

18. edycji z 2020 r. (23–25 września) pracownicy biblioteki przeprowadzili sześć webinarów „Droga książki w Bibliotece”, podczas których zaprezentowali film ukazujący losy książki w Bibliotece Uniwersyteckiej UWM od zakupu do udostępnienia, wykonany kamerą 360 stopni. Dodatkowo odbyły się cztery webinary poświęcone działalności patentowej i wynalazczej. Z kolei z okazji X Tygodnia Otwartej Nauki, przebiegającego pod hasłem „Otwartość dla kogo? Powszechny dostęp do wiedzy”, upowszechniono dokument *Otwarte dane badawcze* autorstwa dr Anny Bujko, pracownika Biblioteki Uniwersyteckiej UWM. Wszystkie formy wsparcia promocyjnego nauki, zwłaszcza na początkowym etapie pandemii, miały postać wirtualną, cyfrową i zdalną.

Dyskusje na temat granic

Pandemia COVID-19 wymusiła na społeczeństwie szereg nowych, specjalnych zachowań, które nie spotkały się z aprobatą wszystkich obywateli. W społeczności bibliotecznej dyskusje na temat granic obostrzeń dotyczyły najczęściej noszenia maseczek, mierzenia temperatury,

bezpieczeństwa pracowników/czytelników i reorganizowania zajmowanej przez nich przestrzeni, pracy zdalnej, kwarantanny zwracanych materiałów i prawa autorskiego w kontekście usługi skanowania.

Obowiązek zakrywania ust i nosa został wpisany w art. 46b ust. 4 Ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz.U. 2020 poz. 1845). Przywołany akt prawny stanowił, że rozporządzenie epidemiczne pozwala na ustanowienie „obowiązku poddania się badaniom lekarskim oraz stosowaniu innych środków profilaktycznych i zabiegów przez osoby chore i podejrzane o zachorowanie” [14]. Obowiązek noszenia maseczek mógł zatem dotyczyć jedynie osób chorych i podejrzanych o zachorowanie – a stwierdzić chorobę lub wysunąć podejrzenie może tylko osoba z wykształceniem medycznym.

„Ustawa covidowa” (Dz.U. 2020 poz. 2112) o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19 dotyczyła nakazu zakrywania ust i nosa w określonych okolicznościach, miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach

i regulowała sposób realizacji owego nakazu. Do Kodeksu wykroczeń w rozdziale 13 – *Wykroczenia przeciwko zdrowiu* dodano art. 116 §1a, wprowadzający nowe wykroczenie: „Kto nie przestrzega zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązków określonych w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, podlega karze grzywny albo karze nagany” [15]. Odtąd można było mówić o istnieniu podstawy prawnej odnoszącej się do obowiązku noszenia maseczek.

W dylematach dotyczących mierzenia temperatury *głos zabrał* Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych, który stwierdził, iż „przepisy o ochronie danych osobowych nie sprzeciwiają się przetwarzaniu danych pracowników i gości wchodzących na teren zakładu pracy w zakresie np. mierzenia temperatury czy wdrażania kwestionariusza z objawami chorobowymi” [16]. Można wnioskować, że przepisy prawa nie regulowały, jaka wysokość temperatury daje podstawę do stwierdzenia, iż *pracownik jest chory* lub zarażony wirusem SARS-CoV-2. Dlatego też to służby sanitarne – a nie pracodawca – określają w konkretnych przypadkach, jakie rozwiązania są właściwe.

RODO w art. 9 ust. 2 lit. i) wskazuje, że szczególne kategorie danych (dane dotyczące zdrowia) można przetwarzać, gdy jest to niezbędne ze względów związanych z interesem publicznym w dziedzinie zdrowia publicznego, takich jak ochrona przed poważnymi transgranicznymi zagrożeniami zdrowotnymi, jeżeli wynika to z przepisów prawa.

W art. 17 Ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2020 poz. 374) [17] stwierdzono, że Główny Inspektor Sanitarny posiadał uprawnienia, aby oddziaływać na inne podmioty.

Do głównych wytycznych w czasie pandemii należało zachowywanie dystansu społecznego, co w małych pomieszczeniach bibliotecznych mogło sprawiać kłopot. Szczególnej uwagi wymagało egzekwowanie przepisów prawa pracy [18] odnoszących się do rodziców dzieci do lat 4, którzy mogli pracować wyłącznie na ranną zmianę. Trudność z wydzieleniem przestrzeni bibliotecznej, aby odizolować i tę grupę pracowników (poza osobami starszymi, potencjalnie najbardziej narażonymi na ciężki przebieg COVID-19), polegała głównie na braku dostatecznego metrażu służbowych pomieszczeń i odpowiedniego wyposażenia miejsc pracy. Pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej UWM korzystający z tej

⁵ Źródło: materiały promocyjne BU UWM.

możliwości pracowali na ranną zmianę, przebywając w wydzielonych dla nich pomieszczeniach.

Zarządzenie Nr 35/2020 Rektora Uniwersyte- tu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 16 marca 2020 roku w sprawie organizacji pracy w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie w warunkach zagrożenia epidemicznego ujmowało nowy tryb pracy zdalnej. W ramach Systemu Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji w Bibliotece Uniwersyteckiej UWM opracowano dokument *Procedura pracy zdalnej* (opis procedury i dwa załączniki: *Oświadczenie, Wykaz zmian*). Z możliwości pracy zdalnej korzystali pracownicy oddziałów, które obsługiwały zasoby sieciowe, korzystając z dostępu do edycji za pomocą zdalnego pulpitu. Były to: Oddział Informacji Naukowej i Czytelnia Czasopism, Sekcja Promocji, Oddział Informatyzacji Procesów Bibliotecznych, Oddział Opracowania Zbiorów. Wyniki pracy tych jednostek kontrolowano za pomocą raportów z systemów Aleph i Expertus czy sprawozdań z wprowadzonych edycji strony WWW i mediów społecznościowych Biblioteki Uniwersyteckiej.

Inny dylemat organizacyjny wiązał się z wiedzą na temat transmisji wirusa SARS-CoV-2 przez kontakt z materiałami bibliotecznymi odbieranymi od osób potencjalnie zakażonych. Kwarantanna zbiorów przyczyniała się do wielu trudnych wyborów organizacyjnych w bibliotece. Wraz ze wzrostem wiedzy o transmisji wirusa zmieniały się okresy izolowania zwracanych materiałów (maj 2020 r. – 7 dni, październik 2020 r. – 3 dni, czerwiec 2021 r. – 0 dni). Sprawna obsługa całodobowej wrzutni wymagała dodatkowego miejsca (izolatki na materiały biblioteczne), sprzętu (wózki, przenośne czytniki), środków i urządzeń dezynfekujących (chusteczki, automatyczne atomizery). Odrębny kanał dystrybucji materiałów bibliotecznych, właśnie w formie wrzutni, zwiększył poczucie bezpieczeństwa pracowników. Wszelkie wytyczne w tej kwestii publikowała Biblioteka Narodowa.

Wiele bibliotek nie podjęło się dostarczania skanów publikacji drogą elektroniczną w obawie przed naruszeniem prawa autorskiego. W związku z pytaniami z innych bibliotek akademickich w Polsce pionierem zarządzającym Biblioteką Uniwersytecką UWM w Olsztynie wyśosował do rady prawnego specjalizującego się w prawie autorskim i prawach pokrewnych zapytanie o zasadność tworzenia kopii cyfrowych zbiorów bibliotecznych. Oto fragment otrzymanej opinii:

„(...) kopiowanie fragmentów materiałów bibliotecznych przez bibliotekę na prośbę użytkownika

w mojej ocenie jest w obecnej sytuacji dopuszczalne.

Można twierdzić, że skanując fragmenty utworów określone przez studenta, doktoranta, czy pracownika Biblioteka umożliwia realizację przez wymienione podmioty prawa do dozwolonego użytku osobistego określonego w art. 23 PrAut. Wykonuje tu techniczną funkcję, nie prowadzi w ten sposób systematycznej digitalizacji utworów, ani nie rozpowszechnia, tylko wykonuje skany fragmentów utworów na zlecenie indywidualnie oznaczonych użytkowników.

Biblioteki uczelniane zasadnie przywołują w tym kontekście także art. 27 PrAut, umożliwiając korzystanie z utworów w celach dydaktycznych lub naukowych.

Taka praktyka nie prowadzi w mojej ocenie do zwiększenia liczby używanych przez Bibliotekę egzemplarzy utworów. Poprawne jest zastrzeżenie dotyczące ograniczenia odpowiedzialności uczelni z tytułu szkód i naruszeń, jakie mogą nastąpić po wykonaniu zlecenia. Niemniej tego typu zaradność ze strony Uczelni nie leży w interesie niektórych wydawców i można tu mówić o pewnym ryzyku spotkania się z ich roszczeniami⁶.

Liczne biblioteki, wśród nich także Biblioteka Uniwersytecka UWM w Olsztynie, w różny sposób ograniczyły realizację usługi skanowania (np. skany tylko dla studentów ostatniego roku lub pracowników naukowych danej instytucji, limity ilościowe i czasowe). Brak jasnych wytycznych i wyjątkowość sytuacji epidemiologicznej pozostawiały nadzieję, iż społeczna wartość i mała szkodliwość są wystarczającym uzasadnieniem podejmowanych działań.

Zakończenie

Wydaje się wielce prawdopodobne, że dzięki doświadczeniu w pracy z naukowymi zasobami dostępnymi online bibliotekom akademickim łatwiej było dostosować się do narzuconych ograniczeń i przenieść dotychczasowe działania wirtualną rzeczywistość. Niebagatelny wpływ na szybką adaptację środowiska bibliotek do sytuacji pandemicznej miała pielęgnowana już wcześniej otwartość w nauce, edukacji i kulturze. Rozwiązania wypracowane zgodnie z ideą otwartości (platformy współpracy online, otwarte licencje, repozytoria itd.) pozwoliły szybciej usuwać

bariery komunikacyjne i dostosowywać się do nowych realiów, a w efekcie – zaspokajając potrzeby pracowników naukowych [19].

Mimo braku niektórych narzędzi (np. repozytorium) pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie działali na wielu płaszczyznach (zasad organizacyjnych, bezpieczeństwa, dostępności czy komunikacji), respektując granice wytyczane na bieżąco w komunikatach rządu, Głównego Inspektoratu Sanitarnego, Biblioteki Narodowej i rozporządzeniach uczelnianych (cztery systemy pracy oznaczone kolorami). Kreatywne rozwiązania nie miałyby jednak szans powodzenia, gdyby nie zyczliwy personel biblioteczny, który – zachowując ostrożność w kwestii bezpieczeństwa – potrafił mimo własnych obaw zapewnić warsztat naukowy i dydaktyczny środowisku naukowemu Olsztyna.

REFERENCE LIST

1. Osłowska I. Biblioteki w dobie pandemii. Przyczynek do badań. *Toruńskie Studia Bibliologiczne*. 2021;14(1):35-83. doi: 10.12775/TSB.2021.002
2. Herman E, Nicholas D, Watkinson A, Rodriguez-Bravo B, Abrizah A, Boukacem-Zeghmouri C, Jamali HR, Sims D, Allard S, Tenopir C, Xu J, Świogoń M, Serbina G, Cannon LP. The impact of the pandemic on early career researchers: what we already know from the internationally published literature. *Profesional de la información*. 2021;30(2). doi: 10.3145/epi.2021.mar.08
3. Connaway LS, Faniel IM, Brannon B, Cantrell J, Cyr C, Doyle B, Gallagher P, Lang K, Lavoie B, Mason J, van der Werf T. *New Model Library: Pandemic Effects and Library Directions*. Dublin, OH: OCLC Research; 2021.
4. Załącznik do zarządzenia nr 44/2020 Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 6 maja 2020 roku.
5. Załącznik do zarządzenia Nr 93/2020 Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 30 października 2020 roku.
6. Nowe zasady profilaktyki przeciw COVID-19 i kolejne powiaty w strefie czerwonej [Internet]. gov.pl Serwis Rzeczypospolitej Polskiej; [cited 02.08.2022.] Available from: <https://www.gov.pl/web/koronawirus/nowe-zasady-profilaktyki-przeciw-covid-19>
7. #czytajnazdrowie 10: Biblioteka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego [Internet].

⁶ Dokumentacja wewnętrzna Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie.

- Instytut Książki; [cited 02.08.2022.] Available from: <https://instytutksiazki.pl/aktualnosci,2,czytajnazdrowie-10-biblioteka-uniwerytetu-warmińsko-mazurskiego,4930.html>
8. Rekomendacje Biblioteki Narodowej dotyczące funkcjonowania bibliotek w okresie letnim [Internet]. Biblioteka Narodowa; [cited 02.08.2022.] Available from: <https://www.bn.org.pl/aktualnosci/4336-rekomendacje-biblioteki-narodowej-dotyczące-funkcjonowania-bibliotek-w-okresie-letnim.html>
 9. Załącznik nr 2 do zarządzenia Nr 90/2021 Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 7 października 2021 roku.
 10. Kisiłowska M. Biblioteki publiczne w kryzysie: doświadczenie pierwszego etapu pandemii. Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich; 2021.
 11. Mandrekar B, Carvalho e Rodrigues M. Marketing of Library and Information Products and Services During Covid – 19 Pandemic: A Study. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 2020;1-18. pii: 4514.
 12. Gmiterek G. Wykorzystanie serwisu Facebook przez polskie biblioteki uniwersyteckie w czasie ich zamknięcia spowodowanego pandemią COVID-19. *Analiza porównawcza udostępnianych postów. Przegląd biblioteczny*. 2021;89(1):41-61.
 13. Wojciechowski Ł. The Implementation of Online Training for Library Employees as an Activity Increasing Competencies in the Promotion of Culture on the Internet. *Przegląd biblioteczny*. 2020;88(special issue):138-50.
 14. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 października 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, *Dziennik Ustaw* poz. 1845.
 15. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 października 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Kodeks wykroczeń, *Dziennik Ustaw* 2021 poz. 2008 Art. 116. § 1a.
 16. Kozłowska-Kowalczuk E. Pomiar temperatury ciała pracowników: ostatnie zdanie należy do inspekcji sanitarnej [Internet]. *Rzeczpospolita*; [cited 02.08.2022.] Available from: <https://www.rp.pl/prawo-w-firmie/art8943411-pomiar-temperatury-ciala-pracownikow-ostatnie-zdanie-nalezy-do-inspekcji-sanitarnej>
 17. Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, *Dziennik Ustaw* 2020 poz. 374.
 18. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 czerwca 2022 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Kodeks pracy, *Dziennik Ustaw* 2022 poz. 1510 Art. 178.
 19. Gałęcka-Golec A, Puksza K, Witkowska E. Biblioteka w czasie pandemii – doświadczenia Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku. *Biuletyn EBIB*. 2020;(4):1-8.

Katarzyna Bikowska

Main Library, Wrocław Medical University, Poland
 Correspondence: katarzyna.bikowska@uwm.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-5280-900X>

Kustosz dyplomowany i kierownik Sekcji Promocji w Bibliotece Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Magister filologii polskiej oraz dziennikarstwa i komunikacji społecznej. Wykształcenie uzupełniła na studiach podyplomowych z bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w UWM w Olsztynie, na których od 2015 r. prowadzi zajęcia „Media społecznościowe i marketing biblioteczny”. Od 2016 r. administrator profilu bazy danych BazTech na Facebooku. Autorka publikacji m.in. z zakresu marketingu bibliotecznego 2.0, różnych aspektów udostępniania oraz mangi i anime. Bibliotekarz Warmii i Mazur roku 2013, członek zespołu redakcyjnego „Bibliotekarza Warmińsko-Mazurskiego”.

Dorota Ubysz

Wojciech Giermaziak

Central Medical Library during the COVID-19 pandemic – analysis of provided services and user needs

Główna Biblioteka Lekarska w czasie pandemii COVID-19 – analiza świadczonych usług i potrzeb użytkowników

DOI: 10.34738/mlf.0061

Medical Library Forum 2022;15(1):41–49

Central Medical Library, Warsaw, Poland

Correspondence to: d.ubysz@cml.waw.pl

Abstract

The article presents how the Central Medical Library (CML) operated during the COVID-19 pandemic, including solutions and special measures used to enable users to safely use CML services and access its collections. It presents statistics on remote services provided by the library: topical literature compilations, reprographic services, confirmations of participation in scientific publications and the use of the Polish Medical Bibliography (PMB) database. It discusses users' interest in issues related to COVID-19 and presents material related to the pandemic in the CML collections.

Streszczenie

Artykuł przedstawia funkcjonowanie Głównej Biblioteki Lekarskiej (GBL) w czasie pandemii COVID-19. Ukazuje rozwiązania i udogodnienia zastosowane przez bibliotekę w związku z sytuacją epidemiczną, pozwalające użytkownikom na bezpieczne korzystanie z usług i zbiorów GBL. Prezentuje statystyki usług zdalnych świadczonych przez bibliotekę: zestawień tematycznych literatury, usług reprograficznych, potwierdzeń udziału w publikacjach naukowych oraz wykorzystania bazy Polska Bibliografia Lekarska (PBL). Omawia zainteresowanie użytkowników zagadnieniami związanymi z COVID-19 i przedstawia materiały dotyczące pandemii znajdujące się w zbiorach GBL.

Keywords

medical libraries, COVID-19, library services, library materials, Central Medical Library

Introduction

The announcement of the epidemic in Poland resulted in changes and restrictions in the operation of libraries, which were unable to provide normal, in-library services for many months. Readers could not obtain on-site services or physically access book collections. Libraries, however, strove to safely provide users with all the materials and information they needed [1].

Serving users when they are unable to visit the facility in person is a difficult task. This forced libraries to seek new solutions, with e-services playing the most important role. Online services now account for the lion's share of library services. New solutions are being introduced to the current range of remote services. Library e-services are fully meeting user needs remotely – from the notification, through order and execution, to the delivery of materials or information to the ordering party. Due to the rise of remote services, the mediating role of libraries in accessing knowledge has acquired a new context. Various types of information services and resources are now provided online [2].

Electronic forms are an important element of e-services. If well prepared, they significantly improve the provision of library services. Forms posted on the CML website play an important role in its e-services. The simplest ones, such as <ask a librarian>, <propose adding something to the collection>, serve communication between users and librarians. With the help of more complex e-forms, such as <order topical literature compilation>, <order a copy>, users can place orders for various types of services [2].

The remote services offered by CML include: topical literature compilations; making copies of ordered library materials; searching for articles in online databases, electronic catalogs and

digitized card catalogs; confirming participation in scientific publications; ordering, reserving, borrowing and renewing books; providing access to certain electronic resources [2].

Thanks to e-services, libraries can operate and support users during epidemics, when physical access to them is restricted or entirely cut off. Modern systems, additional tools and facilitating measures that support the work of librarians in the field of online services are useful in these cases [3].

How CML operated during the pandemic

CML was closed to readers due to the COVID-19 epidemic on March 11, 2020; two days later it suspended operations until further notice. The library resumed operations on May 4, though without on-site services for readers. Until safety measures protecting users and employees were implemented, CML provided only remote services: topical literature compilations, copies of library materials and confirmation of participation in scientific publications. Books that had been borrowed were automatically renewed in the library system. Upon request, library card holders were provided with remote access to electronic databases subscribed by CML.

On October 1, 2020, the library resumed the provision of on-site user service in terms of borrowing and returning books, without free access to the book collection and the reading room. From November 9 to November 29, 2020, due to new government restrictions, CML suspended on-site reader services again, providing only remote services during this period.

On-site services were suspended again due to the worsening of the pandemic on March 15, 2021. They were resumed on May 10, 2021, on the same conditions as before (i.e. in terms of

borrowing and returning books, restricted physical access to book collections and the reading room). Books were borrowed and returned in compliance with the sanitary regime, after prior appointment.

A hybrid rotational work system was implemented in CML during three consecutive waves of the pandemic from March 2020 to May 2021.

In order to maintain all safety standards, the lending department was equipped with disinfecting liquid (non-touch application), screens, masks, visors and gloves for employees. Users had their temperature checked upon entering the building. Social distancing was instituted and the number of users per square meter was limited.

Topical literature compilations

CML users can remotely order literature compilations based on the Polish Medical Bibliography (PMB) and the Medline databases. Orders are placed using an electronic form on the library's website. After submitting an order, the user receives an automatically generated confirmation. The compilation, prepared in normal or express mode, is sent to the user by e-mail [4 p. 138]. For pharmaceutical companies, the library provides the service known as SDI (Selective Information Distribution), which consists in developing lists of publications on active substances – most often on side effects, interactions, toxicity, as well as efficacy and usage. This information is important for monitoring the safety of medicinal products, therefore the literature concerning each substance is searched every quarter in the bibliographic descriptions added to the database [5].

Literature search services are very popular, especially among medical students and pharmaceutical company employees, because they facilitate

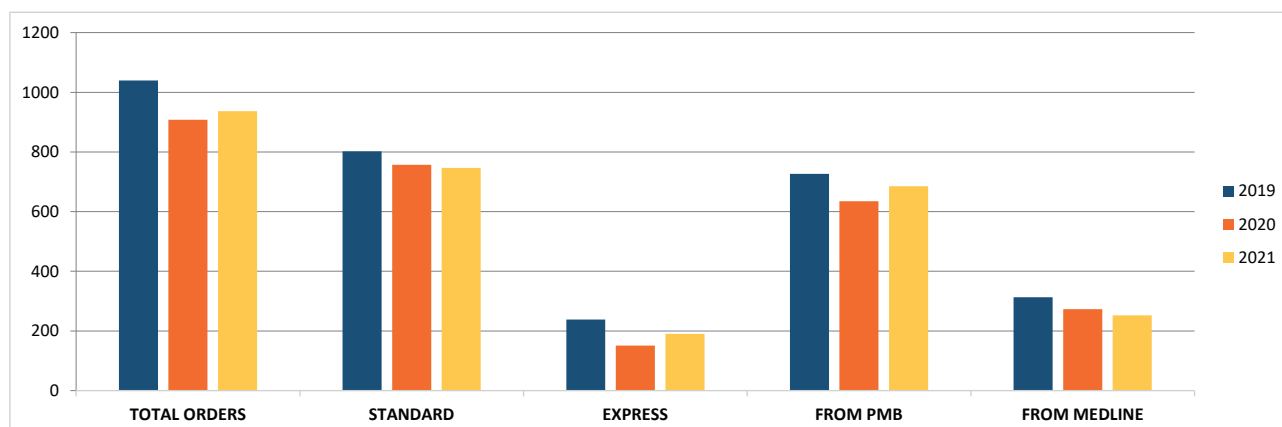

Chart 1. Number of literature compilations performed during 2019–2021. Source: CML

access to essential information, aid the correct selection of literature and shorten the time it takes to collect literature [4 p. 138]. CML generates over a 1000 literature compilations annually (chart 1); additionally, the literature on about 300 chemical substances is searched four times a year. About 70% of the compilations are drawn from PMB, and 30% from the Medline database.

The data presented below show the pandemic's impact on the number of literature compilations ordered. In 2020, there were 132 fewer than in 2019, a decline of about 13%. However, periodic closures of the institution should be considered as contributing to this decline. In 2021, the number of literature compilations increased only slightly, despite the introduction of remote work and absence of interruptions in the provision of services. A significant increase was noted in the case of express orders, which increased by approx. 26% in 2021 compared to 2020.

The number of compilations varied depending on the month (chart 2). This is mainly correlated with the months when master's and bachelor's theses are written. The most literature compilations were prepared in October, November,

December and January. In December 2020, despite the pandemic, about 63% more compilations were prepared than in December 2019.

Reprographic services

CML users can remotely order copies of documents. Orders for copies of library materials are made using the electronic form on the library website. Users must register before placing their first order. An order for copies goes to the administration panel of orders for making copies of CML materials, where it is registered. The user receives an automatically generated confirmation. In the order panel, users can check the stage of order fulfilment, view the history of their orders and update their data. The materials, prepared in standard or express mode, are received by users in the form of electronic copies (scans), photocopies or printouts [6], most often by e-mail, possibly on a CD/DVD or by conventional mail. If the ordered materials cannot be found in the CML, they are imported from another institution [5].

CML employees photocopy and scan tens of thousands of pages every year (chart 3). The chart

shows that paper copies are being replaced by electronic copies: the number of photocopies is decreasing, while the number of scans is increasing. During the pandemic, the number of copies made of documents, especially photocopies, decreased significantly – from 30,000 in 2019 to less than 18,000 in 2020 and about 13,000 in 2021.

Thousands of articles available in online journal databases are searched at CML every year (chart 4). In 2020, the number of article search orders decreased by over 35% compared to 2019. In 2021, the demand for the service was 16% higher than in 2020, but 26% lower than in 2019.

Confirmation of participation in scientific publications

CML provides the service of confirming participation in scientific publications – it is used by medical doctors who want to start a postgraduate internship or specialization. Users fill in and submit the relevant form available on the CML website, then the library confirms authorship or co-authorship of articles in journals included in the list of journals approved by the Ministry of

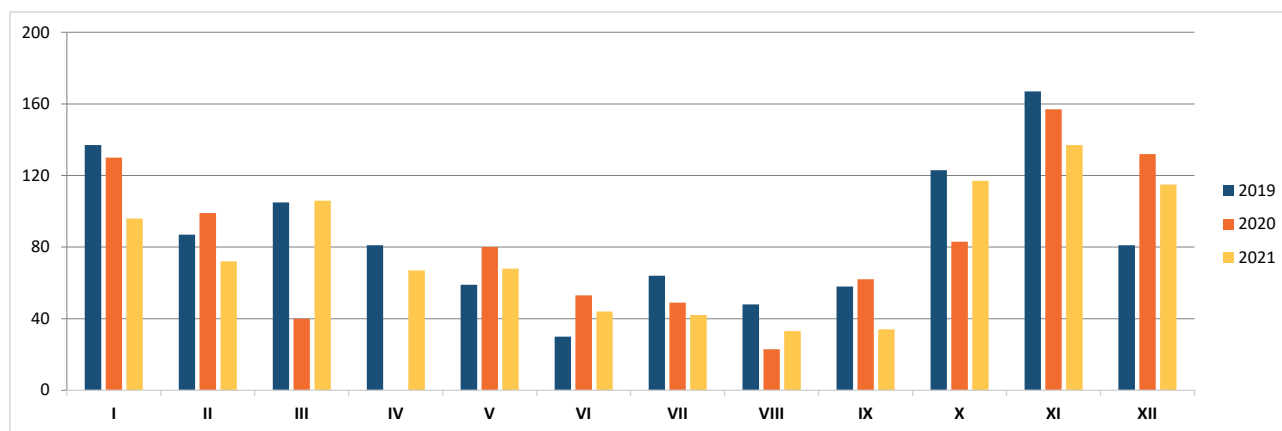

Chart 2. Number of literature compilations prepared by month during 2019–2021. Source: CML

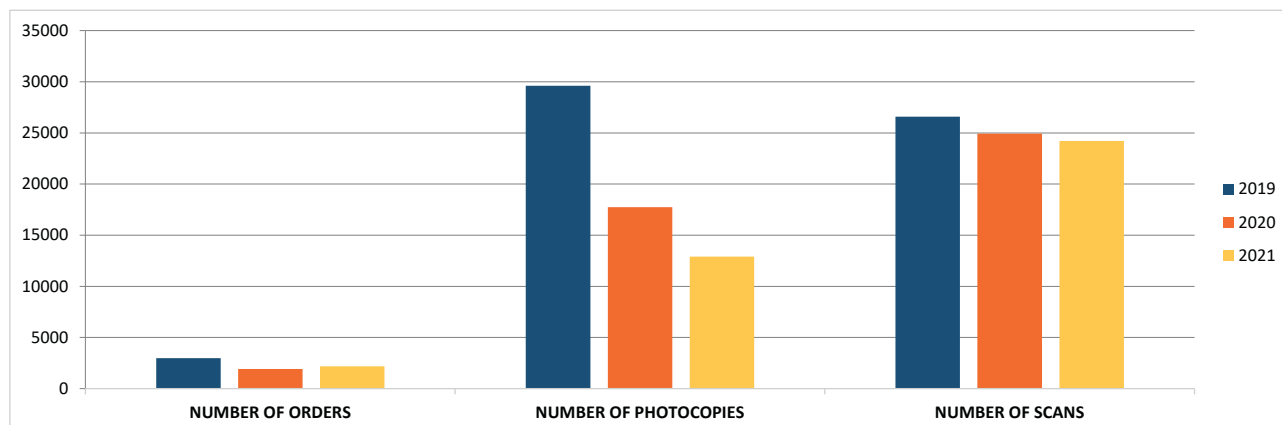

Chart 3. Number of orders, number of photocopies and number of scans, 2019–2021. Source: CML

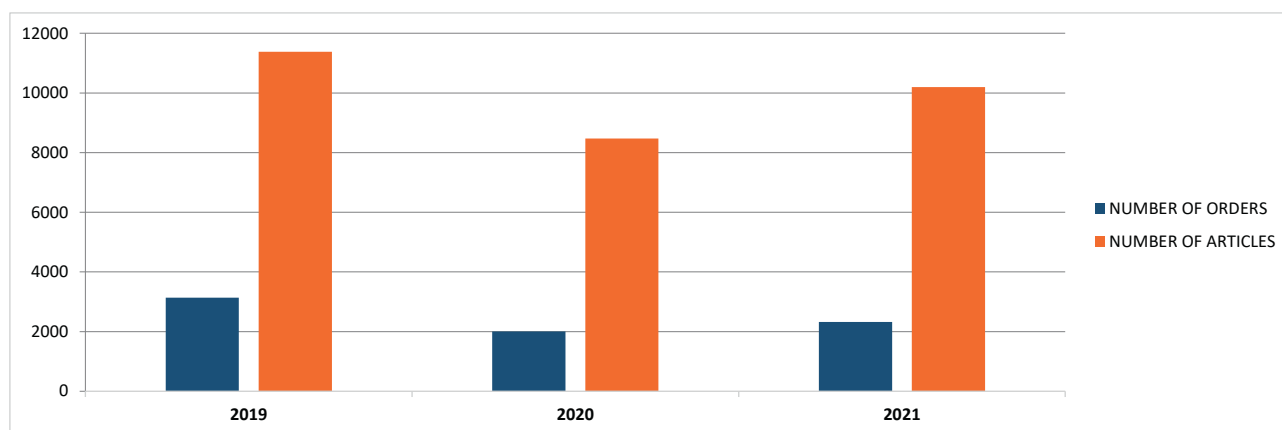

Chart 4. Number of orders and number of articles searched in online databases during 2019–2021. Source: CML

Education and Science. The full texts of the articles must be found in the literature in order to receive confirmation. CML searches its own collections as well as databases of foreign journals.

CML receives orders for confirmation of participation in publications from all over Poland [2, 5, 7]. This service is used by several hundred people every year (tab. 1). The pandemic did not affect the number of confirmations – the increased number of confirmations in 2020 and 2021 can be attributed to changes in legislation on professional development.

Tab. 1. Confirmations of participation in scientific publications. Source: CML

Year	2019	2020	2021
Number of persons	333	858	1014
Number of publications	1229	2782	3055

Access to PMB and Tez-MeSH databases

The Polish Medical Bibliography (PMB), established by CML, is made available free of charge at CML headquarters and its local branches; for a fee, it can be used by all interested institutions that sign a license agreement. Currently, the database is subscribed by several dozen institutions (universities, research institutes and pharmaceutical companies). It is widely used by the scientific information departments of medical libraries [8]. During the pandemic, CML enabled users to remotely access the PMB (similarly to other databases) using a password and login.

The PMB is very popular. Several hundred thousand search queries ending with results displayed are recorded every year (tab. 2). The statistics below

show that the pandemic impacted the number of searches, which fell by tens of thousands per year.

Tab. 2. Number of searches in the PMB database ending in a displayed result. Source: CML

Year	2019	2020	2021
Number of searches	199 712	133 751	105 742

The Tez-MeSH database, also established by CML, is used to compile material catalogs. CML makes it available free of charge to all interested institutions (currently 35) after signing a license agreement. Tez-MeSH passwords are also available in the interchangeable format MARC 21 [9].

CML enables many universities and institutes to use the PMB and Tez-MeSH databases via proxy or HAN servers. Thanks to this, employees and students have access to these databases from their homes, making it easier for them to work and learn remotely.

Literature reviews for superior state institutions

On the basis of the literature in the PMB, Medline and PubMed databases, CML performs literature reviews for the needs of superior state institutions (e.g. the Ministry of Health) on current issues in the fields of medicine, pharmacoeconomics and health policy [8]. The library prepares a dozen or so such analyses annually (tab. 3), each of which takes about 3 weeks.

Tab. 3. Literature reviews prepared for superior state institutions. Source: CML

Year	2019	2020	2021
Number of literature reviews	6	10	5

Other remote services offered by CML

CML offers remote access to the IBUK Libra book database, which includes a wide selection of academic and scientific books as well as advice publications, dictionaries and guides. The books can be accessed via web browser, without the need to install an additional application. The database allows users to take notes, add bookmarks and search text for desired phrase and tag fragments [10]. CML users are increasingly using e-books from IBUK Libra.

Materials on COVID-19 at CML

Interest in the SARS-CoV-2 virus and COVID-19 disease is high, also among CML users. To respond to this need, the library has enriched its book collection on the subject: by the end of 2021, it acquired 33 books on COVID-19 (21 published in 2020 and 12 in 2021). CML users can also access several hundred e-books on COVID via online databases provided by the library.

Pandemic-related articles are first added to the PMB so that the most up-to-date literature compilations on the subject can be prepared. By the end of 2021, a total of 833 articles relating to COVID-19 were added to the database (tab. 4).

Tab. 4. Articles on COVID-19 added to the PMB database. Source: CML

Year	2019	2020	2021
Number of articles	14	430	389

The number of literature compilations on SARS-CoV-2 has increased from 9 in 2020 to 45 in 2021. Over 80% of the compilations have been ordered by nursing students writing their master's theses. A significant proportion

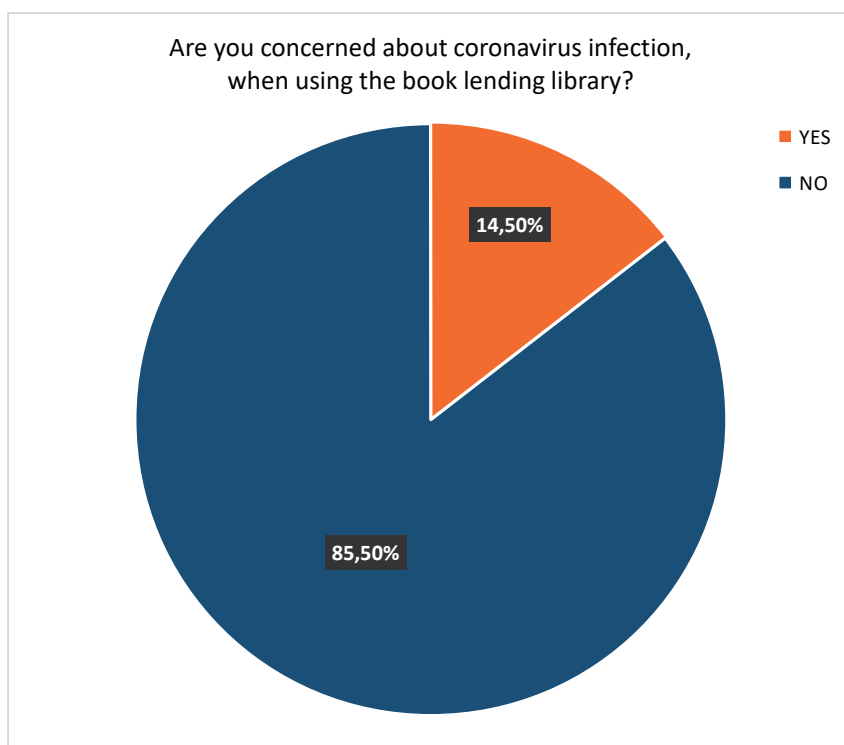

Chart 5. Fears of getting infected by the coronavirus in the library [11]

of the compilations relate to on-the-job stress suffered by medical personnel in connection with the COVID-19 pandemic. Here are some examples of the literature compilation topics ordered: the impact of SARS-CoV-2 on the quality of nurses' job performance; assessing the level of anxiety and coping with stress caused by the COVID-19 pandemic; new stress-causing factors among medical units during the SARS-CoV-2 pandemic; the impact of factors related to the COVID-19 pandemic on increasing the incidence of occupational burnout in nurses; the impact of the COVID-19 pandemic on the mental state of society and medical groups; psychological problems of nursing personnel in the time of SARS-CoV-2.

On the basis of Medline and PMB databases, analyses were prepared for superior state institutions on whether it makes sense to prepare for further epidemics similar to SARS-CoV-2 and the risks associated with vaccines and mass vaccination against COVID-19.

CLM has generated 349 electronic copies of articles relating to SARS-CoV-2 and COVID-19: 80 in 2020 and 269 in 2021.

A survey was conducted at the CML Branch in the city of Piotrków Trybunalski on readers' concerns about using the lending department and reading room during the pandemic and the preferred form of obtaining materials (electronic

or conventional). There were 214 respondents, mostly nurses, paramedics and doctors. Almost 60% of respondents preferred the electronic version of the materials; over 85% declared they were not afraid of coronavirus infection when using the library (chart 5). Respondents gave the following reasons for their views: "By using disinfectants and personal protection, you can minimize the risk", "Contact with a book alone is not dangerous", "Compliance with epidemiological rules is sufficient", "Maintaining a sanitary regime is enough", "I face a greater risk of infection at work". According to the respondents, it is the librarian who assumes greater risk by coming into contact with users, who are healthcare professionals [11].

Summary

The COVID-19 situation was a major challenge for all libraries. Novel solutions needed to be prepared and implemented as rapidly as possible in order to provide users with access to information, materials and services. Thanks to CML's remote services it was able – like many other libraries – to function and support users despite the pandemic and associated restrictions. Employee dedication enabled the library to operate effectively and provide efficient service to users in the difficult new reality.

Wstęp

Ogłoszenie stanu epidemii w Polsce doprowadziło do zmian i ograniczeń w działalności bibliotek, które przez wiele miesięcy nie mogły realizować usług stacjonarnych. Niemożliwe były stacjonarna obsługa czytelnika i udostępnianie księgozbiorów. Biblioteki starały się jednak w bezpieczny sposób dostarczać użytkownikom potrzebne materiały i udzielać wszystkich niezbędnych informacji [1].

Obsługiwanie użytkowników, gdy nie mogą oni osobiście odwiedzić placówki, jest trudnym zadaniem. Zmusiło to biblioteki do szukania nowych rozwiązań, spośród których najistotniejszą rolę odgrywają e-usługi. Stanowią one obecnie główną część działalności usługowej bibliotek. Wprowadzane są nowe rozwiązania pozwalające na poszerzenie oferty usług zdalnych. W e-usługach potrzeba użytkownika zostaje w całości zrealizowana zdalnie – od zgłoszenia, przez zamówienie i wykonanie, aż po dostarczenie materiałów czy informacji zamawiającemu. Za sprawą oferty usług zdalnych pośrednictwo bibliotek w dostępie do wiedzy zyskało nowy kontekst. Przez Internet świadczy się różnego typu usługi informacyjne oraz udostępnia zasoby [2].

Ważnym elementem e-usług są formularze elektroniczne. Dobrze przygotowane znacznie usprawniają realizację usług bibliotecznych. W e-usługach GBL istotną rolę odgrywają formularze zamieszczone na stronie WWW. Najprostsze, typu <zapytaj bibliotekarza>, <zaproponuj do zbiorów>, służą komunikowaniu się użytkownika z bibliotekarzem. Za pomocą bardziej złożonych, takich jak <zamów zestawienie tematyczne>, <zamów kopię>, użytkownicy składają zamówienia na różnego typu usługi [2].

Do usług zdalnych świadczonych przez GBL należą: realizacja tematycznych zestawień literatury; wykonywanie kopii zamówionych materiałów bibliotecznych; wyszukiwanie artykułów w bazach online, katalogach elektronicznych i zdigitalizowanych katalogach kartkowych; potwierdzanie udziału w publikacjach naukowych; zamawianie, rezerwowanie, prolongowanie i wypożyczanie książek; zapewnienie dostępu do niektórych zasobów elektronicznych [2].

Dzięki e-usługom biblioteki mogą funkcjonować i obsługiwać użytkowników w czasie pandemii, zarówno w okresach ograniczonej dostępności dla czytelników, jak i zamknięcia placówek. Przydatne są tu nowoczesne systemy, dodatkowe narzędzia i udogodnienia, które wspomagają pracę bibliotekarzy w zakresie obsługi online [3].

Funkcjonowanie GBL w czasie pandemii

11 marca 2020 r., w związku z epidemią COVID-19, GBL została zamknięta dla czytelników, a 13 marca zawieszono działalność do odwołania. 4 maja 2020 r. działalność wznowiono, ale bez stacjonarnej obsługi czytelników. Do momentu wdrożenia rozwiązań zapewniających bezpieczeństwo czytelnikom i pracownikom GBL realizowała tylko usługi zdalne: tematyczne zestawienia literatury, kopie z materiałów bibliotecznych i potwierdzenia udziału w publikacjach naukowych. Książki wypożyczone przez czytelników były prolongowane automatycznie w systemie bibliotecznym. Zainteresowanym osobom mającym kartę biblioteczną zapewniono zdalny dostęp do elektronicznych baz subskrybowanych przez GBL.

Od 1 października 2020 r. biblioteka wznowiła stacjonarną obsługę czytelników w zakresie wypożyczeń i zwrotów książek, bez wolnego dostępu do księgozbioru i możliwości korzystania z czytelni. Od 9 do 29 listopada 2020 r., w związku z nowymi obostrzeniami, GBL ponownie zawiesiła stacjonarną obsługę czytelników i świadczyła tylko usługi zdalne.

Wskutek zaostrzenia sytuacji epidemicznej 15 marca 2021 r. nastąpiło kolejne zawieszenie obsługi stacjonarnej. Została ona wznowiona 10 maja 2021 r. – na analogicznych zasadach jak wcześniej, czyli w zakresie wypożyczeń i zwrotów książek, bez wolnego dostępu do księgozbioru i możliwości korzystania z czytelni. Wypożyczenia i zwroty książek odbywały się z zachowaniem reżimu sanitarnego, po uprzednim umówieniu wizyty.

Od marca 2020 r. do maja 2021 r. – w okresie, na który przypadły trzy kolejne fale epidemiczne – w GBL wprowadzono hybrydowo-rotacyjny system pracy.

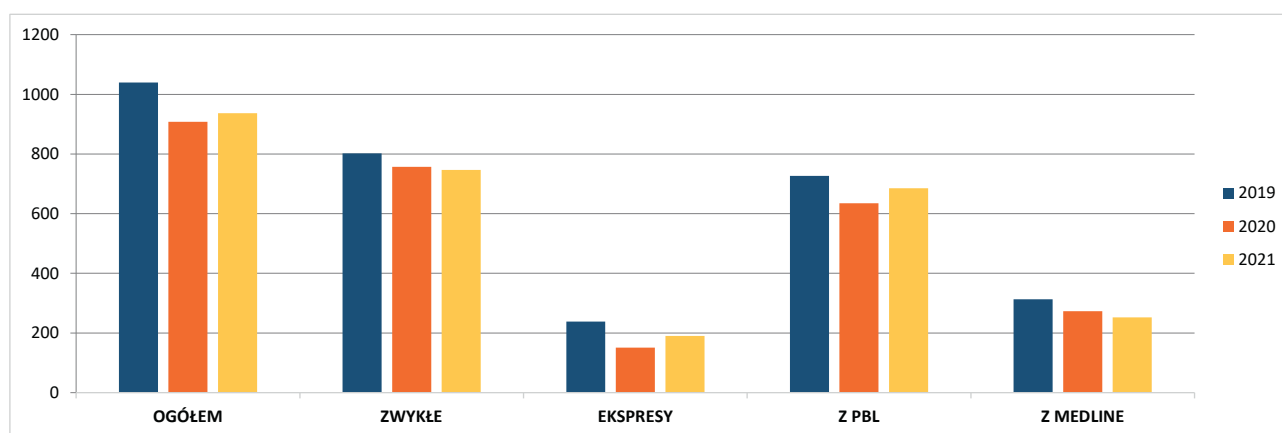
W celu zachowania wszystkich standardów bezpieczeństwa wypożyczalnię wyposażono w płyn dezynfekujący (aplikowany bezdotykowo), przesłony, maseczki, przyłbice i rękawiczki dla pracowników. Użytkownikom wchodzącym do budynku sprawdzano temperaturę. Przestrzegano zasad dystansu społecznego i ograniczenia liczby osób na 1 m².

Zestawienia tematyczne literatury

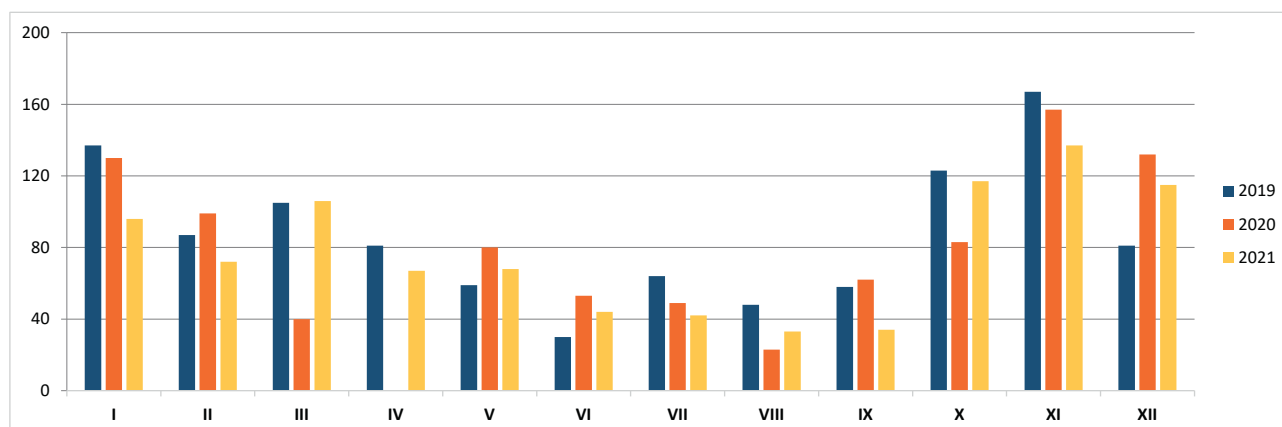
Użytkownicy GBL mogą zdalnie zamawiać tematyczne zestawienia literatury, które są wykonywane

na podstawie Polskiej Bibliografii Lekarskiej (PBL) i bazy Medline. Zamówienia składa się za pomocą elektronicznego formularza zamieszczonego na stronie WWW. Po przesłaniu zamówienia użytkownik otrzymuje wygenerowane automatycznie potwierdzenie. Zestawienie, przygotowane w trybie zwykłym lub ekspresowym, wysyłane jest do użytkownika pocztą elektroniczną [4 s. 138]. Na potrzeby firm farmaceutycznych biblioteka realizuje usługę SDI (selektywna dystrybucja informacji), która polega na opracowywaniu wykazów literatury o substancjach czynnych – najczęściej o działaniach niepożądanych, interakcjach, toksyczności oraz skuteczności i zastosowaniu. Są to informacje istotne dla monitorowania bezpieczeństwa stosowania produktów leczniczych, dlatego literatura dotycząca każdej substancji jest przeszukiwana co kwartał w opisach bibliograficznych dodanych do bazy [5].

Usługi wyszukiwania literatury cieszą się dużym zainteresowaniem, zwłaszcza wśród studentów uczelni medycznych i firm farmaceutycznych, ponieważ ułatwiają dotarcie do potrzebnych informacji, pomagają w trafnym doborze piśmiennictwa i skracają czas gromadzenia literatury [4 s. 138]. Rocznie w GBL powstaje nawet

Wyk. 1. Liczba zestawień tematycznych wykonanych w latach 2019–2021. Opracowanie własne

Wyk. 2. Liczba zestawień tematycznych wykonanych w poszczególnych miesiącach w latach 2019–2021. Opracowanie własne

ponad 1000 zestawień tematycznych (wykr. 1), ponadto czterokrotnie przeszukuje się literaturę poświęconą ok. 300 substancjom chemicznym. Około 70% zestawień wykonywanych jest z PBL, a 30% – z bazy Medline.

Przedstawione niżej dane statystyczne wskazują, że pandemia wpłynęła na liczbę zamawianych zestawień tematycznych. W roku 2020 wykonano o 132 zestawienia mniej niż w 2019, co stanowiło ok. 13-procentowy spadek. Należy jednak wziąć pod uwagę okresowe zamknięcie instytucji. W 2021 r. odnotowano tylko niewielki wzrost liczby zestawień, mimo wprowadzonej pracy zdalnej i braku przerw w świadczeniu usług. Znaczny wzrost stwierdzono w przypadku zamówień ekspresowych, których w roku 2021 wykonano ok. 26% więcej niż w 2020.

Liczba przygotowywanych zestawień różni się w zależności od miesiąca (wykr. 2). Ma to związek głównie z cyklem powstawania prac magisterskich i licencjackich. Najwięcej zestawień tematycznych wykonywanych jest w październiku, listopadzie, grudniu i styczniu. W grudniu 2020 r. mimo pandemii wykonano ok. 63% więcej zestawień niż w grudniu 2019 r.

Usługi reprograficzne

Użytkownicy GBL mogą zdalnie zamawiać kopie dokumentów. Zamówienia na kopie materiałów bibliotecznych składa się za pomocą formularza elektronicznego na stronie WWW. Przy pierwszym zamówieniu użytkownik musi się zarejestrować. Przesłane zamówienie trafia do panelu administracyjnego zamówień na wykonanie kopii z materiałów GBL i jest rejestrowane. Użytkownik otrzymuje wygenerowane automatycznie potwierdzenie. W panelu zamówień może sprawdzić, na jakim etapie realizacji jest zamówienie, przeglądać historię realizacji własnych zamówień i aktualizować swoje dane. Materiały, przygotowywane w trybie zwykłym lub ekspresowym, użytkownicy otrzymują w formie kopii elektronicznych (skanów), kserokopii lub wydruków [6], najczęściej pocztą elektroniczną, ewentualnie na płycie CD/DVD albo pocztą tradycyjną. Jeśli zamówionych materiałów nie ma w GBL, są one sprowadzane z innych instytucji [5].

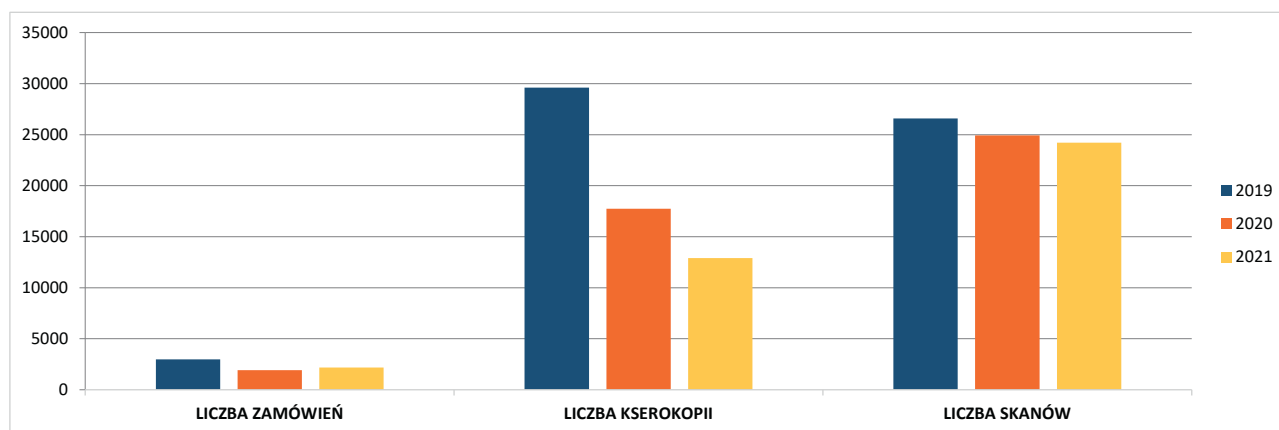
Rocznie pracownicy biblioteki wykonują kilkadziesiąt tysięcy stron kserokopii i skanów (wykr. 3). Można zauważyć, że z upływem czasu kopie papierowe są wypierane przez kopie

elektroniczne. Liczba kserokopii maleje, natomiast liczba skanów wzrasta. W okresie pandemii znacznie zmniejszyła się liczba wykonanych kopii dokumentów, zwłaszcza kserokopii – odnotowano tu spadek z 30 tys. w roku 2019 do niecałych 18 tys. w 2020 i ok. 13 tys. w 2021.

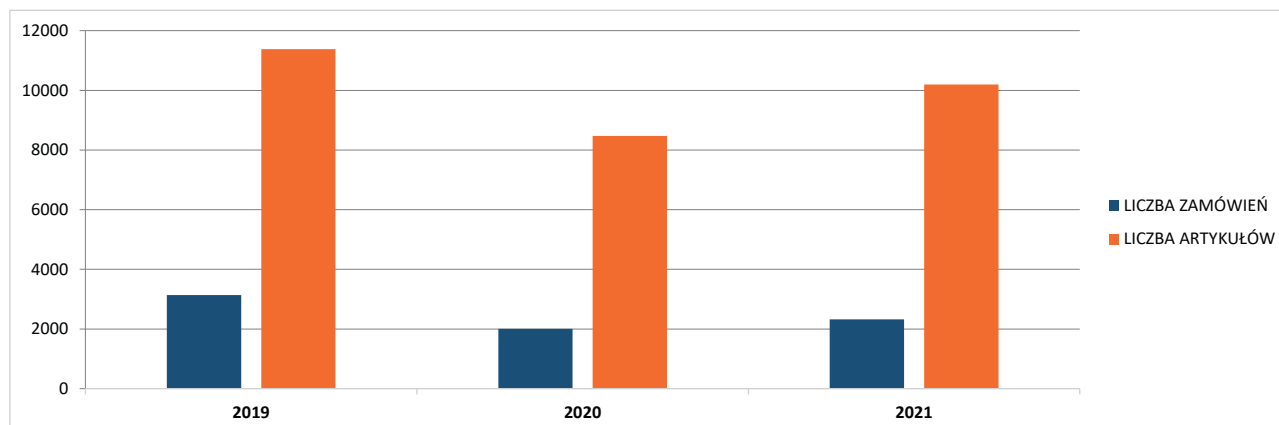
Każdego roku w GBL wyszukiwanych jest od kilku do kilkunastu tysięcy artykułów dostępnych w bazach czasopiśmienniczych online (wykr. 4). W 2020 r. liczba zleceń na wyszukiwanie artykułów zmniejszyła się o ponad 35% w porównaniu z rokiem 2019. W 2021 r. zapotrzebowanie na usługę było o 16% wyższe w porównaniu z rokiem 2020, ale o 26% niższe w stosunku do roku 2019.

Potwierdzenie udziału w publikacjach naukowych

GBL świadczy usługę potwierdzania udziału w publikacjach naukowych – korzystają z niej lekarze, którzy chcą rozpocząć staż podyplomowy lub specjalizację. Użytkownicy wypełniają i przysyłają dostępny na stronie formularz, a biblioteka potwierdza autorstwo i współautorstwo publikacji w czasopismach figurujących w wykazie

Wykr. 3. Liczba zamówień, kserokopii i skanów wykonanych w latach 2019–2021. Opracowanie własne

Wykr. 4. Liczba zamówień i artykułów z baz online wyszukiwanych w latach 2019–2021. Opracowanie własne

czasopism punktowanych Ministerstwa Edukacji i Nauki. Do potwierdzenia wymagane jest odnalezienie w piśmiennictwie pełnych tekstów artykułów. Przeszukiwane są zbiory własne GBL oraz bazy czasopism zagranicznych.

Zamówienia na potwierdzenie udziału w publikacjach GBL otrzymuje z całej Polski [2, 5, 7]. Rocznie z usługi korzysta kilkaset osób (tab. 1). Pandemia nie miała wpływu na liczbę potwierdzeń – jej wzrost w 2020 i 2021 r. związany był ze zmianami w ustawodawstwie dotyczącymi doskonalenia zawodowego.

Tab. 1. Potwierdzenia udziału w publikacjach naukowych. Opracowanie własne

Rok	2019	2020	2021
Liczba osób	333	858	1014
Liczba publikacji	1229	2782	3055

Udostępnianie baz PBL i Tez-MeSH

Tworzona przez GBL Polska Bibliografia Lekarska jest udostępniana bezpłatnie w siedzibie GBL i oddziałach terenowych biblioteki, natomiast odpłatnie mogą z niej korzystać wszystkie zainteresowane instytucje, które podpiszą umowę licencyjną. Obecnie bazę prenumeruje kilkadziesiąt instytucji (uczelnie wyższe, instytuty naukowe i firmy farmaceutyczne). Jest ona szeroko wykorzystywana przez działy informacji naukowej bibliotek medycznych [8]. W czasie pandemii GBL umożliwia użytkownikom zdalny dostęp do PBL (podobnie jak do innych baz) – przy użyciu hasła i loginu.

PBL cieszy się dużym zainteresowaniem. Każdego roku odnotowywanych jest kilkaset tysięcy zapytań wyszukiwawczych zakończonych wyświetleniem wyniku (tab. 2). Poniższe dane statystyczne wskazują, że pandemia wpłynęła na liczbę wyszukiwań, która spadła o kilkadziesiąt tysięcy rocznie.

Tab. 2. Liczba wyszukiwań w bazie PBL zakończonych wyświetleniem wyniku. Opracowanie własne

Rok	2019	2020	2021
Liczba wyszukiwań	199 712	133 751	105 742

Tworzona przez GBL baza Tez-MeSH, wykorzystywana przy sporządzaniu katalogów rzeczowych, jest bezpłatnie udostępniana wszystkim zainteresowanym instytucjom po podpisaniu umowy licencyjnej (obecnie jest to 35 instytucji). Hasła Tez-MeSH dostępne są również w formie wy-miennym MARC 21 [9].

GBL umożliwia wielu uczelniom czy instytutom korzystanie z baz PBL lub Tez-MeSH przez serwery proxy bądź HAN. Dzięki temu pracownicy i studenci mają dostęp do baz w domu, co ułatwia im pracę i naukę zdalną.

Przeglądy literatury na potrzeby instytucji zwierzchnich

Na podstawie literatury zawartej w PBL oraz bazach Medline i PubMed wykonywane są na potrzeby instytucji zwierzchnich (np. Ministerstwa Zdrowia) analizy dotyczące aktualnych zagadnień problemowych z zakresu medycyny, farmakoekonomiki i polityki zdrowotnej [8]. Rocznie powstaje od kilku do kilkunastu analiz (tab. 3), a przygotowanie jednej zajmuje ok. 3 tygodni.

Tab. 3. Analizy wykonywane dla instytucji zwierzchnich. Opracowanie własne

Rok	2019	2020	2021
Liczba analiz	6	10	5

Inne usługi zdalne GBL

Zdalnie udostępniana jest baza książek IBUK Libra, która zawiera szeroki wybór podręczników akademickich i książek naukowych oraz poradników, słowników i przewodników. Książki dostępne są przez przeglądarkę WWW, bez konieczności instalowania dodatkowych aplikacji. Baza daje możliwość robienia notatek, dodawania za-kładek, przeszukiwania tekstu pod kątem żądanej frazy i tagowania fragmentów [10]. Użytkownicy GBL coraz częściej korzystają z książek elektronicznych zamieszczonych w IBUK Libra.

Tematyka COVID-19 w GBL

Zainteresowanie wirusem SARS-CoV-2 i chorobą COVID-19 jest duże, dotyczy to także użytkowników GBL. Wychodząc naprzeciw potrzebom, biblioteka wzbogaciła swój księgozbiór: do końca 2021 r. zakupiono 33 książki poświęcone COVID-19 – 21 pozycji wydanych w 2020 r. i 12 z 2021 r. Użytkownicy GBL mogą również korzystać z kilkuset książek elektronicznych dotyczących COVID, które znajdują się w bazach online udostępnianych przez bibliotekę.

Artykuły związane z pandemią są wprowadzane do PBL w pierwszej kolejności, tak aby można było przygotowywać jak najbardziej aktualne zestawienia tematyczne. Do końca 2021 r. do

bazy dodano 833 artykuły o tematyce związanej z COVID-19 (tab. 4).

Tab. 4. Artykuły na temat COVID-19 wprowadzone do bazy PBL. Opracowanie własne

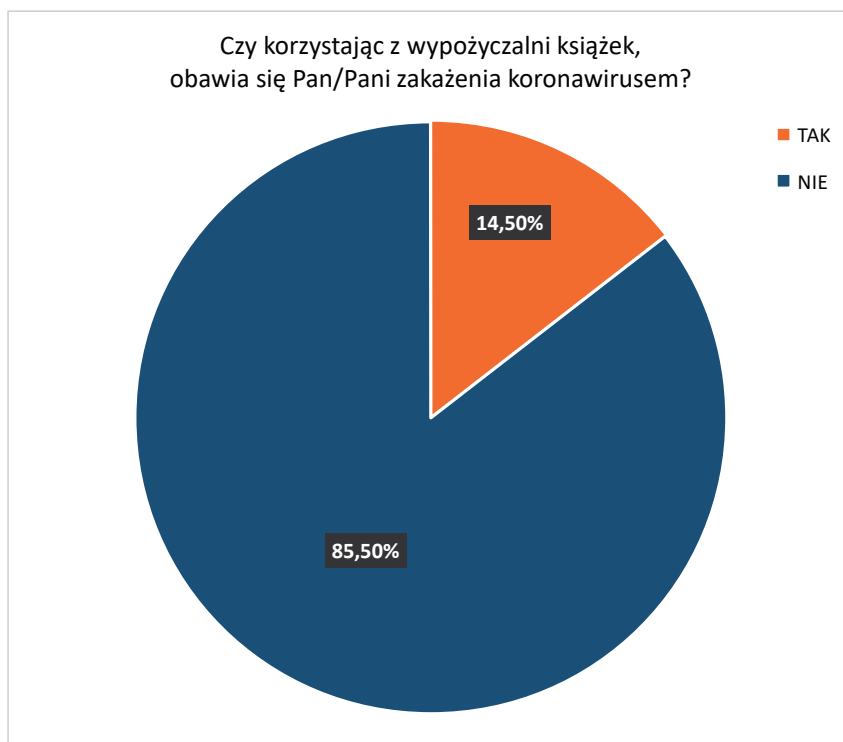
Rok	2019	2020	2021
Liczba artykułów	14	430	389

Sukcesywnie zwiększa się liczba zestawień tematycznych dotyczących SARS-CoV-2. W 2020 r. wykonano ich 9, a w 2021 r. – już 45. Ponad 80% zestawień zamawianych jest przez studentów pielęgniarstwa na potrzeby prac magisterskich. Znaczna część tematów odnosi się do stresu w pracy personelu medycznego w związku z pandemią COVID-19. Oto przykładowe tematy zestawień tematycznych: wpływ występowania SARS-CoV-2 na jakość pracy pielęgniarki; ocena poziomu lęku i sposób radzenia sobie ze stresem spowodowanym pandemią COVID-19; nowe czynniki stresogenne wśród zespołów medycznych podczas pandemii wywołanej przez SARS-CoV-2; wpływ czynników związanych z pandemią COVID-19 na zwiększenie występowania wypalenia zawodowego pielęgniarek; oddziaływanie pandemii COVID-19 na stan psychiczny społeczeństwa i grup medycznych; problemy psychologiczne personelu pielęgniarstwa w dobie SARS-CoV-2.

Na podstawie baz Medline i PBL opracowano dla instytucji zwierzchnich analizy dotyczące zasadności przygotowania się na kolejne epidemie podobne do SARS-CoV-2 oraz zagrożeń związanych ze szczepionkami i masowymi szczepieniami przeciw COVID-19.

Elektronicznych kopii artykułów dotyczących SARS-CoV-2 i COVID-19 wykonano ogółem 349: w 2020 r. – 80, a w 2021 r. – 269.

W Oddziale GBL w Piotrkowie Trybunalskim została przeprowadzona ankieta na temat obaw czytelników odnośnie do korzystania z wypożyczalni i czytelników w czasach pandemii oraz preferowanej formy pozyskiwania materiałów (elektroniczna czy tradycyjna). Przebadano 214 osób – w większości pielęgniarek, ratowników medycznych i lekarzy. Prawie 60% respondentów preferowało wersję elektroniczną materiałów, a ponad 85% zadeklarowało, że nie obawia się zakażenia koronawirusem w trakcie korzystania z usług w bibliotece (wykr. 5). Ankietowani argumentowali to następująco: „Stosując środki dezynfekcji i ochrony indywidualnej, można zminimalizować zagrożenie”, „Sam kontakt z książką nie jest niebezpieczny”, „Przestrzeganie zasad epidemiologicznych jest wystarczające”,

Wykr. 5. Obawy przed zakażeniem się koronawirusem w bibliotece [11]

„Zachowanie reżimu sanitarnego wystarczy”, „Większe zagrożenie zakażenia mam w pracy”. Według respondentów to bibliotekarz podejmuje większe ryzyko, kontaktując się z użytkownikami – pracownikami ochrony zdrowia [11].

Podsumowanie

Sytuacja związana z COVID-19 stanowiła duże wyzwanie dla wszystkich bibliotek. Konieczne było jak najszybsze przygotowanie i wdrożenie nowych rozwiązań w celu zapewnienia użytkownikom dostępu do informacji, materiałów i usług. Dzięki usługom zdalnym GBL, podobnie jak wiele innych bibliotek, mogła funkcjonować i obsługiwać użytkowników mimo pandemii i ograniczeń. Zaangażowanie pracowników pozwoliło na efektywne działanie instytucji i sprawną obsługę użytkowników w trudnej nowej rzeczywistości.

REFERENCE LIST

- Nawrocka M, Piwońska I. Funkcjonowanie BG WAT podczas epidemii Covid-19. *Głos Akademicki : Pismo pracowników i studentów*. 2020;24(5–6):38–40.
- Fryzowska-Chrobot I, Giermaziak W. Usługi zdalne świadczone przez biblioteki naukowe na przykładzie Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie. In: Wojciechowska M, Cyrklaff-Gorczyca M, editors. *Mobilnie, interaktywnie, kompetentnie : usługi, media i technologie informacyjno-komunikacyjne w nowoczesnej bibliotece*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP; 2019. p. 82–91.
- Nawrocka M, Piwońska I. Wpływ COVID-19 na funkcjonowanie Biblioteki Głównej WAT. *Głos Akademicki : Pismo pracowników i studentów*. 2020;24(10):38–40.
- Partyka J, Urbańska A. Tematyczne zestawienie literatury jako odpowiedź na zapotrzebowanie informacyjne w środowisku medycznym. In: Taraszkiewicz B, editor. *Ekologia informacji a kultura informacyjna społeczeństwa*. Słupsk: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Zarząd Oddziału ; Biblioteka Uczelniana Akademii Pomorskiej; 2016. p. 134–9.
- Giermaziak W, Fryzowska-Chrobot I. Wielowymiarowość usług biblioteczno-informacyjnych świadczonych przez Główną Bibliotekę Lekarską w Warszawie. In: Wojciechowska M, editor. *Multibibliotekarstwo*. Warszawa: Wydawnictwo SBP; 2018. p. 171–9.
- Zarządzenie Nr 9/2021 Dyrektora Głównej Biblioteki Lekarskiej z dnia 20.07.2021 r. w sprawie opłat pobieranych w Głównej Bibliotece Lekarskiej im. Stanisława Konopki w Warszawie.
- Potwierdzenie udziału w publikacjach naukowych [Internet]. Główna Biblioteka Lekarska im. Stanisława Konopki w Warszawie; [cited 17.06.2022.] Available from: <https://www.gbl.waw.pl/p/potwierdzenie-udzialu-w-publikacjach-naukowych>
- Ubysz D, Giermaziak W. „Polska Bibliografia Lekarska” w dobie rozwoju informatyzacji. Funkcjonalność bazy a potrzeby i oczekiwania użytkowników. In: Włodarczyk B, Woźniak-Kasperek J, editors. *Bibliografie specjalne : rozwój i otwartość*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR; 2018. p. 149–62.
- Ubysz D, Fryzowska-Chrobot I, Giermaziak W. Baza Tez-MeSH jako efektywne narzędzie do opracowania rzeczowego i wyszukiwania informacji z zakresu medycyny i nauk pokrewnych. *Zarządzanie Biblioteką*. 2019;11(1):59–73.
- Książki w moich bibliotekach [Internet]. IBUK Libra; [cited 17.06.2022.] Available from: <https://libra.ibuk.pl/>
- Kasprzyczka A. Czytelnicтво wśród personelu medycznego w dobie pandemii koronawirusa. *Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej*. 2021;52(376):45–53.

Dorota Ubysz

Central Medical Library, Warsaw, Poland
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4724-1413>
 Correspondence: d.ubysz@gbl.waw.pl

Wojciech Giermaziak

Central Medical Library, Warsaw, Poland
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7263-4825>
 Correspondence: sekretariat@gbl.waw.pl

Krzysztof Włodarczyk

The criterion for the inclusion of publications in universities' team bibliographies as illustrated by the case of the Medical University of Warsaw

Kryterium przynależności w bibliografiach zespołów osobowych pracowników szkół wyższych na przykładzie Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

DOI: 10.34738/mlf.0069

Medical Library Forum 2022;15(1):50–62
University Library, Medical University of Warsaw, Poland
Correspondence to: krzysztof.wlodarczyk@wum.edu.pl

Abstract

Team bibliographies compiled for research entities may be based on criteria such as employment or affiliation of the author. Are bibliographies developed on the basis of each of these criteria in any way different? Based on the data collected in the database of publication output of the staff of the Medical University of Warsaw, bibliographies of organisational units were prepared following different criteria of inclusion. The author compares the obtained sets of publications and, analysing the reasons for the differences, attempts to answer the question whether it is possible to determine which criterion of inclusion is relevant for the purpose of summarising the output of a research unit.

Streszczenie

Opracowywane dla podmiotów naukowych bibliografie zespołów osobowych mogą opierać się na takich kryteriach zaliczających publikację do dorobku jednostki jak zatrudnienie lub afiliacja autora. Czy bibliografie opracowane na podstawie każdego z nich różnią się od siebie? Opierając się na danych zgromadzonych w bazie dorobku publikacyjnego pracowników Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, opracowano bibliografie jednostek organizacyjnych według

ORIGINAL ARTICLE

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license.

różnych kryteriów przynależności publikacji do jednostki. Autor porównuje otrzymane zestawy publikacji i analizując przyczyny różnic, stara się odpowiedzieć na pytanie, czy można jednoznacznie wskazać, które kryterium przynależności jest właściwe do podsumowywania dorobku jednostki naukowej.

Keywords

bibliography, bibliometrics, team bibliographies, university, research publications, authorship, affiliation, employment.

INTRODUCTION

A bibliography is defined as “an ordered list of documents, selected according to certain criteria, fulfilling specific information purposes” [1 p. 155]. There are many types of bibliographies, but they all share one common purpose: “to provide information about documents, their existence and content, with the aim of satisfying scientific, practical, cultural or commercial needs” [2 p. 21]. And “the selection of materials for a bibliography consists in separating from the total body of literature that particular section which has a certain set of common features, distinguishing it from other groups of documents, and corresponding to the objectives adopted for a given bibliography” [3 pp. 70-71]. Identifying a set of features is therefore necessary to determine the coverage and scope of a bibliography. The selection criteria can be divided into formal, publishing criteria, which are those related to coverage, and content-oriented criteria, which have to do with scope [4 p. 315]. The former serves to “present a particular section of writing and publishing production, regardless of the content of the documents” [3 p. 71]. The latter, on the other hand, are used to “to identify the literature on a particular field or subject” [3 p. 71]. The type of bibliography is thus determined by a feature or set of features that constitute the criterion for the selection of documents for the purpose of listing. One of the features specific to formal, publishing bibliographies is the person or institution responsible for the creation of the document – the creator. It should be noted that creators can be individual author, but also “a group of people working within a specific institution, or coming from designated locations, regions, countries” [3 p. 71]. Thus, “when the purpose of a bibliography is to document the writing or publishing output of a specific group of people working within the framework of a single institution, or forming a single social group, then it is referred to as a team bibliography” [3 p. 73].

An interesting problem of team bibliographies is the question of team membership. “Usually, (...)

team bibliographies include those works of its members which were written or published during the period of their membership in a particular group. This selection principle is mostly adopted in present-day bibliographies of the staff of research institutions, as it presents the output of the whole research personnel and also makes it possible to detect the influence of the institution on the activation of its staff” [5 p. 338].

Special attention should be paid to the method of determining whether a work was written or published during the period of the author’s being part of a particular collective. Given the nature of an academic institution as a workplace, one practical criterion for determining such relationship may be employment, which by law requires a contract. This document sets out a formal time frame for the start and end of an employment relationship and, in the case of permanent employees, answers the question of whether they are part of the institution at the time the team bibliography is compiled.

An alternative criterion for determining a relationship with a unit may be the affiliation given in a scientific publication, which refers to “the place at which the research or development activity resulting in a scientific publication was carried out” [6]. An affiliation indicates a specific institution, and usually also an internal organisational unit – if relevant for the given entity.

Since January 2015, a proprietary system called WUM.Publikacje has been in operation at the Medical University of Warsaw (MUW), which collects information on the publication output of university employees. After logging in to an individual account, an employee can add new publications or assign to their account papers

already entered into the system by co-authors or employees of the Scientific Information Department (OIN). There are two ways to register a paper in the system: by filling in a form with basic publication data or by indicating the DOI or PMID number of a paper indexed in the PubMed database. In the latter case, data is retrieved automatically. The OIN staff member then verifies the data entered and completes any additional information. The publication record contains information about the persons responsible for the publication and their affiliations. Affiliations are assigned to the persons responsible for the publication provided that they are identified as MUW employees (have accounts in the system) or the affiliation indicates a MUW unit.

Affiliations are recorded exactly as they appear in the source text. Each textual record of a MUW affiliation is assigned to the internal unit to which it refers with a standardised code, in accordance with the MUW organisational structure. For example, an affiliation indicating the MUW 1st Chair and Department of Cardiology receives the code 1WR.

The system also contains basic employees’ employment data¹, which makes it possible to determine in which organisational unit an employee was employed in a given year. Identification of the employment unit is based on the codes used to assign affiliations.

To summarise: the papers registered in the database of the publication output of MUW employees are assigned (with codes) to organisational units in two ways – by employment and by affiliation. The unit codes are uniform and standardised. This makes it possible to create team bibliographies and bibliometric reviews on the basis

¹ Data is available for persons employed under a contract of employment. Doctoral students are also entitled to have their accounts in the system. The library has information about the units at which they are completing their doctoral programmes.

of two different criteria. The papers catalogued in the system can serve as research material – a basis for interesting considerations and discussion of the problems of contemporary bibliography.

SUBJECT OF THE STUDY

The study examined papers included in the database of publication output of MUW staff published between 2013 and 2021 (as of 12 July 2022). The scope corresponds to the two periods of Ministerial evaluation of research entities: 2013–2016 and 2017–2021. At the end of each period, the evaluated entities take special efforts to ensure the completeness of the publication output records to be evaluated. Staff members are then asked to report any publications not previously registered. An assumption can therefore be made that the body of work is as complete as possible.

The database contains information on **21 770** research papers published in the indicated period. Research papers include those indexed as:

original papers, case reports, reviews, meta-analyses, systematic reviews and the above types of papers published as letters to the editor. The total number of authors is **157 475**. 53 491 were identified as MUW employees or doctoral students (papers attributed to individual accounts), 45 454 were employed in the year of publication and 58 915 were affiliated to MUW.

ANALYSIS AND DISCUSSION OF RESULTS

It is worth noting that papers in biomedical and related sciences are often multi-authored [7 p. 23]. Chart 1 illustrates the distribution of the number of authors per article (ranging from 1 to 15 authors) in the dataset studied. Single-authored papers account for 8.2% of all papers studied. Most papers have between 2 and 5 authors, and 1448 publications have more than 15 authors.

The multiple authorship of a publication is of considerable importance, as collaborating researchers may belong to different organisational

units within and outside MUW. This is why one publication may be included as a common element in the bibliography of two or more units. In the surveyed set of publications, there were 20 178 papers with at least one author employed at MUW in the year of publication. Chart 2 shows the number of articles in relation to the number of MUW organisational units where the authors worked in the year of publication. The authors of the vast majority of papers (75.1%) were employed at the same MUW unit. The remaining papers are the results of research conducted by authors employed in at least two MUW departments.

There were 20 217 articles in the surveyed set of publications for which at least one author claimed affiliation with MUW, and it was possible to link the affiliation to an organisational unit within the MUW structure. Chart 3 shows the number of articles by the number of MUW units indicated by affiliation. As in the case of employment, papers affiliated to one MUW unit were predominant (75%).

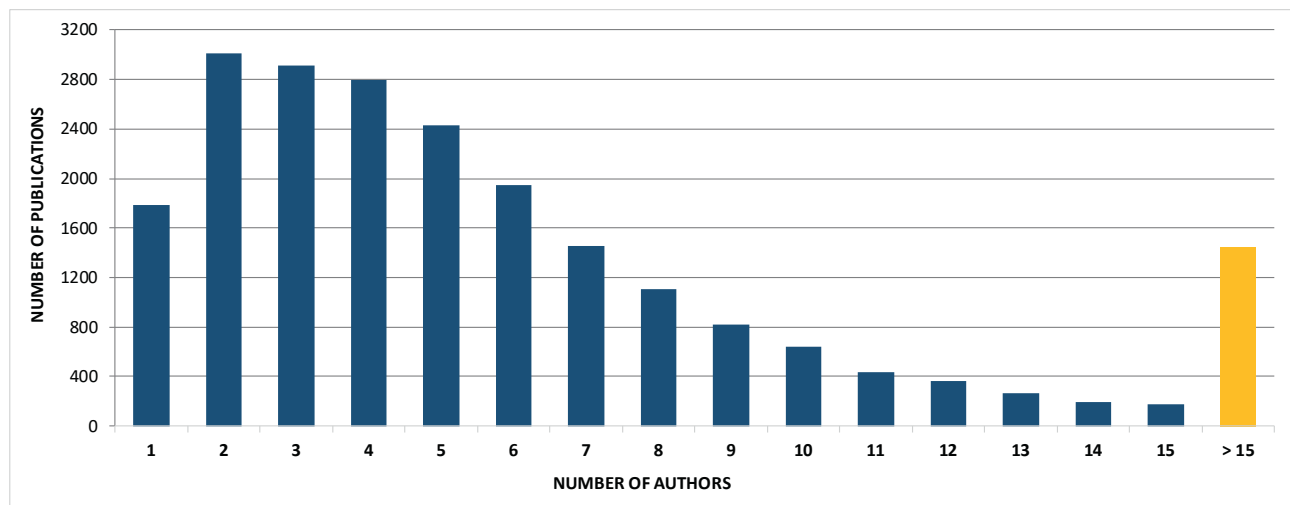

Chart 1. Number of authors in analysed scientific publications

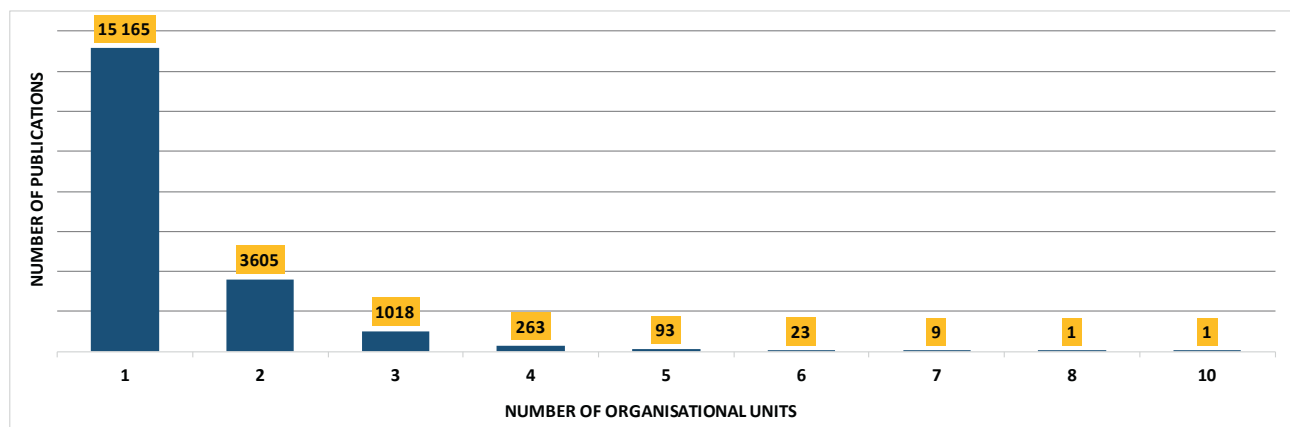

Chart 2. Distribution of articles according to the number of MUW units where the authors were employed

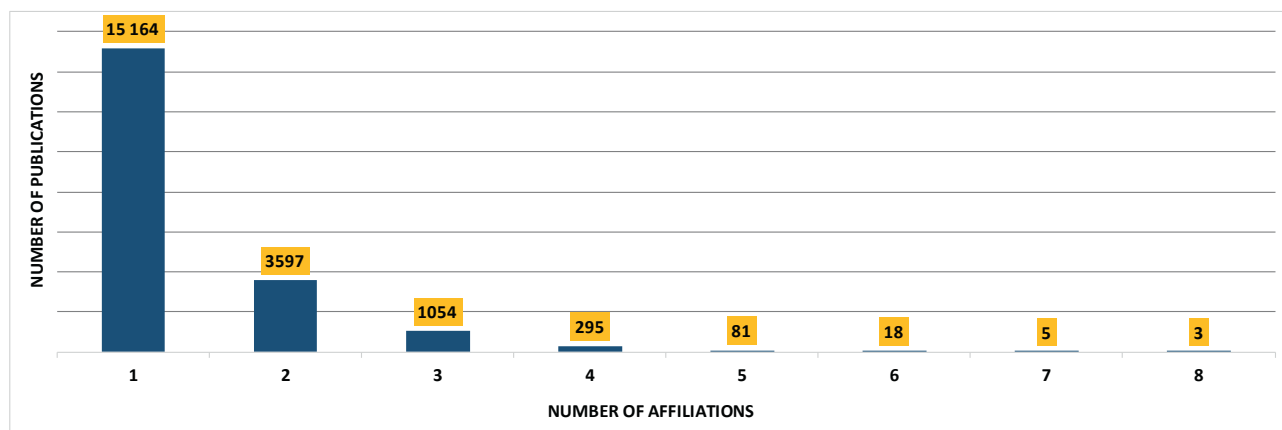

Chart 3. Distribution of articles according to the number of MUW units indicated in authors' affiliations

The number of papers by a team of authors with different places of employment or more than one affiliation shows the extent of collaboration between researchers with different specialisations. The highest number of MUW affiliations in a single paper is 8. There were 3 such papers registered during the study period. Each of them is an original research paper published in a foreign scientific journal with an impact factor.

When comparing charts 2 and 3, one might draw the conclusion that the two sets of publications – employment-based and affiliation-based – are similar in number, and that the difference caused by the choice of employment or affiliation as a criterion for inclusion may therefore not be significant. But is this actually the case?

On the basis of the analysed dataset, three sets of team bibliographies of MUW organisational units were prepared. The affiliation of the author, the employment of the author in the year of publication and both criteria at once were used in turn as the criterion for inclusion. The number of articles assigned to a unit according to both criteria together was considered the benchmark

value (hereafter referred to as the “common section”), according to which the units were ranked. The 20 units with the highest number of papers were selected.

Charts 4 and 5 show the differences in the number of bibliographic items assigned to organisational units depending on the criterion used. Names have been anonymised. For 11 units, more articles were assigned on the basis of affiliation than on the basis of employment. In the case of unit number 4, the number of papers assigned on the basis of affiliation and employment is identical, but considering the number of common elements, the two sets do not overlap 100%.

The elements of the sets formed on the basis of the third criterion (containing articles with at least one author who claimed affiliation with the unit and at least one author who was employed in the unit in the year of publication) overlap with the elements of the sets formed using the criterion of affiliation alone at the level of 88.6–99.7%, and with the elements of the sets formed using the criterion of employment alone at the

level of 88.3–100%. The median of these values is similar, with 96.4% for the affiliation criterion and 96.5% for the employment criterion.

The unit bibliographies compiled on the basis of the third criterion are the logical product of the sets of publications determined on the basis of the criteria of employment and affiliation, which means that the author employed in the unit in the year of publication is not necessarily the same author who claimed affiliation with that unit. The analysis of all 21 770 articles included in the study showed that, of the 45 454 authors employed at MUW in the year of publication, 43 212 affiliated their papers to their employing unit. So, the authors' employment in the year of publication coincides with the affiliation at 95%. It should be noted, however, that in the set studied, the number of authors with a MUW affiliation is higher than the number of authors employed in the year of publication. When one takes into account individuals associated with MUW units on the basis of a relationship other than employment in the year of publication of the paper, the level of employment-affiliation compatibility drops to 73%.

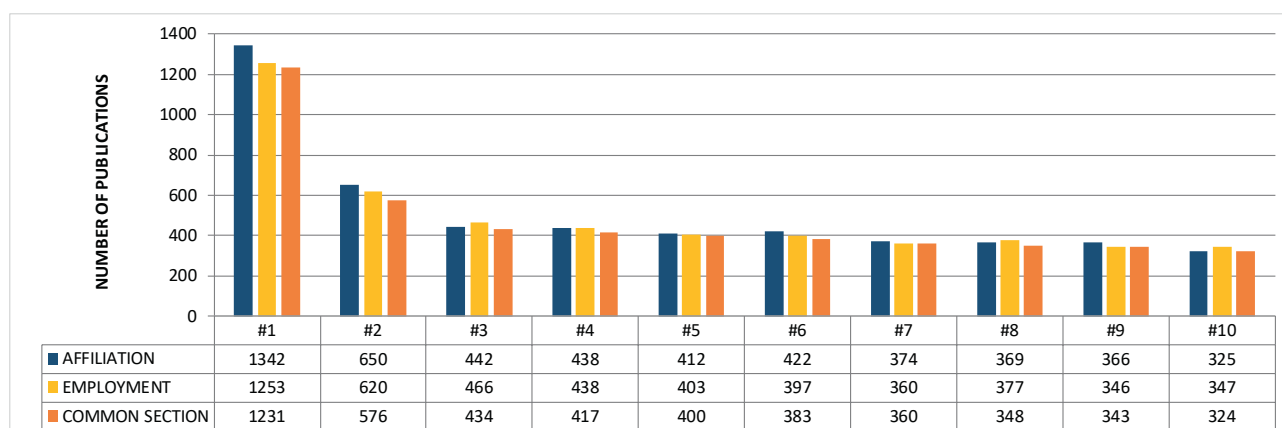

Chart 4. Number of articles assigned to 10 organisational units of MUW (ranked 1–10)

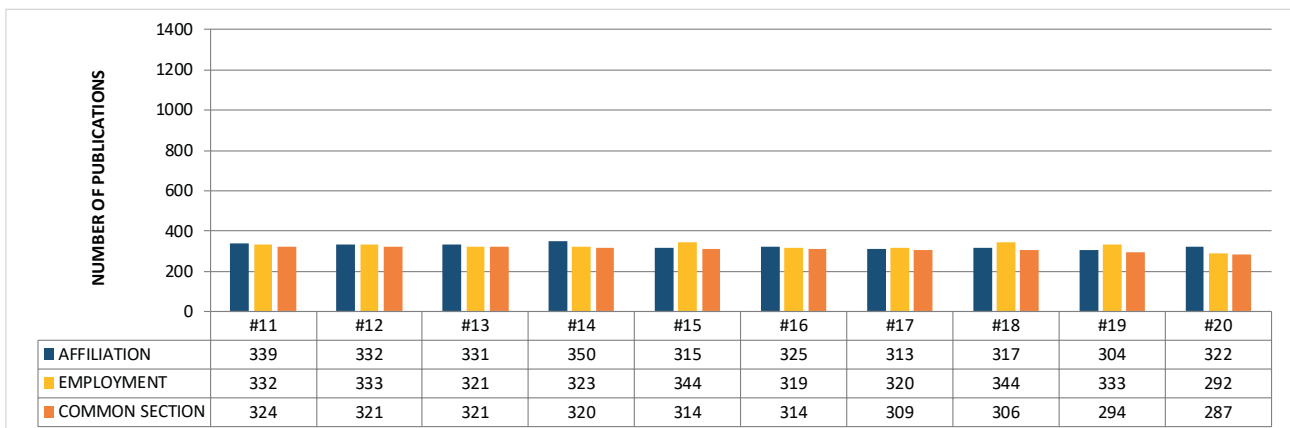

Chart 5. Number of articles assigned to 10 organisational units of MUW (ranked 11-20)

Comparing the number of elements of the three sets of bibliographies compiled, one can identify papers authored by individuals employed in the unit in the year of publication without affiliation to the unit of employment and papers authored by individuals without employment in the unit in the year of publication affiliated to that unit. This means that the bibliography compiled on the basis of the employment criterion contains papers that are not included in

the bibliography based on the affiliation criterion – and vice versa.

Analysis of the elements of the bibliography of the unit numbered 1 (see Chart 4) revealed that 22 articles include 24 authors (7 persons) employed in the year of publication in a unit to which the papers were not affiliated. Among those authors, there is 1 person (authorship of 5 papers) who changed employment from

another unit to the unit under analysis – the author affiliated the papers to the previous employment unit. This is also the case with an article by 2 authors who wrote the paper in a unit other than the unit under analysis, submitted it to a journal in 2015, but it was published only two years later – in 2017. In the meantime, the authors changed employment, moving to the unit under analysis, hence the inconsistency with the affiliation indicated in the paper. This illustrates

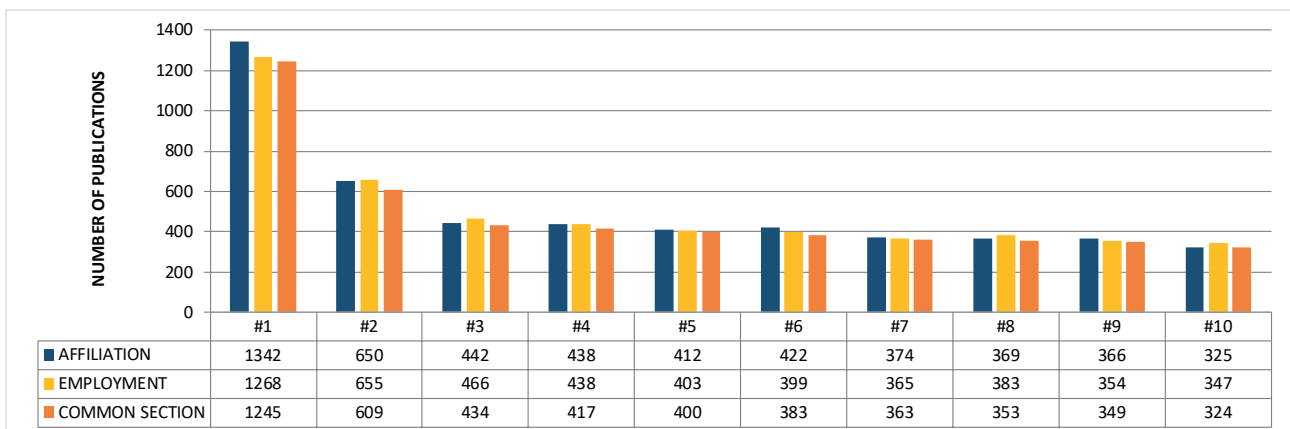

Chart 6. Number of articles assigned to 10 organisational units of MUW (ranked 1-10) - including doctoral students as if they were employed in unit

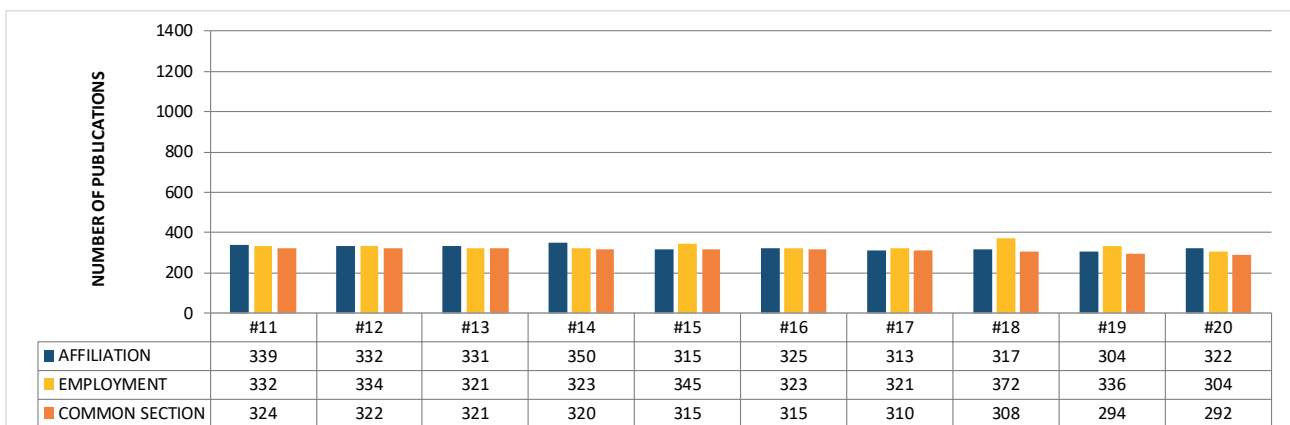

Chart 7. Number of articles assigned to 10 organisational units of MUW (ranked 11-20) - including doctoral students as if they were employed in unit

the problem of the impact of publication delays on team bibliographies. A publication can be attributed to different units depending on the criterion used. In addition, 15 authors affiliated their paper to an institution other than MUW, and 2 authors reported no affiliation at all.

Further analysis of the bibliography of the unit numbered 1 showed that there were 148 authors of 111 articles who claimed affiliation with the unit but were not employees of the unit in the year of publication. There are 48 authors whose papers are not assigned to individual staff/doctoral students' accounts. They may be individuals affiliated with MUW in a way that does not entitle them to an account in the system, or staff members who have not acknowledged authorship of papers (have not assigned them to an account). It was found that 20 authors (6 persons) were employed at MUW in the year of publication of their article, but in a different unit than the one indicated by the affiliation. On the other hand, 60 authors (17 persons) were neither employees of MUW in the year of publication nor doctoral students in the analysed period. Of those, 45 authors (12 persons) were identified as having been employed by the analysed unit, but the time of employment did not coincide with the year of publication – most of the papers had been written before they were employed by the unit. It was found that some of the papers were written as part of doctoral studies completed in the analysed unit, which ended before the period surveyed – the papers were published after the authors completed their studies. Also, some authors may have had links to the unit but were employed at the hospital – once employed at MUW, the authors assigned their papers to their individual accounts in the system.

It was calculated that 40 authors (10 persons) were doctoral students; 16 authors (5 persons) were in their doctoral programme at the analysed unit in the year of publication, of whom 1 person (authorship of 6 papers) was employed in another MUW unit, and the remaining

4 doctoral students were not employed at MUW in the year of publication.

If the employment criterion were broadened to include doctoral students who were studying in the unit in the year of publication, the previously obtained team bibliographies of the MUW organisational units (see Charts 4 and 5) would change as shown in Charts 6 and 7. The numbering of the units is consistent across all charts.

The elements of the sets formed on the basis of the third criterion overlap with the elements of the sets formed using the criterion of affiliation alone at the level of 90.7–100% (a change from 88.6–99.7%). For the set of papers identified using the employment criterion, the concordance level is 82.8–100% (a slight change from 88.3–100%). The median is 96.8% for the first criterion and 96.2% for the second criterion (a change from 96.4% and 96.5% respectively).

The greatest change can be seen in the case of unit number 2, with the common section increasing by 33 papers. This shows that there are papers authored by doctoral students affiliated to the unit where they were pursuing their degree, but co-authors of these publications were not employed in the unit.

PROBLEMS OF THE EMPLOYMENT CRITERION

One of the main problems of using the place of employment as a criterion for inclusion in a team bibliography can be the discrepancy between the year of employment and the year of publication. This is influenced by the publishing process of scientific articles, which consists of a series of activities carried out by journal editors and authors: from submission of the manuscript, through acceptance, the review and revision process, to publication of the article. In the biomedical sciences, some papers may require several months to even several years to be published after the text has been sent to the

editor [8]. The peer-review crisis has been cited as one of the reasons for delays [9, 10], and with the increasing number of new scientific journals, the situation may become even worse [11].

One interesting example in the surveyed set of papers is an article (DOI: 10.17219/acem/94070) submitted to a journal on 10 April 2016, accepted on 8 August 2018, and published in April 2019. The publication process took 3 years.

The issue of the time needed for an article to be processed by an editorial board is of particular relevance due to the mobility of researchers – not only at the international and national [12], but also at the intra-institutional level. Employees move between chairs, clinics and departments. As a result, when a delayed paper is published, the author is employed in a different unit than the one where he or she conducted the research described in the paper. Thus, the adoption of employment as a criterion for inclusion in the bibliography is accompanied by the risk that part of the output – along with the researcher – may be “transferred” to another unit.

If employment is to be used as a criterion for inclusion, it needs to be determined who should be regarded as employed. Should the unit's output include only papers authored by people with employment contracts, or also those collaborating with the unit on other terms (e.g. carrying out research in the unit as part of their doctoral programmes)? There is no universal answer to this question, but the purpose of the specific bibliography to be compiled may offer some guidance.

PROBLEMS OF THE AFFILIATION CRITERION

As mentioned at the beginning of the article, the affiliation data of the authors (and other responsible persons) is recorded in the system in a text format, just as it appears in the source. Each textual record of a MUW affiliation is assigned to the internal unit to which it refers with

- 1 Department of Immunology, Transplantology and Internal Diseases, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland
- 2 Institute of Biochemistry and Biophysics, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poland
- 3 Department of General and Transplant Surgery, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland
- 4 Department of General, Vascular and Transplant Surgery, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland
- 5 Department of Nephrology and Transplant Medicine, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland
- 6 Department of Clinical Immunology, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland

Fig. 1. List of authors' affiliations in a sample scientific publication (DOI: 10.20452/pamw.3937)

a standardised code, in accordance with the MUW organisational structure.

The sample paper has 6 affiliations (see fig. 1) assigned to 9 authors. It is the role of the OIN staff to identify the affiliations that indicate MUW and to assign each one to a specific unit in the organisational structure of the university. The figure shows 5 MUW affiliations.

Table 1. Affiliations assigned to units using codes corresponding to the MUW organisational structure

NAME OF AFFILIATION IN THE SOURCE TEXT	UNIT
Department of Immunology, Transplantology and Internal Diseases, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland	1W21
Department of General and Transplant Surgery, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland	1W23
Department of General, Vascular and Transplant Surgery, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland	1W9
Department of Nephrology and Transplant Medicine, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland	1W22
Department of Clinical Immunology, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland	1MG

It is not always possible to attribute an affiliation to a specific organisational unit without additional information, other than included in the source (publication). There are two categories of problems: general affiliations and ambiguous affiliations. The first type occurs when an affiliation generally indicates the Medical University of Warsaw or one of its faculties but there is no information about the organisational unit. An ambiguous affiliation, on the other hand, is one that matches more than one organisational unit.

For example, MUW has two separate units called the Chair and Department of Ophthalmology, coded internally as 1WD and 2WF. They operate at two different Warsaw hospitals and until recently were parts of two different faculties – the 1st and 2nd Faculty of Medicine respectively. Now, following the 2019 reorganisation, they are part of the Faculty of Medicine.

Without additional information from outside the source, it is not possible to assign the paper to the correct organisational unit on the basis of affiliation. One possible approach would be to identify the correct unit based on the author's place of employment, but there is no real guarantee that the publication was produced as part

of research conducted in the unit where the author was employed and not as part of a collaboration with another unit of the same name.

The problem was solved by means of affiliation statements. The procedure for collecting affiliation statements was established by the Vice-rector as early as in 2015, 8 months after the system had been put into use. A template statement was

introduced. If the affiliation specified in the publication was ambiguous or too general, or if the author, who was a MUW employee, did not affiliate the paper at all, he or she was requested to fill in a form, stating that the paper was the result of research conducted at a specific unit.

Although the procedure was introduced because of the 2013–2016 parametric evaluation, for which it was crucial to attribute publications to faculties, statements were collected by lower-level organisational units. This corresponded – and still corresponds – to the need for more extensive data collection for the purposes of different bibliometric compilations of unit output.

Affiliation statements have been collected for all papers published since 2013 and registered in the system. For the set of papers included in the study, 242 statements were used to determine missing affiliations and 1703 statements were used to clarify general or ambiguous affiliations. In summary: the statements collected represent 3% of all authors with a MUW affiliation in the surveyed set of publications.

The recognition of affiliation statements in the 2013–2016 parametric evaluation was confirmed

in the author's own correspondence with the Department of Science of the Ministry of Science and Higher Education.

CONCLUSION

When analysing the results of the study, it is not possible to clearly identify an inclusion criterion that is more suitable for representing and summarising the output of a scientific unit. In view of the described problems regarding the duration of the publishing process, affiliation seems to be a more reliable and practical criterion. However, the use of this criterion may require additional work to accurately identify the unit referred to by the affiliation.

Affiliation and employment in the year of publication of the paper should not be treated as equivalent criteria.

One should bear in mind that team bibliographies created in the manner described above can be bibliometric in nature and can serve as a basis for evaluating an organisational unit or an academic discipline. Given the variation in journal ranks and scoring, each item in a bibliographic index or database may have a different weight. Consequently, the difference does not simply come down to the number of publications attributed to the unit according to each criterion.

WPROWADZENIE

Bibliografia definiowana jest jako „uporządkowany spis dokumentów, dobranych według pewnych kryteriów, spełniający określone zadania informacyjne” [1 s. 155]. Wyróżnia się wiele rodzajów bibliografii, ale jako wspólny ich cel można wskazać „dostarczenie informacji o dokumentach, o ich istnieniu i zawartości, w celu zaspokojenia potrzeb naukowych, praktycznych, kulturalnych lub handlowych” [2 s. 21]. Z kolei „dobór materiałów do bibliografii polega na wydzieleniu z ogółu piśmiennictwa tej jego części, która ma pewien zespół cech wspólnych, odróżniających ją od innych grup dokumentów, a odpowiadających przyjętym dla danej bibliografii założeniom” [3 s. 70–71]. Wyróżnienie zespołu

- 1 Department of Ophthalmology, Medical University of Warsaw, Warszawa, Poland
- 2 Department of Invasive Cardiology, Institute of Cardiology, Warszawa, Poland

Fig. 2. An example of an ambiguous affiliation (DOI: 10.20452/pamw.1897)

cech jest zatem konieczne do wyznaczenia zasięgów i zakresu bibliografii. Kryteria doboru można podzielić na wydawniczo-formalne, czyli odpowiadające za zasięgi, oraz treściowe – odpowiadające za zakres [4 s. 315]. Te pierwsze mają na celu „przedstawienie określonego odcinka produkcji piśmienniczo-wydawniczej, bez względu na treść dokumentów” [3 s. 71]. Drugie natomiast – zupełnie odwrotnie – służą „wykazaniu piśmiennictwa dotyczącego danej dziedziny bądź tematu” [3 s. 71]. Rodzaj bibliografii zostaje więc określony przez cechę lub zestaw cech, które stanowią kryterium doboru dokumentów w celu sporządzenia spisu. Jedną z cech właściwych dla bibliografii wydawniczo-formalnych jest osoba lub instytucja odpowiedzialna za powstanie dokumentu – wytwórca. Warto zaznaczyć, że wytwórcą dokumentów może być nie tylko jednostkowy autor, ale także „zespół osób działających w ramach określonej instytucji, lub podchodzących z oznaczonych miejscowości, regionów, krajów” [3 s. 71]. A zatem, „gdy zadaniem bibliografii jest dokumentacja pracy piśmienniczej lub wydawniczej określonego zespołu osób, działającego w ramach jednej instytucji, lub tworzących jedną grupę społeczną, to wówczas taki spis określa się mianem bibliografii zespołów osobowych” [3 s. 73].

Ciekawym problemem bibliografii zespołów osobowych jest kwestia przynależności do zespołu. „Najczęściej (...) bibliografie zespołów osobowych obejmują te prace członków, które zostały napisane lub opublikowane w okresie przynależności do określonej zbiorowości. Taką zasadę doboru przyjmują przeważnie wydawane obecnie bibliografie pracowników instytucji naukowych, ponieważ daje ona obraz dorobku całego kolektywu, a także pozwala wykryć wpływ instytucji na aktywizację jej pracowników” [5 s. 338].

Warto zwrócić szczególną uwagę na kwestię napisania lub opublikowania pracy w okresie przynależności autora do określonej zbiorowości. Zważywszy na charakter instytucji naukowej jako miejsca pracy, praktycznym kryterium ustalania przynależności może być zatrudnienie, które zgodnie z prawem wymaga zawarcia umowy. Dokument ten wyznacza formalną ramę czasową rozpoczęcia i zakończenia przynależności, a w przypadku osób zatrudnionych na czas nieokreślony odpowiada na pytanie, czy pozostają one w związku z instytucją w momencie tworzenia bibliografii zespołu osobowego.

Alternatywnym kryterium ustalania przynależności do jednostki może być podana w publikacji naukowej afiliacja, czyli „miejsce prowadzenia

badania naukowych lub prac rozwojowych, których wyniki stanowią podstawę do opracowania publikacji naukowej” [6]. Afiliacja wskazuje na konkretną instytucję, a zazwyczaj też na wewnętrzną jednostkę organizacyjną – o ile dany podmiot taki podział stosuje.

Na Warszawskim Uniwersytecie Medycznym (WUM) od stycznia 2015 r. działa autorski system WUM.Publicacje, w którym gromadzone są informacje o dorobku publikacyjnym pracowników uczelni. Po zalogowaniu się na indywidualne konto pracownik może dodać nowe publikacje lub przypisać do konta prace już wprowadzone do systemu przez współautorów lub pracowników Oddziału Informacji Naukowej (OIN). Zarejestrować pracę w systemie można na dwa sposoby: przez wypełnienie formularza z podstawowymi danymi o publikacji albo przez wskazanie numeru DOI lub PMID pracy indeksowanej w bazie PubMed. W drugim przypadku dane pobierane są automatycznie. Następnie pracownik OIN weryfikuje wprowadzone dane i uzupełnia dodatkowe informacje. Rekord publikacji zawiera informacje o osobach odpowiedzialnych za jej powstanie oraz ich afiliacjach. Afiliacje są przypisywane do osób odpowiedzialnych za publikację pod warunkiem, że dana osoba została zidentyfikowana jako pracownik WUM (ma konto w systemie) lub afiliacja wskazuje na jednostkę WUM.

Afiliacje są zapisywane w dokładnie takiej postaci tekstowej, jaka występuje w źródle. Każdy tekstowy zapis afiliacji WUM przyporządkowany zostaje do wewnętrznej jednostki – na którą wskazuje – za pomocą ujednoliconego kodu, zgodnego ze strukturą organizacyjną WUM. Przykładowo afiliacja wskazująca na I Katedrę i Klinikę Kardiologii WUM otrzymuje kod 1WR.

System zawiera także podstawowe dane zatrudnieniowe pracowników¹, co pozwala na ustalenie, w której jednostce organizacyjnej pracownik był zatrudniony w danym roku. Identyfikacja jednostki zatrudnieniowej opiera się na kodach wykorzystywanych przy przyporządkowywaniu afiliacji.

Reasumując: prace zarejestrowane w bazie dorobku publikacyjnego pracowników WUM przypisuje się (za pomocą kodów) do jednostek organizacyjnych dwutorowo – według zatrudnienia i afiliacji. Kody jednostek są ujednolicone i ustanowione. Zapewnia to możliwość tworzenia

bibliografii zespołów osobowych oraz zestawień publikacji o charakterze bibliometrycznym na podstawie dwóch różnych kryteriów. Prace zgromadzone w systemie mogą stanowić materiał badawczy – podstawę do ciekawych rozważań i zobrazowania problemów współczesnej bibliografii.

PRZEDMIOT BADANIA

Badaniu poddano artykuły zgromadzone w bazie dorobku publikacyjnego pracowników WUM opublikowane w latach 2013–2021 (stan na 12 lipca 2022 r.). Zakres odpowiada dwóm okresom ministerialnej oceny jednostek naukowych: 2013–2016 i 2017–2021. Pod koniec każdego okresu ewaluowane podmioty podejmują szczególne wysiłki mające na celu zapewnienie kompletności rejestracji dorobku publikacyjnego podlegającego ocenie. Pracownicy proszeni są wówczas o zgłoszenie niezarejestrowanych wcześniej publikacji. Można więc przyjąć założenie, że zbiór prac jest możliwie kompletny.

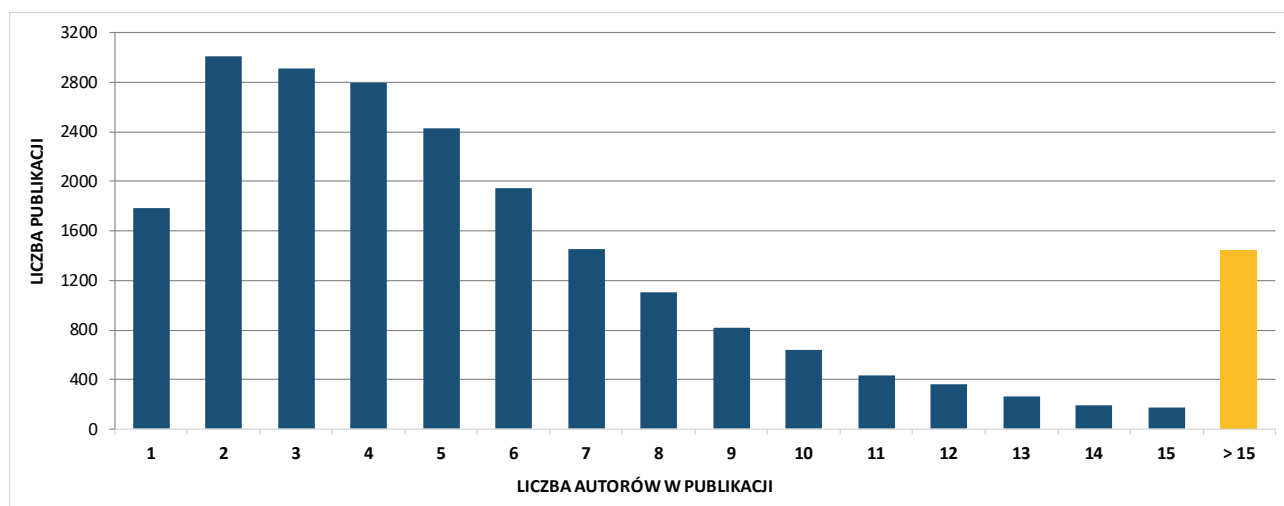
Baza zawiera informacje o 21 770 artykułach naukowych opublikowanych we wskazanym okresie. Za artykuły naukowe uznano prace indeksowane jako: prace oryginalne, kazuistyczne, przeglądowe, metaanalizy, przeglądy systematyczne oraz powyższe rodzaje prac opublikowane w postaci listów do redakcji. Łączna liczba autorów wynosi 157 475 – 53 491 zostało zidentyfikowanych jako pracownicy lub doktoranci WUM (prace przypisane do indywidualnych kont), 45 454 było zatrudnionych w roku publikacji, a 58 915 afiliowało pracę do WUM.

ANALIZA I OMÓWIENIE WYNIKÓW

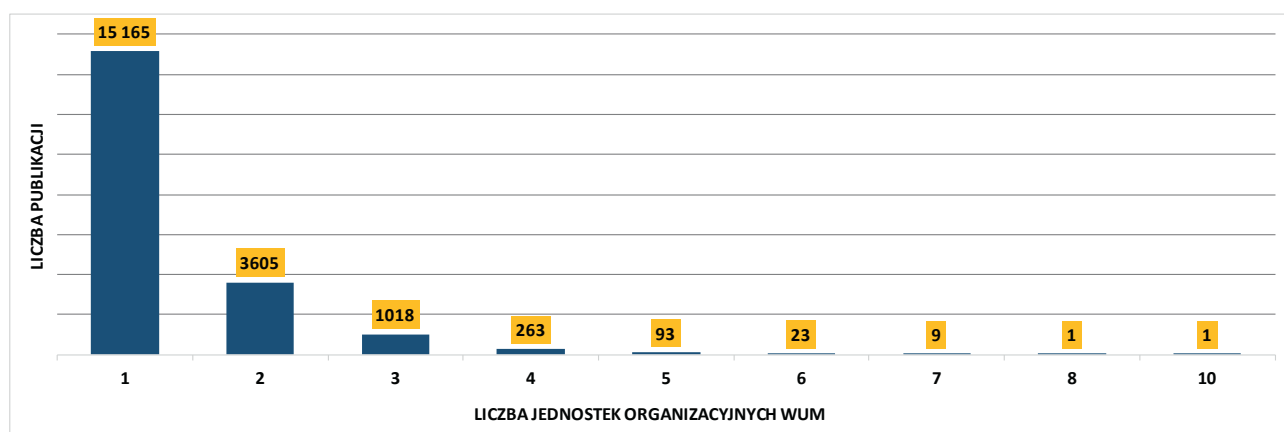
Warto zauważyć, że artykuły z zakresu nauk biomedycznych i pokrewnych są często wieloautorские [7 s. 23]. Wykres 1 obrazuje rozkład liczby autorów przypadających na artykuł (w zakresie od 1 do 15 autorów) w badanym zbiorze. Prace monoautorские stanowią 8,2% zbioru. Dominują artykuły mające od 2 do 5 autorów, a 1448 publikacji ma więcej niż 15 autorów.

Wieloautorscopiczność publikacji ma istotne znaczenie, ponieważ współpracujący ze sobą naukowcy mogą przynależeć do różnych jednostek organizacyjnych WUM i jednostek spoza WUM.

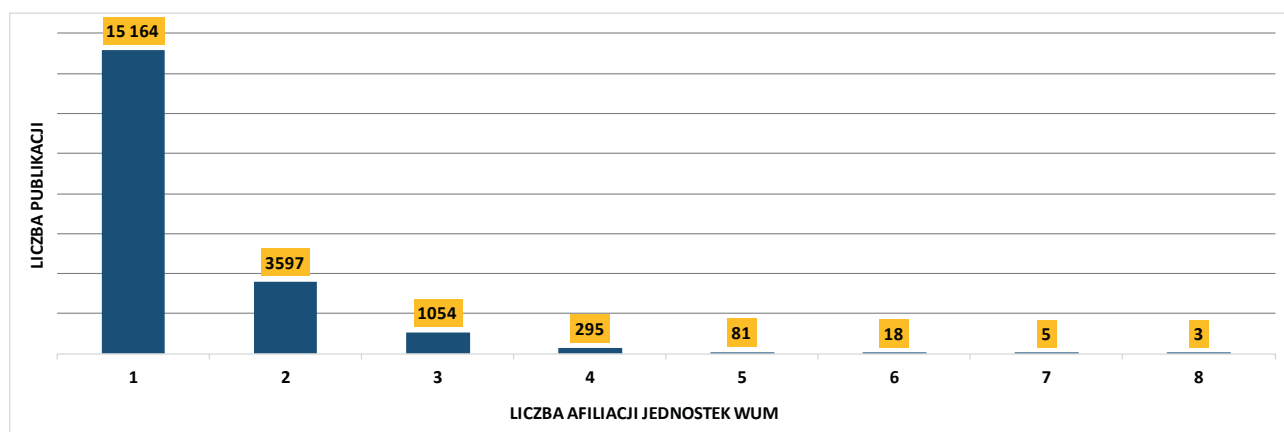
¹ Dostępne dane dotyczą osób zatrudnionych na umowę o pracę. Dodatkowo do posiadania kont w systemie uprawnieni są doktoranci. Biblioteka dysponuje informacją o tym, w której jednostce doktoranci realizowali studia III stopnia.

Wykr. 1. Liczba autorów w analizowanych publikacjach naukowych

Wykr. 2. Liczbowy podział artykułów ze względu na liczbę jednostek WUM stanowiących miejsce zatrudnienia autorów

Wykr. 3. Liczbowy podział artykułów ze względu na liczbę jednostek WUM wskazanych przez autorów za pomocą afiliacji

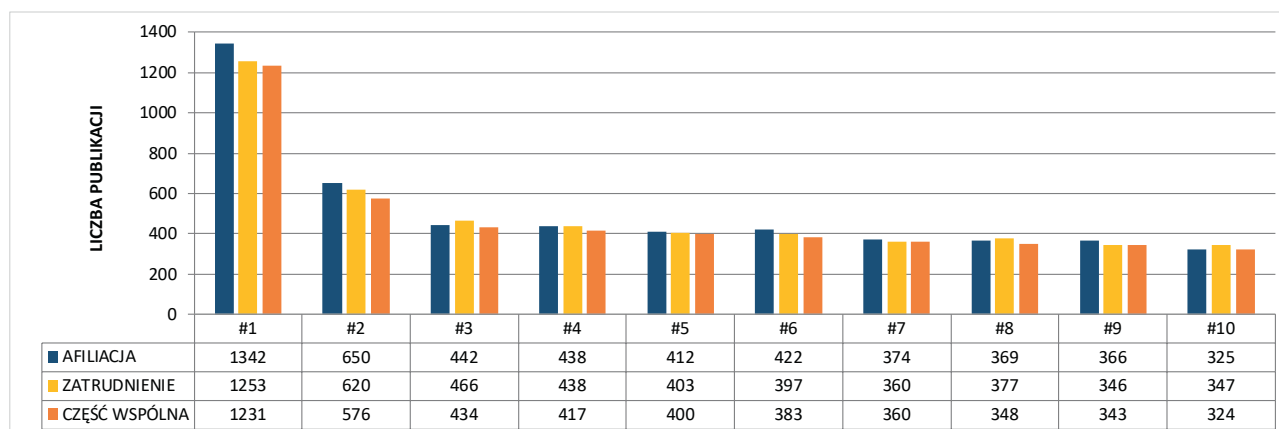
Dlatego jedna publikacja może stanowić wspólny element bibliografii dwu lub więcej jednostek. W badanym zbiorze znalazło się 20 178 artykułów, w których przypadku co najmniej jeden autor był zatrudniony na WUM w roku publikacji. Wykres 2 obrazuje liczbę artykułów w zależności od liczby jednostek organizacyjnych WUM, w których pracowali autorzy w roku publikacji. Autorami zdecydowanej większości prac (75,1%)

są osoby zatrudnione w tej samej jednostce WUM. Pozostałe prace to wyniki badań prowadzonych przez autorów zatrudnionych w co najmniej dwóch jednostkach wchodzących w skład struktury WUM.

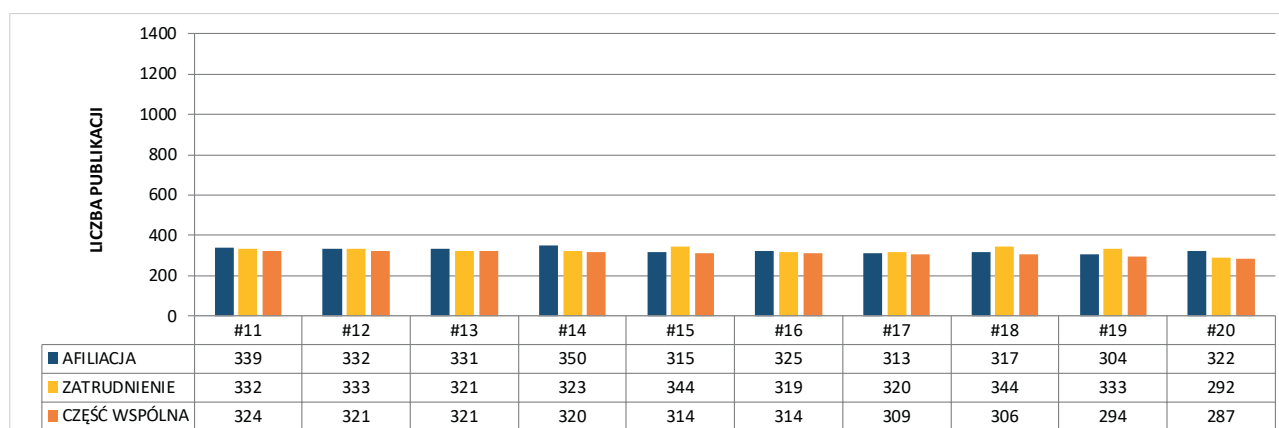
W badanym zbiorze znalazło się 20 217 artykułów, w których przypadku co najmniej jeden autor afiliował pracę do WUM, a afiliację udało się

powiązać z jednostką organizacyjną w strukturze WUM. Wykres 3 przedstawia liczbę artykułów w zależności od liczby jednostek WUM wskazanych za pomocą afiliacji. Podobnie jak w przypadku zatrudnienia, dominują (75%) prace afiliowane do jednej jednostki WUM.

Liczba artykułów z zespołem autorów o odmiennym zatrudnieniu lub więcej niż jednej afiliacji

Wykr. 4. Liczba artykułów 10 jednostek organizacyjnych WUM (pozycje 1-10)

Wykr. 5. Liczba artykułów 10 jednostek organizacyjnych WUM (pozycje 11-20)

pokazuje wymiar współpracy naukowców o różnych specjalizacjach. Największa liczba afiliacji WUM w jednej pracy to 8 – w badanym okresie zarejestrowano 3 takie prace. Każda z nich jest oryginalną pracą badawczą opublikowaną w zagranicznym czasopiśmie naukowym mającym współczynnik wpływu (*impact factor*).

Porównanie wykresów 2 i 3 może prowadzić do wstępnego wniosku, że oba zbiory publikacji – zbiór wyodrębniony według kryterium miejsca zatrudnienia i zbiór oparty na kryterium afiliacji – są zbliżone liczebnie, różnica między wyborem zatrudnienia a wyborem afiliacji jako kryterium przynależności może zatem być nieduża. Czy tak jest w rzeczywistości?

Na podstawie analizowanego zbioru danych przygotowano trzy zestawy bibliografii zespołów osobowych jednostek organizacyjnych WUM. Jako kryterium przynależności zastosowano kolejno: afiliację autora, zatrudnienie autora w roku publikacji i oba kryteria jednocześnie. Liczbę artykułów przypisanych do jednostki zgodnie z oboma kryteriami naraz uznano za wartość referencyjną (dalej zwaną częścią wspólną), według której

uszeregowano jednostki. Wybrano 20 jednostek o największej liczbie prac.

Wykresy 4 i 5 pokazują różnice w liczbie elementów bibliografii przyporządkowanych do jednostek organizacyjnych w zależności od zastosowanego kryterium przynależności. Nazwy zostały zanonimizowane. Do 11 jednostek więcej artykułów przypisanych jest na podstawie afiliacji niż na podstawie zatrudnienia. W przypadku jednostki numer 4 liczba prac przypisanych na podstawie afiliacji i zatrudnienia jest identyczna, ale biorąc pod uwagę liczbę wspólnych elementów, oba zbiory nie pokrywają się w 100%.

Elementy zbiorów wyznaczonych na podstawie trzeciego kryterium (zawierających jednocześnie artykuły z minimum jednym autorem, który afiliował pracę do jednostki, oraz minimum jednym autorem, który był w jednostce zatrudniony w roku publikacji) pokrywają się z elementami zbiorów wyznaczonych za pomocą kryterium samej afiliacji na poziomie 88,6–99,7%, a z elementami zbiorów wyznaczonych za pomocą kryterium samego zatrudnienia – na poziomie 88,3–100%. Mediana tych wartości jest zbliżona: dla

kryterium afiliacji wynosi 96,4%, a dla kryterium zatrudnienia – 96,5%.

Zestawienia bibliografii jednostek opracowane na podstawie trzeciego kryterium są iloczynem logicznym zbiorów publikacji wyznaczonych na podstawie kryteriów zatrudnienia i afiliacji, co oznacza, że autor zatrudniony w jednostce w roku publikacji nie musi być tym samym autorem, który afiliował pracę do tej jednostki. Analiza wszystkich 21 770 artykułów będących przedmiotem badania wykazała, że spośród 45 454 autorów zatrudnionych na WUM w roku publikacji 43 212 afiliowało pracę do jednostki zatrudnieniowej. Zatrudnienie autorów w roku publikacji pokrywa się więc z afiliacją na poziomie 95%. Należy jednak zauważyć, że w badanym zbiorze liczba autorów z afiliacją WUM jest wyższa niż liczba autorów zatrudnionych w roku publikacji. Gdy wziąć pod uwagę osoby związane z jednostkami WUM na podstawie innej relacji niż zatrudnienie w roku opublikowania pracy, poziom zgodności zatrudnienia z afiliacją spada do 73%.

Porównując liczbę elementów trzech opracowanych zestawów bibliografii, zauważyć można

prace autorstwa osób zatrudnionych w jednostce w roku publikacji bez afiliacji do jednostki zatrudnieniowej oraz prace autorstwa osób bez zatrudnienia w jednostce w roku publikacji afiliowane do jednostki. Są zatem artykuły wchodzące w skład bibliografii opracowanej na podstawie kryterium zatrudnienia, których nie obejmuje bibliografia oparta na kryterium afiliacji – i odwrotnie.

Analiza elementów bibliografii jednostki oznaczonej numerem 1 (zob. wyk. 4) wykazała, że w 22 artykułach jest 24 autorów (7 osób) zatrudnionych w roku publikacji w jednostce, do której prace nie zostały afiliowane. Wśród autorów znajduje się 1 osoba (autorstwo 5 prac), która zmieniła zatrudnienie z innej jednostki na jednostkę będącą przedmiotem analizy – autor afiliował prace do poprzedniej jednostki zatrudnieniowej. Podobna sytuacja dotyczy artykułu 2 autorów, którzy napisali pracę w innej jednostce niż analizowana, w 2015 r. zgłosili artykuł do redakcji czasopisma, ale został on opublikowany dwa lata później – w 2017 r. W międzyczasie autorzy zmienili zatrudnienie na jednostkę będącą przedmiotem analizy, stąd niezgodność z afiliacją

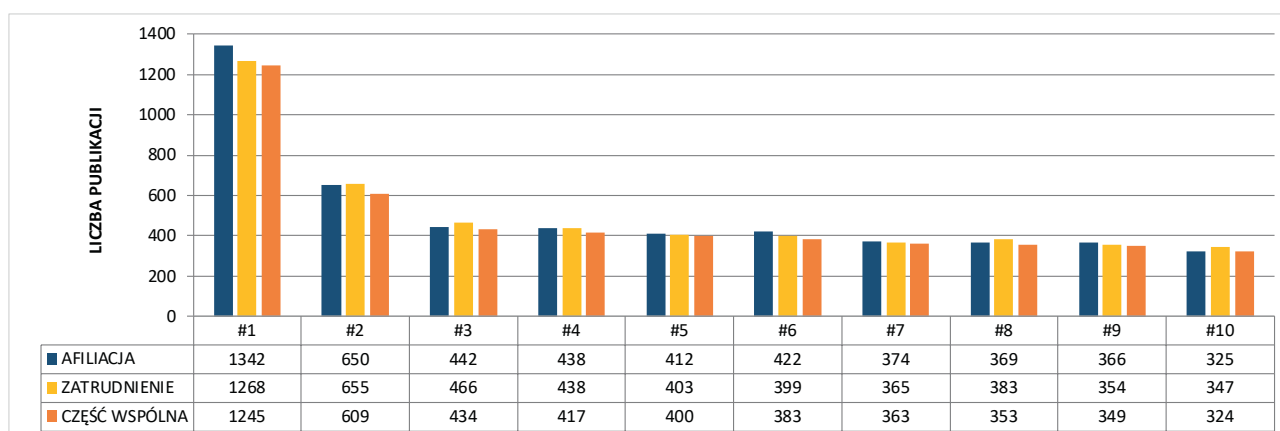
wskazaną w pracy. Obrazuje to problem wpływu opóźnień wydawniczych na bibliografie zespołów osobowych. Publikacja może zostać przyporządkowana do różnych jednostek w zależności od zastosowanego kryterium przynależności. Ponadto 15 autorów afiliowało pracę do instytucji innej niż WUM, a 2 autorów nie wykazało afiliacji w ogóle.

Dalsza analiza elementów bibliografii jednostki oznaczonej numerem 1 wykazała, że w 111 artykułach jest 148 autorów, którzy afiliowali pracę do jednostki, ale nie byli w niej zatrudnieni w roku publikacji. Prace 48 autorów nie są przypisane do indywidualnych kont pracowników/doktorantów. Mogą to być osoby związane z WUM w sposób nieuprawniający do posiadania konta w systemie lub pracownicy, którzy nie potwierdzili autorstwa prac (nie przypisali ich do konta). Stwierdzono, że 20 autorów (6 osób) było zatrudnionych na WUM w roku publikacji artykułu, ale w innej jednostce niż wskazana za pomocą afiliacji. Z kolei 60 autorów (17 osób) nie było pracownikami WUM w roku publikacji ani doktorantami w badanym okresie. Wśród nich zidentyfikowano 45 autorów (12 osób) związanych zatrudnieniem

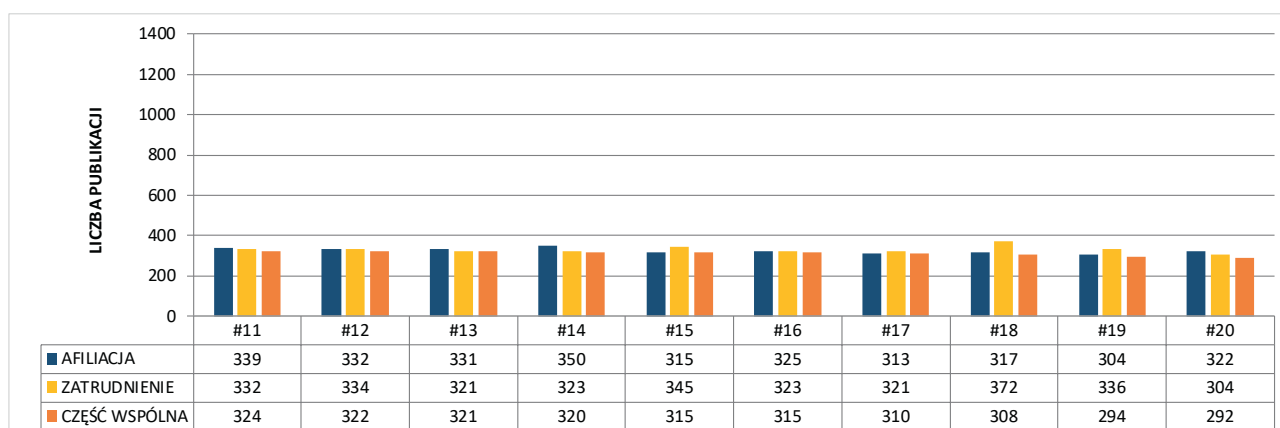
z analizowaną jednostką, ale zatrudnienie nie pokrywa się z rokiem publikacji – większość prac powstała przed zatrudnieniem w jednostce. Jak ustalono, część prac została napisana w ramach studiów III stopnia realizowanych w analizowanej jednostce, które zakończyły się przed badanym okresem – prace opublikowano po ukończeniu studiów przez autorów. Ponadto autorami prac mogą być osoby związane z jednostką, ale zatrudnione na etatach szpitalnych – po zatrudnieniu na WUM autorzy przypisali swoje prace do indywidualnych kont w systemie.

Wyliczono, że 40 autorów (10 osób) to doktoranci; 16 autorów (5 osób) realizowało studia III stopnia w analizowanej jednostce w roku publikacji, z czego 1 osoba (autorstwo 6 prac) była zatrudniona na WUM w innej jednostce, a pozostałych 4 doktorantów w roku publikacji nie było zatrudnionych na WUM.

Gdyby kryterium zatrudnienia poszerzyć o studentów realizujących studia III stopnia w jednostce w roku publikacji, to uzyskane wcześniej zestawienia bibliografii zespołów osobowych jednostek organizacyjnych WUM (zob. wyk. 4 i 5)

Wyk. 6. Liczba artykułów 10 jednostek organizacyjnych WUM (pozycje 1-10) – z uwzględnieniem doktorantów jako osoby zatrudnionych w jednostce

Wyk. 7. Liczba artykułów 10 jednostek organizacyjnych WUM (pozycje 11-20) – z uwzględnieniem doktorantów jako osoby zatrudnione w jednostce

zmieniłyby się tak, jak pokazano na wykresach 6 i 7. Numeracja jednostek jest zgodna między wszystkimi ww. wykresami.

Elementy zbiorów wyznaczonych na podstawie trzeciego kryterium pokrywają się z elementami zbiorów wyznaczonych za pomocą kryterium samej afiliacji na poziomie 90,7–100% (zmiana z poziomu 88,6–99,7%). W przypadku zbioru prac wyodrębnionego na podstawie kryterium zatrudnienia zgodność kształtuje się na poziomie 82,8–100% (nieznaczna zmiana z poziomu 88,3–100%). Mediana dla pierwszego kryterium to 96,8%, a dla drugiego – 96,2% (zmiana odpowiednio z 96,4% i 96,5%).

Największą zmianę można zaobserwować w przypadku jednostki numer 2 – część wspólna powiększyła się o 33 prace. Pokazuje to, że są prace autorstwa doktorantów afiliowane do jednostki, w której realizują oni studia III stopnia, ale wśród współautorów tych publikacji nie ma osób zatrudnionych w jednostce.

PROBLEMY KRYTERIUM ZATRUDNIENIA

Jednym z głównych problemów stosowania miejsca zatrudnienia jako kryterium przynależności do bibliografii zespołu osobowego może być rozbieżność między rokiem zatrudnienia a rokiem publikacji. Wpływa na to proces wydawniczy artykułów naukowych, czyli poszczególne czynności wykonywane przez redakcję czasopisma i autorów: od przekazania pracy, przez akceptację, proces recenzji i korekty, aż do opublikowania artykułu. W naukach biomedycznych niektóre prace mogą zostać opublikowane w czasie od kilku miesięcy do nawet kilku lat od momentu wysłania tekstu do redakcji [8]. Jako jedna z przyczyn opóźnień wskazywany jest kryzys na rynku recenzentów (*peer-review crisis*) [9, 10], a wraz z rosnącą liczbą nowych czasopism naukowych sytuacja może się pogarszać [11].

Ciekawym przykładem w badanym zbiorze prac jest artykuł (DOI: 10.17219/acem/94070) zgłoszony do czasopisma 10 kwietnia 2016 r.,

Tab. 1. Afiliacje przyporządkowane do jednostek za pomocą kodów zgodnych ze strukturą organizacyjną WUM

NAZWA AFILIACJI W ŹRÓDLE	JEDNOSTKA
Department of Immunology, Transplantology and Internal Diseases, Medical University of Warsaw, Warszawa, Poland	1W21
Department of General and Transplant Surgery, Medical University of Warsaw, Warszawa, Poland	1W23
Department of General, Vascular and Transplant Surgery, Medical University of Warsaw, Warszawa, Poland	1W9
Department of Nephrology and Transplant Medicine, Medical University of Warsaw, Warszawa, Poland	1W22
Department of Clinical Immunology, Medical University of Warsaw, Warszawa, Poland	1MG

zaakceptowany 8 sierpnia 2018 r., a opublikowany w kwietniu 2019 r. – proces publikacji zajął 3 lata.

Zagadnienie czasu potrzebnego na procedowanie artykułu przez redakcję ma szczególne znaczenie ze względu na mobilność naukowców – nie tylko na poziomie międzynarodowym i krajowym [12], ale także na poziomie wewnątrzinstytucjonalnym. Pracownicy zmieniają zatrudnienie między katedrami, klinikami i zakładami. W rezultacie w momencie opublikowania opóźnionej pracy autor jest zatrudniony w innej jednostce niż ta, w której prowadził badanie opisane w artykule. Przyjęciu zatrudnienia jako kryterium włączania do bibliografii towarzyszy więc ryzyko „przechodzenia” części dorobku – wraz z naukowcem – do innej jednostki.

Przyjmując zatrudnienie jako kryterium przynależności, trzeba też rozważyć, kto powinien zostać uznany za osobę zatrudnioną. Czy do dorobku jednostki powinny trafić wyłącznie prace autorstwa osób zatrudnionych na umowę o pracę, czy także współpracujących z jednostką na innych zasadach (np. realizacja badań w jednostce w ramach studiów III stopnia)? Na to pytanie nie ma uniwersalnej odpowiedzi, a pomocą tu może znajomość celu, w jakim bibliografia jest opracowywana.

PROBLEMY KRYTERIUM AFILIACJI

Jak wspomniano na początku artykułu, gromadzone w systemie dane afiliacyjne autorów

(i innych osób odpowiedzialnych) zapisywane są w takiej postaci tekstowej, jaka występuje w źródle. Każdy tekstowy zapis afiliacji WUM przyporządkowany zostaje do wewnętrznej jednostki – na którą wskazuje – za pomocą ujednoczonego kodu, zgodnego ze strukturą organizacyjną WUM.

Przykładowa praca ma 6 afiliacji (zob. il. 1) przypisanych do 9 autorów. Zadaniem pracownika OIN są rozpoznanie afiliacji wskazujących na WUM oraz przyporządkowanie każdej z nich do konkretnej jednostki w strukturze organizacyjnej uczelni. Na omawianej ilustracji widocznych jest 5 afiliacji WUM.

Nie zawsze możliwe jest przyporządkowanie afiliacji do konkretnej jednostki organizacyjnej bez dodatkowej informacji spoza źródła (publikacji). Można wyróżnić dwie kategorie problemów: afiliacje ogólne oraz niejednoznaczne. Pierwszy problem występuje wówczas, kiedy afiliacja wskazuje ogólnie na Warszawski Uniwersytet Medyczny lub na jeden z wydziałów – brakuje informacji o jednostce organizacyjnej. Z kolei afiliacja niejednoznaczna to taka, której zapis pasuje do więcej niż jednej jednostki organizacyjnej.

Przykładowo na WUM są dwie jednostki o nazwie Katedra i Klinika Okulistyki, oznaczone wewnętrznymi kodami 1WD oraz 2WF. Działają pod adresami dwóch warszawskich szpitali i do niedawna znajdowały się na dwóch

- 1 Department of Immunology, Transplantology and Internal Diseases, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland
- 2 Institute of Biochemistry and Biophysics, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poland
- 3 Department of General and Transplant Surgery, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland
- 4 Department of General, Vascular and Transplant Surgery, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland
- 5 Department of Nephrology and Transplant Medicine, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland
- 6 Department of Clinical Immunology, Medical University of Warsaw, Warsaw, Poland

- 1 Department of Ophthalmology, Medical University of Warsaw, Warszawa, Poland
- 2 Department of Invasive Cardiology, Institute of Cardiology, Warszawa, Poland

II. 2. Przykład afiliacji niejednoznacznej (DOI: 10.20452/pamw.1897)

wydziałach – odpowiednio I i II Wydziale Lekarskim. Obecnie, po reorganizacji z 2019 r., wchodzi w skład Wydziału Lekarskiego.

Bez dodatkowej informacji spoza źródła nie jest możliwe przyporządkowanie pracy na podstawie afiliacji do właściwej jednostki organizacyjnej. Można rozważyć ustalenie właściwej jednostki na podstawie miejsca zatrudnienia autora, ale to rozwiązanie nie daje stuprocentowej pewności, że publikacja powstała w ramach badań prowadzonych w jednostce, w której autor jest zatrudniony, a nie w ramach współpracy z inną jednostką o tej samej nazwie.

Problem rozwiązano za pomocą oświadczeń afiliacyjnych. Procedura ich zbierania została ustalona na poziomie władz prorektorskich już w 2015 r., 8 miesięcy po oddaniu systemu użytkownikom. Wprowadzono wzór oświadczenia. Jeżeli podana w publikacji afiliacja była niejednoznaczna lub zbyt ogólna albo jeżeli autor będący pracownikiem WUM w ogóle nie afiliował pracy, otrzymywał dokument, za pomocą którego oświadczał, że praca powstała w wyniku prowadzenia badań w konkretnej jednostce.

Chociaż procedurę zbierania oświadczeń wprowadzono ze względu na ocenę parametryczną 2013–2016, dla której kluczowe było przyporządkowanie publikacji do wydziału, oświadczenia zbierano na poziomie jednostek organizacyjnych niższego szczebla. Odpowiadało to – i nadal odpowiada – potrzebie szerszego gromadzenia danych z uwagi na różne zestawienia bibliometryczne dorobku jednostek.

Oświadczenia afiliacyjne są zbierane dla wszystkich rejestrowanych w systemie prac opublikowanych od 2013 r. W badanym zbiorze afiliacje zostały ustalone na podstawie 242 oświadczeń w przypadku braku afiliacji w publikacji oraz doprecyzowane na podstawie 1703 oświadczeń w przypadku afiliacji zbyt ogólnych lub niejednoznacznych. Reasumując: zebrane oświadczenia dotyczą 3% wszystkich autorów z afiliacją WUM w badanym zbiorze publikacji.

Uznawanie oświadczeń afiliacyjnych w ocenie parametrycznej 2013–2016 zostało potwierdzone w korespondencji własnej autora niniejszego artykułu z Departamentem Nauki Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

ZAKOŃCZENIE

Analizując wyniki przeprowadzonego badania, nie można jednoznacznie wskazać, które z kryteriów przynależności lepiej służy zobrazowaniu i podsumowaniu dorobku jednostki naukowej. Ze względu na opisane problemy dotyczące czasu trwania procesu wydawniczego rzetelnym i praktyczniejszym kryterium wydaje się afiliacja. Jednakże stosowanie tego kryterium może wymagać dodatkowej pracy w celu dokładnej identyfikacji jednostki, na którą afiliacja wskazuje.

Nie powinno się stawiać znaku równości między afiliacją a zatrudnieniem w roku opublikowania pracy.

Warto pamiętać, że tworzone w opisany sposób bibliografie zespołów osobowych mogą mieć charakter bibliometryczny i być podstawą oceny jednostki organizacyjnej czy dyscypliny naukowej. Biorąc pod uwagę zróżnicowanie punktacji czasopism, każda jednostka spisu lub bazy bibliograficznej może mieć inną wagę. Różnica nie sprowadza się więc tylko do liczby publikacji przynależnych jednostce według poszczególnych kryteriów.

REFERENCE LIST

1. Bibliografia. Encyklopedia wiedzy o książce. Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich; 1971.
2. Hleb-Koszańska H. Przedmiot i zadania bibliografii. In: Hleb-Koszańska H, Dembowska M, Sawoniak H, editors. *Metodyka bibliograficzna*. Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich; 1963. pp. 10–25.

3. Dembowska M. Bibliografia. In: Dembowska M, Hleb-Koszańska M, Kossonoga J, editors. *Bibliotekarstwo naukowe*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe; 1956. pp. 58–86.
4. Zakres i zasięg bibliografii. Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich; 1976.
5. Stodkowska E, Wilgat J. Bibliografia osobowa. In: Hleb-Koszańska H, Dembowska M, Sawoniak H, editors. *Metodyka bibliograficzna*. Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich; 1963. pp. 313–44.
6. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym i uczelniom, w których zgodnie z ich statutami nie wyodrębniono podstawowych jednostek organizacyjnych, *Dziennik Ustaw* 2016 poz. 2154.
7. Różalski M, Watała C. Publikacje oryginalne. In: Watała C, Różalski M, Boncler M, Kaźmierczak S, editors. *Badania i publikacje w naukach biomedycznych*. Tom 2. Przygotowanie publikacji. Białsko-Biała: Alfa-Medica Press; 2011. pp. 16–45.
8. Andersen M, Fonnes S, Rosenberg J. Time from submission to publication varied widely for biomedical journals: a systematic review. *Current Medical Research and Opinion*. 2021;37(6):985–93.
9. Fernandez-Llimos F. Scholarly publishing depends on peer reviewers. *Pharmacy Practice*. 2018;16(1):1236.
10. Ellwanger JH, Chies JAB. We need to talk about peer-review—Experienced reviewers are not endangered species, but they need motivation. *Journal of Clinical Epidemiology* 2020;125:201–205.
11. Morley CP, Grammer S. Now More Than Ever: Reflections on the State and Importance of Peer Review. *PRiMER: Peer-review reports in medical education research*. 2021;5:36.
12. Bujnicki M, Hasiów-Jaroszevska B, Wierchoń M. *Ekspertyza Mobilności Polskich Naukowców*. Warszawa: Akademia Młodych Polskich Uczonych Polskiej Akademii Nauk; 2015.

Krzysztof Włodarczyk

University Library, Medical University of Warsaw, Poland
Correspondence: krzysztof.wlodarczyk@wum.edu.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2951-3120>

Aneta Cybulska

Magdalena Jonko

Michał Olczyk

Dominika Siderska

Renata Sławińska

Collection of digitised library resources on the AZON platform – effects of participation of the WMU Main Library in the partnership project “e-scienceplus.pl Active Information Platform”

Kolekcja zdigitalizowanych zasobów bibliotecznych na platformie AZON - efekt udziału Biblioteki Głównej UMW w projekcie partnerskim „Aktywna Platforma Informacyjna e-scienceplus.pl”

DOI: 10.34738/mlf.0048

Medical Library Forum 2022;15(1):63-75

Main Library, Wrocław Medical University, Poland

Correspondence to: renata.slawska@umw.edu.pl

Abstract

Between 2016 and 2019, the Wrocław Medical University took part in the partnership project “e-scienceplus.pl Active Information Platform” led by the Wrocław University of Technology. As a result of the involvement of the WMU Main Library, a collection of library resources dedicated to medical science and education in the 19th and early 20th centuries was created and made available on the AZON platform. The digitisation process involved several steps, from setting the criteria to select documents for digitisation, to creating metadata and substantive content descriptions, to digital processing and file conversion to specific formats. During the staged implementation process, a proprietary IT tool was used to support work organisation and control. The project continues under the name “Open Science 2.0 Resource Atlas”. Both projects were financed from European Union funds under the Operational Programme Digital Poland.

Keywords

digital libraries, repositories, electronic documents, digitisation of library collections, European projects

Streszczenie

W latach 2016–2019 Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu brał udział w projekcie partnerskim „Aktywna Platforma Informacyjna e-scienceplus.pl”, którego liderem była Politechnika Wrocławska. Efektem uczestnictwa BG UMW w projekcie jest kolekcja zdigitalizowanych zasobów bibliotecznych poświęconych nauce i kształceniu w zakresie medycyny w XIX i początkach XX w., udostępniona na platformie AZON. Proces digitalizacji obejmował kilka etapów – od ustalenia kryteriów wyboru dokumentów do digitalizacji, przez stworzenie opisu metadaneowego i opisu zawartości merytorycznej, po obróbkę cyfrową i konwersję plików do określonego formatu. W wieloetapowym procesie realizacji zadań projektowych wykorzystano autorskie narzędzie informatyczne wspomagające organizację i kontrolę prac. Projekt jest kontynuowany pod nazwą „Atlas Zasobów Otwartej Nauki 2.0”. Obydwa projekty uzyskały dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa.

Between 2016 and 2019, the Wrocław Medical University (WMU) took part in the partnership project “e-scienceplus.pl Active Information Platform”. The project was led by the Wrocław University of Technology which, together with three other universities from Wrocław: Wrocław University of Health and Sport Sciences, Medical University, Wrocław University of Environmental and Life Sciences, as well as the Systems Research Institute of the Polish Academy of Sciences, submitted a successful application in a competition of the Digital Poland Projects Centre in the framework of the Digital Poland Operational Programme, sub-measure 2.3.1: Digital access to public sector information from administrative sources and scientific resources, project type II: digital accessibility of scientific resources.

The main objective of the project was to make the scientific resources of the project partners

widely available by recording them in an electronic form, providing with searchable metadata and publishing online in machine-readable formats, and as a result, to increase the reusability of these resources.

Furthermore, it was assumed that the implementation of the project would: (1) make scientific resources more accessible to visually impaired and deaf persons by bringing all resources and their presentation in line with WCAG 2.0 standards, and in the case of more critical resources – by using IT solutions for the blind and visually impaired, transcription, speech synthesis, sign language interpreters, subtitling and other methods; (2) encourage a wider audience to use the scientific resources of the project partners by providing high quality data on a new information platform free of charge; (3) considerably increase the quantity

and quality of scientific resources shared online by project partners owing to the digitisation of hard copy resources and adaptation of the formats of existing digital collections to interoperability, openness and accessibility standards.

The achievement of the objectives referred to above was made possible by the Atlas of Open Science Resources (AZON) information platform which was built as part of the project. AZON resources comprise 21 collections prepared by the partners’ project teams. These include e-Biblio collections (articles, books, dissertations, conference proceedings, reports), e-Science collections (scientific data generated in research activities), e-Learning collections (teaching materials, video courses, lectures, guides), as well as other collections presenting research efforts, laboratories or experts.

ZASOBYNAUKI.PL AZON 2.0

Zasoby Kolekcje Indeksy Narzędzia Gry O Azonie

Przeszukaj AZON ...

Polski

Unia Europejska

W ramach projektu Atlas Zasobów Otwartej Nauki 2.0 rozwijamy platformę, w której udostępniamy już kilkadziesiąt tysięcy zasobów nauki. Książki, publikacje, czasopisma, materiały dydaktyczne, prezentacje, zdjęcia, skany 3D, pliki audio i wideo, bazy danych i wiele innych...

[Skąd biorą się zasoby?](#)

[Jak można używać zasobów?](#)

[Kto może korzystać z zasobów?](#)

[Jak dalej eksplorować zasoby \(LOD\)?](#)

[Kto i jak może deponować zasoby w AZONie?](#)

Polecane zasoby

Działo magnetyczne. E 3 - 3
Ćwiczenia z zakresu kursu fizyki. Demonstracja dla studentów.

Zdjęcie włosa konia rasy wielkopolskiej, woj. małopolskie...
Zdjęcie włosa konia rasy wielkopolskiej, woj. małopolskie, włos pobrany ze środkowej części grzywy. Obraz przedstawia prawidłową morfologię

Zapalenie mięśnia sercowego u psa (764/13 HE 400x)
Nasilony naciek zapalny o charakterze granulocytarnym powodujący uszkodzenie mięśnia sercowego.

Aktualności

31-05-2022
Zapraszamy na konferencję podsumowującą projekt AZON 2.0 - 6 czerwca 2022, Forum Inteligentnego Rozwoju, Uniejów

27-05-2022
Czy biodegradowalne opakowania podbiją świat?

28-04-2022
Śmiertelność z powodu gruźlicy w Warszawie w okresie od 1918 do 1922 roku

22-03-2022
Wrocławska kranowka

03-03-2022
Paliwem przyszłości będzie wodór?

Fig. 1. Screenshot of the Atlas of Open Science Resources website

Joining the project, the WMU decided to implement two tasks. These were: (1) digitisation of histological images – a set of 1,500 histological preparations that included normal organ images as well as rare and atypical lesions, including neoplasms (the task was carried out by the WMU Chair and Department of Histology and Embryology); (2) digitisation of resources of the WMU Main Library on the subject of “Medical science and education in the 19th and early 20th centuries” – books, fragments of books, periodicals, scientific papers, PhD theses, research reports, course books, conference proceedings, manuscripts from the 19th century and 1st half of the 20th century.

1,805 works from the resources of the Main Library were selected for digitisation as part of the e-scienceplus.pl Active Information Platform project, including 174 books, 1,261 journal papers and 370 complete journal issues representing a broad range of specialties, such as surgery, conservative dentistry, orthodontics and prosthetics, organic and inorganic chemistry, ophthalmology, gynaecology, obstetrics, spas in the Lower Silesia region or balneology. The manuscripts and publications selected for digitisation and processing, mostly in Polish, German, and some in French and Latin, were written by eminent scholars: professors of the Wrocław University and representatives of European and world medicine of the 19th and early 20th centuries. The works feature beautiful graphical design and layout, and come with bookplates, autographs, and marginalia.

The digitisation path for the purposes of the project included five main steps.

The first step was the selection of the documents to be digitised, taking into consideration the temporal scope, contents, as well as the relevance of the subject matter in terms of its usefulness for the audience (whether the subject matter was interesting, unusual, unique, historical, and sometimes humorous). Several selection criteria were applied. The uniqueness of the document was important, from regional to global scale; because the underlying assumption of the project was that documents already shared by other digital libraries were not to be duplicated. Therefore, each document was checked against several sources at the qualification stage, such as the Digital Library Federation, National Library, Europeana, Deutsche Digitale Bibliothek, Internet Archive, NUKAT and the Orphan Works Database, as well as the Google general search engine, which offers access to huge amounts of data. Only works that were not shared in any of

the aforementioned sources were admitted to the next project stage. Search results were saved in DPD (Digitalisation Process Documentation), a purpose-built application.

Copyright protection was equally important. We searched for documents in the public domain that could be used without any copyright restrictions. In accordance with the copyright law applicable in Poland, the author's ownership rights last from the moment a work is created throughout the life of the author, expiring 70 years after the author's death. Therefore, as a rule, our database does not contain any books or journal papers in the case of which we were uncertain whether 70 years had passed since the author's death. Our search for biographical dates focused on library catalogues and specialist databases, but genealogical portals and cemetery websites with grave search engines were also of aid. Some information about the authors was also obtained from digital libraries, such as articles from digitised *Echo* magazines from 1930 and *Zakopiańska Lista Gości. Chwila Bieżąca* from 1931, which reported the disappearance and subsequent suicide of doctor Maria Felauer, enabling us to establish the date of her death. This work, sometimes resembling that of a private investigator, was very rewarding.

The historical and scientific value of publications was also an important criterion. We made efforts to ensure that a large part of the materials selected for digitisation would be works by pioneers of medicine and related sciences, renowned scholars, as well as doctors from Poland and abroad. Hence, the documents we selected include a Polish translation of *Traité de pathologie interne* by Sigismund Jaccoud, a renowned scholar and professor of pathology of the University of Paris, *Handbuch der Physiologie des Menschen für Vorlesungen* – a work by Johannes Peter Müller, a German naturalist, physiologist and anatomist, lecturer at the Humboldt University in Berlin and the Friedrich Wilhelm University of Bonn, as well as *Zahnärztliche Darstellungen aus alter Zeit* by Walther Bruck, professor of medical sciences from Wrocław, a work showing the history of dentistry in fine arts.

Polish academics whose writings are available on the AZON platform include Bronisław Koskowski (professor of pharmacy), Bolesław Wicherkiewicz (professor of ophthalmology), Antoni Izidor Mars (a gynaecologist, professor of the University of Lviv), and Antoni Mikulski (professor of psychiatry). There are also numerous publications worthy of mention in the field of dentistry, written by

Professor Antoni Cieszyński, considered to be the founder of Polish dentistry and one of the world's pioneers in this branch of medicine. The issue of hygiene, in its broadest sense, which is essential for mental and physical health, is also extremely interesting. For instance, washing one's hands every day, as natural as it sounds today, was hotly debated by 19th century doctors. Therefore, the collection of works selected for digitisation includes a number of publications on hygiene. For example, the trailblazing *Zarys higieny* by Karol Flügge, which emphasises the value of hygiene as a scientific discipline and a method of combating a range of communicable diseases, or *O znaczeniu kąpieli dla zdrowia oraz opis urzędzenia taniej łaźni miejskiej*, a paper by Władysław Palmirski, in which the author presents the role of public bathhouses in the promotion of healthy habits in the countryside.

The selection, aside from strictly scientific works, included some non-specialist articles about medicine and pharmacy. For instance, descriptions of spas (such as the work by Szczepny Bronowski entitled *Wrażenia z wycieczek po wybrzeżach Bałtyku ze szczególnem uwzględnieniem Potągi*), patient guides [*Miażdżyca, czyli zwapnienie naczyń krwionośnych (Arteriosclerosis-Atheromatosis): jak powstaje, jak jej zapobiegać a jak ją leczyć?* of 1911], biographical publications (*Henryk Ibsen. W 100-letnią rocznicę urodzin*, an article reporting that the outstanding Norwegian playwright Henrik Ibsen started his career as an apprentice pharmacist).

Having made sure that a work selected by a project team member could be used and was not already available from other sources, a metadata description was prepared on the AZON platform. Basic data, such as title, author or co-authors, place of publication, and field of study were entered into a template prepared for the resource type concerned. A short description of the contents was also created in Polish and in English. Links to our library's OPAC, author biographies and WorldCat catalogue were added to make the resource more accessible.

Once the work was prepared and processed in this way, it was physically delivered to the digitisation workshop to undergo digital processing. Using a book scanner made by the German company Zeutschel (model A12002), printed sheets of paper were transformed into sets of electrical impulses, or bits, which were interpreted by a computer and displayed as an uncompressed image, a 400 dpi TIFF file. This marked the first of three time-consuming steps. Each page was

scanned separately, which seems to be easy in the case of a journal, but with a book of more than a thousand pages, it meant many hours of arduous work. The first element to be linked to item descriptions earlier created on the AZON platform were image files.

In order to make the content usable, the scan had to be processed by means of optical character recognition (OCR). Using the ABBYY FineReader application, each page underwent graphical processing (cropping, white balance and contrast adjustment, straightening of text lines) and was subsequently analysed by the recognition algorithm. The computer matched individual characters to known patterns and turned them into the correct letters. The OCR process is not error-free, so the output text had to be proofread by an employee. Due to the evolution of the language over the years, this was a difficult task. We could not rely on the autocorrect feature, as we needed to stay true to the original text. When the work was saved, two layers (text and graphics) were combined into a PDF file, which looks like an image file, but the text can be selected and copied. The PDF file was also uploaded on the platform.

The last step involved converting the PDF files with the text layer into a DOC template prepared by the project leader, the Wrocław University of Technology. We followed the recommendations of the *Creating accessible files in Microsoft Word* guide prepared by the Laboratory of Information Technology for the Blind and Visually Impaired at the Wrocław University of Technology. Simply speaking, the text from the OCR file was copied

into Microsoft Word, and then all elements other than the contents were deleted. In the new document, strict formatting styles (headers) were assigned, word-break characters were removed (words were merged), footnotes were moved to the end of the document, and alternative text was added to all non-text elements (graphics, photographs, tables, figures, etc.) to help blind persons visualise the respective elements. For publications in foreign languages, the alternative text was formulated in English. A new title page and table of contents were created. The work was extremely time-consuming, as it required manual processing and setting of parameters in Microsoft Word. All of the above-described steps were aimed at improving openness and meeting the 5 Star Open Data and WCAG 2.0 standards. A file prepared in this way can be read aloud by a text-to-speech application for the visually impaired or used by another automatic content processing system.

Once the last file was linked, the item was submitted for final verification. Following approval, individual files could be viewed, read or downloaded using the AZON platform, which is freely available to all Internet users. The overall work involved in document digitisation constituted the deep digitisation process, as a result of which an electronic document was generated that could be converted into a wide variety of formats.

Already at the early stage of the project, it became clear to us that in order to harness the process and control the number of digitised documents and the work pace, we needed an IT tool to record our progress. Therefore, a Main

Library employee who was also on the project team created a web application under the working name DPD (Digitisation Process Documentation). This turned out to be very important, not only because we had to achieve the milestones and checkpoints relating to the number of items prepared for uploading, but also to make it possible, at every stage and for each project team member, to obtain information about the resource being processed and the work progress. With DPD, we were able to check the status of any item from the beginning of our work, i.e. from the selection of publication, until the last file was uploaded on the AZON platform. We updated the status of all documents in the application in real time (identifying the person responsible for a given stage and tracking progress). This also helped us in assigning the jobs. Each team member could check on their own account what their assignment was, and once they were finished, they updated the status and passed the items on to the next stage. The application was created before the AZON platform backend was made available, so the metadata was collected in DPD at first and then migrated to AZON. DPD took a long time to create; it started with a sheet of paper and a concept on how to collect and process data efficiently. Our choice was a database-driven web application, mostly because of universal access from web browsers. Any employee who had an account could log into DPD from any computer with an Internet connection to check any data they needed. As the project progressed, the application evolved and new functionalities were added, such as filtering of search results or user privileges. Some actions required approval from project supervisors. For example, a status of a new item could not be changed without the approval of the technical coordinator who, in turn, did not grant the approval until the databases searched for uniqueness were identified. Each step resulted from a previous step, which made supervision over work progress much easier.

Most notably, a digitisation laboratory was set up for project purposes. An office room in the Main Library was converted into a project laboratory with access restricted to team members. Aside from the aforementioned scanner, it was equipped with a computer that had been delivered with the scanner, and another computer workstation with good performance parameters and a 27-inch QHD display. The second computer was bought for graphic processing and batch processing, i.e. simultaneous work on multiple files (e.g. format conversions, resolution change or OCR analysis).

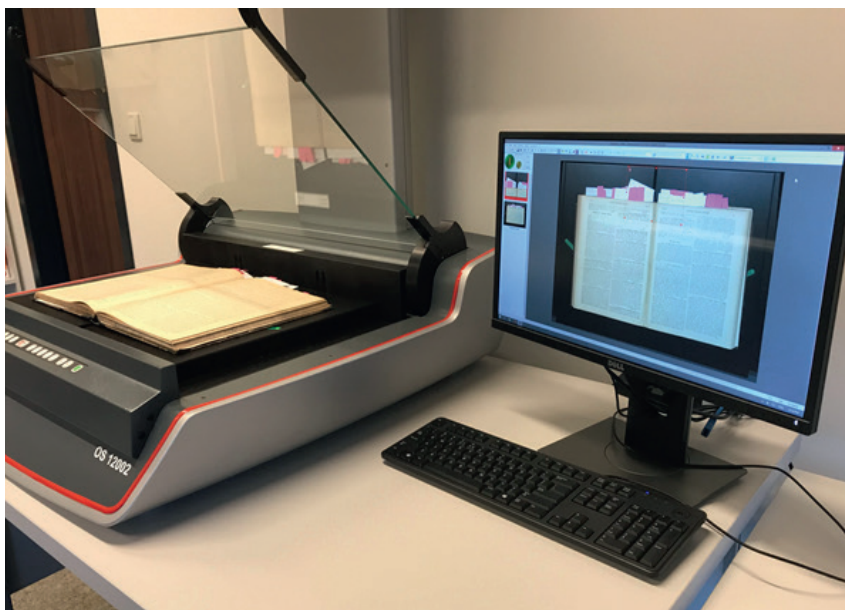

Fig. 2. Workspace at the digitisation laboratory

Fig. 3. The DPD template

We encountered some problems during the implementation. The process of digitising analogue contents to safeguard valuable archival collections is demanding. To scan documents, the input resources must be carefully prepared and the right parameters must be set on the book scanner in order to obtain the best possible outcome, which facilitates file processing at a later stage. We worked with historical resources, which were inherently difficult and problematic both during digitisation and at the file processing stage. Our collection featured non-standard formats and was in a poor physical condition (damage, deterioration, brittle paper), bindings obstructed digitisation, print was in poor condition (unclear, discoloured print, blurred fonts), pages were soiled, there was ghosting (thin paper), text concealed by bindings, or additional fold out pages. All these factors delayed the scanning and post-processing process, which often discouraged the team and required mutual consultation and appropriate solutions. The high number of scans, heavy dust residing on the materials, brittle paper and long operation hours of the scanner resulted in poor white balance, holding elements (including cradles) going out of alignment and scanner optics becoming dusty, requiring additional maintenance by an external company.

The master copies produced underwent specialist processing (page cropping, text brightening, illustration and photograph quality improvement). This step required the team to exercise particular care.

The project placed a special emphasis on maximising the accessibility of the resources. The digitised items were uploaded on the AZON platform as TIF, PDF and DOC files meeting WCAG 2.0 standards. The data was provided in non-proprietary open formats, and the metadata description included a contents summary in Polish and in English.

File adaptation to WCAG 2.0 is a difficult and laborious process. The OCR process was affected by the varying degree of preservation of the digitised resources and the text often being written in old Polish, in the Gothic script, in German, Latin or French. The OCR software (ABBYY FineReader) misinterpreted letters, digits, words, charts and tables. It incorrectly underlined words, letters, special characters, inserted digits instead of letters (such as two ones instead of a double 'l'). Due to the poor recognition of characters, a lot of corrections were necessary. It was a time-consuming and tedious process for the whole team that sometimes involved retyping large fragments of text from books, articles, brochures, or adjusting table contents and page numbers.

The AZON project also assumed that the digitised resources would have to score five on the 5 Star Open Data scale, which meant that the data had to include links to other databases to provide a better context. To this end, active links redirecting to other publications, authors' biographies or bibliographic databases had to be prepared, a tough thing to do when dealing with

historical resources from the 19th and early 20th centuries.

The project was a huge undertaking. The target indicators have been achieved and the objectives have been fully accomplished. The outcome of our efforts is available in our collection on the Atlas of Open Science Resources information platform at <https://zasobynauki.pl>. The high openness of the resources will certainly contribute to a better promotion and discoverability of our data.

Our participation in the project required us to plan the work of the task force well and to adjust our solutions on an ongoing basis, whenever they had proved to be ineffective or immature. The DPD template enabled us to structure and allocate the resources selected for digitisation so as to preserve the right processing sequence and avoid duplication of effort. The task as a whole was a very important experience for the employees of the Main Library. It improved our qualifications, developed our skills in using specialist software and the book scanner, and improved collaboration on the team. The systemic solution introduced for the purposes of the project (the DPD template) will certainly be used in future digitisation projects to be carried out by the library.

As the work referred to above was coming to an end, we did not expect that the Wrocław University of Technology would soon invite us to cooperate again and that we would be given an opportunity to continue the project.

In 2020, the "Atlas of Open Science Resources 2.0" project was launched, implemented under the leadership of the Wrocław University of Technology together with the Wrocław Medical University and the Wrocław University of Environmental and Life Sciences, as well as the Systems Research Institute of the Polish Academy of Sciences in Warsaw. The new project is financed from European Union funds under the Operational Programme Digital Poland and will be completed in 2022. It is a continuation of the "e-scienceplus.pl Active Information Platform" project, and therefore its objectives and expected outcomes are similar.

This time, four university units are involved in the project implemented by the WMU. Each of them is expected to digitise a different type of resources and publish it on the platform. The following collections will be created:

- A collection of dermatological moulages – the Clinical Department of Dermatology of

LIDER PROJEKTU Politechnika Wroclawska

PARTNERZY UNIWERSYTET PRZYRODNICZY WE WROCLAWIU UNIWERSYTET MEDYCZYNY IM. PIASTÓW ŚLĄSKICH WE WROCLAWIU TBS-PAN

ZASOBYNAUKI.PL AZON2.0

Atlas Zasobów Otwartej Nauki 2.0

zwiększenie dostępności, poprawa jakości
oraz zwiększenie możliwości ponownego wykorzystania zasobów nauki

powiększenie bazy o 22 550 dokumentów udostępnionych w sposób otwarty

5200 zdigitalizowanych zasobów nie-cyfrowych, często nigdzie wcześniej nie publikowanych

dostępność dla osób z niepełnosprawnościami oraz dla przetwarzania maszynowego

www.zasobynauki.pl

Fundusze Europejskie Polska Cyfrowa Rzeczpospolita Polska Unia Europejska Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Fig. 4. Project information poster¹

the WMU plans to digitise moulages, which are a perfect representation of skin lesions on various parts of the body (wax casts of the face, legs, hands etc. with visible skin lesions). The work will include 3D scans and 360° photographs of at least 250 pieces of plaster and wax moulage. The resources were selected for digitalisation because of their unique nature. The Wrocław collection is the only major collection of this kind in Poland.

- A collection of histological images – the WMU Chair and Department of Histology and Embryology plan to digitise and share a collection of histological preparations that include normal organ images as well as rare and atypical lesions, including neoplasms. The work will include a digitalisation and sharing of 2,000 preparations. What makes these resources exceptional is the unique nature of the available biological material.
- The Museum of Forensic Medicine and Museum of Normal Anatomy will create a collection of medical preparations from the UMW museum resources. Extraordinary and unique collections of medical artefacts from both museums will be digitised and shared digitally. 3D

scans and 360° photographs of 400 items will be made. The collection is unique and it could be created because the principles of ethics were not an issue at that time.

As a continuation of the subject of history of medicine, the WMU Main Library is carrying out three sub-tasks:

- “Medical science and teaching from the 18th to mid-20th centuries” – digitisation of resources collected by the Main Library of the Wrocław Medical University (books or fragments of books, journals and journal papers, PhD theses, course books, reports, etc.). The resources which are to be digitised are publications on the subject of

medicine and related sciences. They cover the period from the 18th to mid-20th centuries. The works represent a variety of medical disciplines: anatomy, surgery, cardiology, ophthalmology, gynaecology, dentistry, balneology, chemistry, etc. 500 items were selected for digitisation based on an analysis of own resources and checks of availability of electronic versions in Poland and worldwide.

- “Co-founders of medicine in Lower Silesia” – the platform will present profiles of 250 prominent figures in the sectors of medicine, pharmacy, hospitals, spas and medical education who were active in Lower Silesia in the 19th and 20th centuries and who graduated from and lectured at various universities worldwide, representing different

¹ Translation: Atlas Zasobów Otwartej Nauki 2.0 – Atlas of Open Science Resources 2.0; zwiększenie dostępności, poprawa jakości oraz zwiększenie możliwości ponownego wykorzystania zasobów nauki – improving the accessibility, quality and reusability of scientific resources; powiększenie bazy o 22 550 dokumentów udostępnionych w sposób otwarty – 22,550 open documents made available in a database; 5200 zdigitalizowanych zasobów nie-cyfrowych, często nigdzie wcześniej nie publikowanych – 5,200 non-digital resources digitised, often ones not published elsewhere before; dostępność dla osób z niepełnosprawnościami oraz dla przetwarzania maszynowego – accessibility for persons with disabilities and machine readability.

backgrounds, nationalities and medical schools. The choice of accomplished members of the Lower Silesian medical community was meant to reflect their achievements, uniqueness, openness, multicultural and multinational character, the historical perspective and their impact on the development of medical sciences, the hospital sector and spa therapy in the region. Personal entries will include biographical data (surnames and their variants, pseudonyms, first names, specialties, places and dates of birth and death, place(s) of activity, accomplishments, key events and affiliations: names of collaborators, outstanding teachers, students, co-inventors, etc.), a biobibliography with links to digitised resources, sources, biographical entries, encyclopaedias and terms, keywords (year ranges, geographical names and collective body names, medical terms, inventions), as well as optional portraits or photographs with descriptions. The most important information will be translated into English.

- “Doctors Honoris Causa of the Wrocław Medical University” – the platform will host presentations of 93 people acknowledged by the university. The descriptions will include biographical entries, biobibliographies, photographs and copies of Honoris Causa diplomas. This resource will be created in cooperation with the WMU publishing house relying on the books *Doktorzy Honoris Causa Akademii Medycznej we Wrocławiu* and *Poczet Doktorów Honoris*

Causa Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu 1950–2018, articles from *Gazeta Uczelniana* (university newspaper) and other source materials.

Specialist digitisation equipment will be purchased as part of the project: a 3D laser scanner and 360° photography equipment. After completion, the equipment will be used to digitise other WMU resources and to set up a digitisation laboratory at the university.

Aside from achieving the target indicators and filling up the database, the projects have offered opportunities for the team to acquire new skills, become familiar with specialist software and hardware, share their experiences, establish closer cooperation between employees (the project team was made up of representatives of various library departments), help one another and provide peer support, look for solutions and develop optimal work approaches. With the newly acquired experience, we will be able to perform future tasks and projects involving digitisation of resources or creation of repositories with more ease and fluency, avoiding errors.

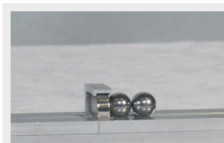
W latach 2016–2019 Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu (UMW) brał udział jako partner w realizacji projektu „Aktywna Platforma Informacyjna e-scienceplus.pl”. Liderem projektu była Politechnika Wrocławska, która wspólnie z trzema innymi wrocławskimi uczelniami – Akademią

Wychowania Fizycznego, Uniwersytetem Medycznym i Uniwersytetem Przyrodniczym – oraz Instytutem Badań Systemowych PAN w Warszawie złożyła pozytywnie oceniony wniosek w konkursie ogłoszonym przez Centrum Projektów Polska Cyfrowa w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa, poddziałanie 2.3.1: Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki, typ II projektu: Cyfrowe udostępnienie zasobów nauki.

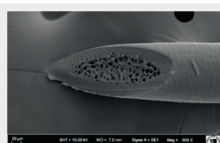
Główny cel projektu zakładał szerokie udostępnienie zasobów nauki partnerów poprzez utrwalenie w postaci elektronicznej, opatrzenie metadanymi umożliwiającymi przeszukiwanie oraz udostępnienie w Internecie w formatach dostosowanych do przetwarzania maszynowego, a w rezultacie – zwiększenie możliwości ponownego wykorzystania tych zasobów.

Ponadto założono, że realizacja projektu: (1) ułatwi dostęp do zasobów nauki dla osób niedowidzących i niesłyszących przez adaptację wszystkich zasobów i sposobu ich prezentacji do standardów WCAG 2.0, a w przypadku zasobów szczególnie istotnych – zastosowanie metod tyfłoinformatyki, transkrypcji, syntezy mowy, lektora języka migowego, napisów i innych; (2) wpłynie na wzrost liczby osób korzystających z zasobów nauki partnerów projektu przez bezpłatne udostępnienie wysokojakościowych danych na zbudowanej platformie informacyjnej; (3) znacznie zwiększy ilość i jakość zasobów nauki udostępnianych online przez partnerów projektu dzięki digitalizacji zasobów niecyfrowych oraz

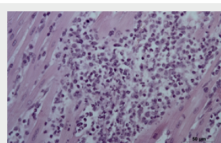
Polecane zasoby

Działo magnetyczne. E 3 - 3
Ćwiczenia z zakresu kursu fizyki.
Demonstracja dla studentów.

Zdjęcie włosa konia rasy wielkopolskiej, woj. małopolskie...
Zdjęcie włosa konia rasy wielkopolskiej, woj. małopolskie, włos pobrany ze środkowej części grzywy. Obraz przedstawia prawidłową morfologię

Zapalenie mięśnia sercowego u psa (764/13 HE 400x)
Nasilony naciek zapalny o charakterze granulocytarnym powodujący uszkodzenie mięśnia sercowego.

Aktualności

31-05-2022
Zapraszamy na konferencję podsumowującą projekt AZON 2.0 - 6 czerwca 2022, Forum Inteligentnego Rozwoju, Uniejów

27-05-2022
Czy biodegradowalne opakowania podbiją świat?

28-04-2022
Śmiertelność z powodu gruźlicy w Warszawie w okresie od 1918 do 1922 roku

22-03-2022
Wrocławska kranowka

03-03-2022
Paliwem przyszłości będzie wodór?

dostosowanie formatów istniejących zbiorów cyfrowych do standardów interoperacyjności, otwartości i dostępności.

Osiągnięcie powyższych celów umożliwiła zbudowana w ramach projektu platforma informacyjna Atlas Zasobów Otwartej Nauki (AZON). W skład zasobu AZON-u wchodzi 21 kolekcji przygotowanych przez zespoły projektowe partnerów. Są to kolekcje e-Biblio (artykuły, książki, dysertacje, materiały konferencyjne, raporty), e-Science (dane naukowe wytworzone w ramach działalności badawczej), e-Learning (materiały dydaktyczne, kursy wideo, wykłady, instrukcje) i inne, prezentujące ofertę badawczą, laboratoria czy ekspertów.

Przystępując do projektu, UMW zdecydował się na realizację dwóch zadań. Były to: (1) digitalizacja obrazów histologicznych – zbioru 1500 preparatów histologicznych, obejmujących prawidłowe obrazy narządów oraz rzadkie i nietypowe zmiany chorobowe, w tym nowotworowe (zadanie realizowane w Katedrze i Zakładzie Histologii i Embriologii UMW); (2) digitalizacja zasobów Biblioteki Głównej (BG) UMW związanych z tematem „Nauka i kształcenie w zakresie medycyny w XIX i początkach XX wieku” – książek i fragmentów książek, czasopism, artykułów naukowych, rozpraw doktorskich, raportów z prac badawczych, skryptów, materiałów konferencyjnych, rękopisów z XIX i pierwszej połowy XX w.

Z zasobów BG do digitalizacji w ramach projektu „Aktywna Platforma Informacyjna e-scienceplus.pl” wybrano 1805 prac – 174 książki, 1261 artykułów z czasopism i 370 pełnych numerów czasopism – reprezentujących różne specjalności, m.in. chirurgię, stomatologię zachowawczą, ortodontycję i protetykę, chemię organiczną i nieorganiczną, okulistykę, ginekologię, położnictwo, uzdrowiska dolnośląskie czy balneologię. Wybrane do zdigitalizowania i opracowania rękopisy i publikacje, głównie polsko – i niemieckojęzyczne oraz nieliczne w językach francuskim i łacińskim, stanowią dorobek wybitnych uczonych – profesorów Uniwersytetu Wrocławskiego, przedstawicieli europejskiej i światowej medycyny wieku XIX i początków XX stulecia. Prace są wydane w pięknej szacie graficznej i edytorskiej, zaopatrzone w znaki własnościowe, autografy, marginalia.

Ścieżka digitalizacji prowadzonej na potrzeby projektu obejmowała pięć głównych etapów.

Pierwszym z nich był wybór dokumentów do digitalizacji, uwzględniający zakres czasowy i merytoryczny, a także istotność poruszanej tematyki

w kontekście przydatności dla odbiorców (czy temat jest ciekawy, nietypowy, niepowtarzalny, historyczny, czasem – humorystyczny). Dokonując wyboru, kierowano się kilkoma kryteriami. Duże znaczenie miał stopień unikalności dokumentu, od zasięgu regionalnego do światowego; założeniem projektu było bowiem niepowielanie dokumentów już udostępnionych przez inne biblioteki cyfrowe. Dlatego każdy dokument na etapie kwalifikacji sprawdzano w kilku źródłach – takich jak Federacja Bibliotek Cyfrowych, Biblioteka Narodowa, Europeana, Deutsche Digitale Bibliothek, Internet Archive, NUKAT i Orphan Works Database – oraz w ogólnej wyszukiwarce Google, dającej dostęp do olbrzymiej ilości danych. Do dalszego etapu projektu dopuszczano tylko te prace, które nie były udostępniane w żadnej z wymienionych baz. Wyniki poszukiwań zapisywano w specjalnie stworzonej aplikacji DPD (Dokumentacja Procesu Digitalizacji).

Równie ważne kryterium stanowiła ochrona praw autorskich. Poszukiwaliśmy dokumentów z domeny publicznej, z których można korzystać bez ograniczeń wynikających z autorskich praw majątkowych. Zgodnie z prawem autorskim obowiązującym w Polsce autorskie prawa majątkowe trwają od momentu powstania dzieła przez całe życie twórcy i wygasają po 70 latach od dnia jego śmierci. Dlatego z zasady nie umieszczaliśmy w bazie książek i artykułów z czasopism, co do których nie mieliśmy pewności, że od śmierci autora upłynęło 70 lat. Poszukiwania dat biograficznych prowadziliśmy głównie w katalogach bibliotek i specjalistycznych bazach danych, ale pomocne w poszukiwaniach okazywały się także portale genealogiczne i strony internetowe cmentarzy z wyszukiwarkami nagrobków. Pewnych informacji o autorach dostarczały również biblioteki cyfrowe. Na przykład artykuły ze zdigitalizowanych gazet „Echo” z 1930 r. i „Zakopiańska Lista Gości. Chwila Bieżąca” z 1931 r., zawierające informacje o zaginięciu, a następnie popełnieniu samobójstwa przez lekarkę Marię Felauer, pozwoliły nam ustalić datę jej śmierci. Praca ta, niekiedy detektywistyczna, przynosiła wiele satysfakcji.

Kolejnym istotnym kryterium była wartość historyczna i naukowa publikacji. Staraliśmy się, aby sporą część materiałów wybranych do zdigitalizowania stanowił dorobek pionierów medycyny i nauk pokrewnych, znanych uczonych oraz lekarzy polskich i zagranicznych. Stąd wśród wybranych dokumentów znajdują się m.in.: polskie tłumaczenie pracy *Wykład patologii szczegółowej* Sigismunda Jaccouda – znanego uczonego i profesora patologii na Uniwersytecie w Paryżu, praca

Handbuch der Physiologie des Menschen für Vorlesungen Johanna Petera Müllera – niemieckiego przyrodnika, fizjologa i anatoma, wykładowcy Uniwersytetu Humboldta w Berlinie i Uniwersytetu Fryderyka Wilhelma w Bonn, a także praca wrocławskiego profesora nauk medycznych Waltera Brucka przedstawiająca historię stomatologii w sztukach pięknych – *Zahnärztliche Darstellungen aus alter Zeit*.

Do polskich uczonych, których prace znalazły się na platformie AZON, należą profesor farmacji Bronisław Koskowski, profesor okulistyki Bolesław Wicherkiewicz, ginekolog Antoni Izidor Mars – profesor Uniwersytetu Lwowskiego czy profesor psychiatrii Antoni Mikulski. Warto też wspomnieć o licznych publikacjach z dziedziny stomatologii autorstwa prof. Antoniego Cieszyńskiego, uznawanego za twórcę stomatologii polskiej i jednego ze światowych pionierów tej gałęzi medycyny. Niezwykle ciekawe jest również zagadnienie szeroko pojętej higieny, niezbędnej dla zdrowia psychicznego i fizycznego. Przykładowo codzienne mycie rąk, obecnie zupełnie naturalne, w XIX stuleciu wywoływało gorące dyskusje lekarzy. Dlatego w zbiorze prac do digitalizacji uwzględniono liczne publikacje poświęcone higienie. Są wśród nich prekursorski *Zarys higieny* Karola Flügge, podkreślający wartość higieny jako dziedziny naukowej i metody walki z wieloma chorobami zakaźnymi, oraz artykuł Władysława Palmirskiego *O znaczeniu kąpeli dla zdrowia oraz opis urządzenia taniej łaźni miejskiej*, w którym autor przedstawia rolę łaźni ludowej w upowszechnianiu dobrych nawyków zdrowotnych na wsi.

W grupie wybranych dokumentów oprócz prac stricte naukowych znalazły się bardziej popularne artykuły dotyczące medycyny i farmacji. Są to przykładowo opisy uzdrowisk (jak tekst Szczęsnego Bronowskiego *Wrażenia z wycieczek po wybrzeżach Bałtyku ze szczególnem uwzględnieniem Połgii*), poradniki skierowane do pacjentów [*Miażdżyca, czyli zwapnienie naczyń krwionośnych (Arteriosclerosis-Atheromatosis): jak powstaje, jak jej zapobiegać a jak ją leczyć?* z 1911 r.], publikacje o tematyce biograficznej (artykuł *Henryk Ibsen. W 100-letnią rocznicę urodzin*, informujący, że wybitny norweski dramaturg rozpoczął swoją karierę zawodową jako pomocnik aptekarza).

Mając pewność, że dzieło wybrane przez pracownika zespołu projektowego może zostać wykorzystane i nie jest już udostępniane w innych źródłach, przygotowywano opis metadany na platformie AZON. Do formatki odpowiadającej

danemu typowi zasobu wprowadzano dane podstawowe, takie jak: tytuł, autor lub współautorzy, miejsce wydania, dziedzina. Tworzono również krótki opis zawartości merytorycznej w językach polskim i angielskim. W celu zwiększenia dostępności zasobu podpinano linki łączące z katalogiem OPAC naszej biblioteki, biografią autora czy katalogiem WorldCat.

Dopiero tak przygotowane i opracowane dzieło trafiało fizycznie do pracowni digitalizacji, gdzie było poddawane obróbce cyfrowej. Dzięki wykorzystaniu skanera dziełowego niemieckiej firmy Zeutschel (model A12002) zadrutowane kartki zmieniały się w zbiór impulsów elektrycznych, bitów, które komputer interpretował i wyświetlał jako nieskompresowany obraz, plik TIFF o rozdzielczości 400 dpi. Był to pierwszy z trzech bardzo czasochłonnych etapów. Każdą stronę skanowano osobno, co w przypadku czasopisma wydaje się łatwe, ale już przy książce o objętości ponad 1000 stron staje się wielogodzinną, mozolną pracą. Pliki graficzne były pierwszym elementem dopinającym do utworzonego wcześniej opisu pozycji na platformie AZON.

Aby umożliwić odbiorcom korzystanie z treści, skan należało poddać obróbce – optycznemu rozpoznawaniu znaków (*optical character recognition*, OCR). Za pomocą aplikacji ABBYY FineReader każda strona była kolejno przystosowywana graficznie (przycięcie, korekta balansu bieli i kontrastu, prostowanie linii tekstu), a następnie analizowana przez algorytm rozpoznawania. Komputer dopasowywał pojedyncze litery do znanych sobie wzorców i podstawił odpowiednie litery. Proces OCR nie jest bezbłędny, więc pracownik musiał

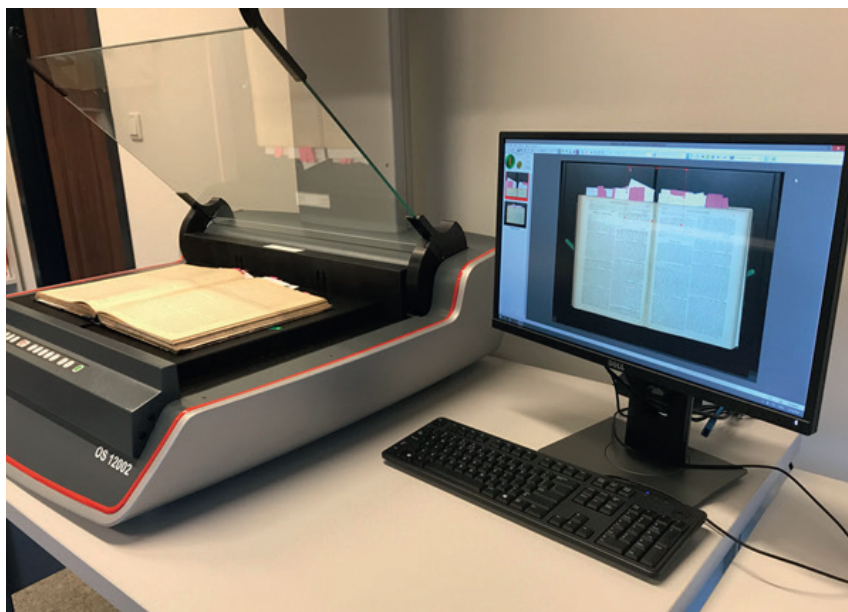
sprawdzić wygenerowany tekst pod kątem literówek. Ze względu na zmiany językowe, które zaszły na przestrzeni lat, było to trudne zadanie. Nie można było zaufać autokorekcie, należało trzymać się oryginału. Podczas zapisu łączyły się dwie warstwy – graficzna i tekstowa – w wyniku czego powstawał plik PDF, który wygląda jak plik graficzny, ale daje możliwość zaznaczenia i skopiowania tekstu. Plik PDF również trafiał na platformę.

Ostatnim etapem prac było konwertowanie plików z warstwą tekstową zapisanych w formacie PDF do szablonu w formacie DOC, przygotowanego przez lidera projektu – Politechnikę Wrocławską. Postępowano zgodnie z zaleceniami zamieszczonymi w *Instrukcji tworzenia dostępnych plików w programie Microsoft Word*, którą opracowało Laboratorium Tyfloinformatyczne Politechniki Wrocławskiej. Mówiąc najprościej, tekst z pliku OCR kopiowano do programu Microsoft Word, a następnie usuwano wszelkie elementy niebędące zawartością merytoryczną. W tworzonym dokumencie nadawano ściśle określone style formatowania (nagłówki), usuwano znaczniki przenoszenia wyrazów (scalano wyrazy) i przenoszono przypisy na koniec całego dokumentu, a do wszystkich elementów nietekstowych (grafiki, zdjęcia, tabele, ryciny itp.) dodawano tekst alternatywny, mający pomóc osobie niewidomej w wizualizacji danego elementu. W przypadku publikacji obcojęzycznych tekst alternatywny formułowano w języku angielskim. Tworzono nową stronę tytułową i spis treści. Były to prace bardzo czasochłonne, wymagające ręcznej obróbki i ustawień parametrów w programie Microsoft Word. Wszystkie powyższe działania miały na celu zwiększenie otwartości i spełnienie

standardów 5 Star Open Data i WCAG 2.0. Tak przygotowany plik może zostać odczytany przez program do udźwiękowania dla osób niedowidzących lub wykorzystany przez inny automatyczny system przetwarzania treści.

Po podpięciu ostatniego pliku pozycję przekazywano do ostatecznej weryfikacji. Po akceptacji można już było zobaczyć, przeczytać czy ściągnąć na swój komputer poszczególne pliki, korzystając z platformy AZON, udostępnionej bez ograniczeń wszystkim użytkownikom Internetu. Całość prac związanych z digitalizowanym dokumentem składała się na proces głębokiej digitalizacji, w której efekcie uzyskiwano dokument elektroniczny pozwalający na szeroką konwersję do różnych formatów.

Już na samym początku realizacji zadań projektowych stało się dla nas jasne, że aby zapanować nad procesem oraz zachować kontrolę nad liczbą digitalizowanych dokumentów i tempem pracy, potrzebujemy narzędzia informatycznego rejestrującego postępy. Pracownik BG i zarazem członek zespołu projektowego stworzył więc aplikację webową nazwaną wewnątrz DPD (Dokumentacja Procesu Digitalizacji). Okazało się to bardzo istotne nie tylko ze względu na konieczność osiągnięcia kamieni milowych i ustalonych punktów kontrolnych odnoszących się do liczby pozycji przygotowanych do zdeponowania, ale także ze względu na możliwość uzyskania – na każdym etapie i przez każdego z członków zespołu projektowego – informacji o digitalizowanym zasobie i przebiegu prac. W DPD można było sprawdzić status dowolnego dzieła od początku pracy z nim, czyli od wyboru publikacji, aż do umieszczenia ostatniego pliku na platformie AZON. W aplikacji uaktualnialiśmy na bieżąco status wszystkich dokumentów (kto odpowiada za dany etap i jak przebiega realizacja). Pomogło to również przy podziale prac. Każdy członek zespołu dzięki własnemu kontu mógł sprawdzić, co ma do zrobienia, a po zakończeniu pracy – zaktualizować status i przekazać pozycję do dalszych etapów. Aplikacja powstała jeszcze przed udostępnieniem backendu platformy AZON, więc metadane początkowo gromadzono właśnie w DPD, a dopiero później przenoszono do AZON-u. Proces tworzenia DPD był długotrwały; rozpoczął się od kartki papieru i koncepcji, by w jakiś sposób gromadzić i sprawnie przetwarzać dane. Wybór padł na aplikację webową opartą na bazie danych, przede wszystkim z powodu uniwersalnego dostępu z poziomu przeglądarki internetowej. Każdy pracownik mający konto mógł zalogować się do DPD z dowolnego komputera podpiętego do Internetu i sprawdzić potrzebne dane. Wraz z rozwojem projektu aplikacja

II. 2. Stanowisko pracy w pracowni digitalizacji

ewoluowała i otrzymywała nowe funkcjonalności, takie jak możliwość filtrowania wyników czy podział na uprawnienia. Część czynności wymagała zgody osób nadzorujących projekt. Przykładowo statusu nowo dodanej pozycji nie można było zmienić bez akceptacji koordynatora merytorycznego, koordynator zaś nie udzielał akceptacji, dopóki nie zostały zaznaczone bazy, w których dokonano poszukiwań związanych z unikalnością. Każdy krok wynikał z poprzedniego, co zdecydowanie ułatwiało nadzór nad postępem prac.

Przed wszystkim jednak na potrzeby projektu powstała pracownia digitalizacji. Jeden z pokoi biurowych BG został przekształcony w pracownię projektową, do której mieli dostęp tylko członkowie zespołu. Oprócz wspomnianego wyżej skanera znalazł się tam komputer dostarczony wraz ze skanerem, a na drugim stanowisku podłączono komputer o dobrych parametrach i 27-calowym monitorze w rozdzielczości QHD. Drugi z komputerów zakupiono z myślą o obróbce graficznej i przetwarzaniu batchowym, czyli jednoczesnej pracy na wielu plikach (np. konwersja formatu, zmiana rozdzielczości czy analiza OCR).

W trakcie realizacji projektu nie obyło się bez problemów. Proces przekształcania treści analogowej w cyfrową, zabezpieczający cenne zbiory archiwalne, jest procesem wymagającym. Skanowanie dokumentów wymaga starannego doboru parametrów maszyny skanującej (skanera dziełowego), tak aby uzyskać jak najlepszy efekt, co na dalszym etapie prac ułatwia obróbkę plików. Pracowaliśmy z zasobem historycznym, a więc niełatwym, stwarzającym problemy na etapie zarówno digitalizacji, jak i obróbki plików. Zasób naszej kolekcji charakteryzował się niestandardowymi formatami, nie najlepszym stanem fizycznym (zniszczenia, uszkodzenia, kruchy papier), oprawami utrudniającymi digitalizację, złym stanem zachowania druku (druk niewyraźny, odbarwiony, rozmazane czcionki), zabrudzonymi kartami, przebitkami tekstu (cienki papier), tekstem schowanym w oprawie czy dodatkowymi rozkładówkami. Wszystkie wymienione czynniki wydłużały proces skanowania i dalszej obróbki, często zniechęcały zespół oraz wymagały wzajemnych konsultacji i wdrażania odpowiednich rozwiązań. Duża liczba wykonywanych skanów, silne zakurzenie zasobu, kruchy papier i wielogodzinna praca maszyny skanującej skutkowałą rozchwianiem balansu bieli, rozregulowaniem elementów dociskowych (w tym szalek) czy zakurzeniem optyki skanera, przez co sprzęt wymagał dodatkowej konserwacji, przeprowadzonej przez firmę zewnętrzną.

II. 3. Formatka DPD

Wykonane kopie wzorcowe podlegały specjalistycznej obróbce (przycięcie stron, rozjaśnienie tekstu, poprawa jakości ilustracji i fotografii). Był to etap wymagający szczególnej staranności zespołu.

W projekcie położono szczególny nacisk na kwestie związane z zapewnieniem jak najszerszego dostępu do zasobów. Zdigitalizowane pozycje zostały zamieszczone na platformie AZON w formie plików TIF, PDF i DOC – zgodnie ze standardem WCAG 2.0. Dane udostępniono w niezastrażonych, otwartych formatach, opis metadanych zawierał m.in. streszczenie zawartości w językach polskim i angielskim.

Dostosowanie plików do standardu WCAG 2.0 to proces trudny i pracochłonny. Różny stopień zachowania zdigitalizowanego zasobu oraz tekst pisany często starą polszczyzną, gotykiem, w językach niemieckim, łacińskim czy francuskim miały wpływ na proces OCR. Program wykonujący OCR (ABBYY FineReader) niewłaściwie odczytywał litery, cyfry, wyrazy, wykresy i tabele. Błędnie podkreślał wyrazy, litery, znaki specjalne, wstawiał cyfry zamiast liter (np. dwie jedyńki zamiast podwójnego „l”). Błędne rozpoznawanie znaków przez program powodowało konieczność nanoszenia dużej liczby poprawek. Dla całego zespołu była to czynność bardzo czasochłonna, momentami polegająca na przepisywaniu dużych fragmentów tekstu z książek, artykułów, broszur oraz nanoszeniu korekty zawartości tabel i numeracji stron.

W projekcie AZON założono też udostępnienie zdigitalizowanych zasobów na piątym poziomie w skali 5 Star Open Data, co oznaczało, że dane muszą być wzbogacone o odniesienia do innych baz danych w celu zapewnienia lepszego kontekstu. Wymagało to przygotowania aktywnych linków kierujących do pozostałych publikacji i biografii autorów, baz bibliograficznych itp., co przy zasobie historycznym z XIX i początków XX w. nie należało do łatwych zadań.

Opisywany projekt był bardzo dużym przedsięwzięciem. Udało się osiągnąć zakładane wskaźniki i w pełni zrealizować cele. Efekt prac można oglądać w naszej kolekcji na platformie informacyjnej Atlas Zasobów Otwartej Nauki: <https://zasobynauki.pl>. Wysoki poziom otwartości zasobów na pewno przyczyni się do lepszej promocji i odkrywalności naszych danych.

Udział w projekcie wymagał od nas dobrego rozplanowania prac zespołu zadaniowego i bieżącej korekty rozwiązań, kiedy okazywały się one nieskuteczne lub niedopracowane. Stworzenie formatki DPD pozwoliło na uporządkowanie i rozdzielenie zasobu tak, aby została zachowana odpowiednia kolejność postępowania z zasobem wybranym do digitalizacji i nie nastąpiło dublowanie prac. Całe zadanie było bardzo ważnym doświadczeniem dla pracowników BG: podniosło nasze kwalifikacje, rozwinęło umiejętności obsługi programów specjalistycznych i skanera dziełowego, poprawiło współpracę w zespole. Rozwiązanie systemowe wprowadzone na potrzeby

LIDER
PROJEKTU

Politechnika Wroclawska

PARTNERZY

UNIWERSYTET
PRZYRODNICZY
WE WROCŁAWIUUNIWERSYTET MEDYCZNY
IM. PIASTÓW ŚLĄSKICH WE WROCŁAWIUZASOBYNAUKI.PL
AZON2.0

Atlas Zasobów Otwartej Nauki 2.0

zwiększenie dostępności, poprawa jakości
oraz zwiększenie możliwości ponownego wykorzystania zasobów nauki

powiększenie bazy
o 22 550 dokumentów
udostępnionych w sposób
otwarty

5200 zdigitalizowanych
zasobów nie-cyfrowych,
często nigdzie wcześniej
nie publikowanych

dostępność dla osób
z niepełnosprawnościami
oraz dla przetwarzania
maszynowego

www.zasobynauki.pl

Rzeczpospolita
PolskaUnia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

II. 4. Plakat informacyjny projektu

projektu – formatka DPD – będzie na pewno wykorzystywane w kolejnych projektach digitalizacyjnych realizowanych przez bibliotekę.

Kończąc opisane wyżej prace, nie przypuszczaliśmy, że już wkrótce Politechnika Wroclawska ponownie zaprosi nas do współpracy i będziemy mieć szansę na kontynuację projektu.

W 2020 r. ruszył projekt „Atlas Zasobów Otwartej Nauki 2.0”, realizowany pod przewodnictwem Politechniki Wroclawskiej wraz z Uniwersytetem Medycznym i Uniwersytetem Przyrodniczym we Wrocławiu oraz Instytutem Badań Systemowych PAN w Warszawie. Nowy projekt uzyskał dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa i potrwa do 2022 r. Stanowi kontynuację projektu „Aktywna Platforma Informacyjna e-scienceplus.pl”, a więc ma zbliżone cele i zakładane efekty.

Tym razem w realizację projektu przez UMW zaangażowały się cztery jednostki uczelni, z których każda zdigitalizuje i udostępni na platformie inny typ zasobów. Powstaną następujące kolekcje:

- Kolekcja mufały dermatologicznych – Katedra i Klinika Dermatologii UMW przewidziała digitalizację mufały, które są idealną formą imitacji zmian skórnych różnych części ciała (odlewy woskowe m.in. twarzy, nóg czy rąk z widocznymi zmianami skórnymi). W ramach prac powstaną skany 3D i fotografie 360° przynajmniej 250 sztuk mufały gipsowych i woskowych. Zasób został wybrany do digitalizacji ze względu na unikatowy charakter. Wroclawska kolekcja jest jedynym dużym zbiorem tego typu w Polsce.
- Zbiór preparatów histologicznych – Katedra i Zakład Histologii i Embriologii UMW zaplanowały digitalizację i udostępnienie zbioru preparatów histologicznych obejmujących prawidłowe obrazy narządów oraz rzadkie i nietypowe zmiany chorobowe, w tym zmiany nowotworowe. W ramach prac zostanie zdigitalizowanych i udostępnionych 2000 preparatów. Unikalność zasobów wynika z niepowtarzalnego charakteru dostępnego materiału biologicznego.
- Muzeum Medycyny Sądowej i Muzeum Anatomii Prawidłowej stworzą kolekcję preparatów medycznych ze zbiorów muzealnych

UMW. Zaplanowano digitalizację i udostępnienie w postaci cyfrowej niecodziennych i unikatowych kolekcji obiektów medycznych z obu muzeów. Powstaną skany 3D oraz fotografie 360° 400 eksponatów. Zbiór ma charakter unikatowy, a jego powstanie było możliwe dzięki brakowi barier w postaci zasad bioetycznych.

Biblioteka Główna UMW, kontynuując temat związany z historią medycyny, realizuje trzy podzadania:

- „Nauka i kształcenie w zakresie medycyny od XVIII do połowy XX wieku” – digitalizacja zasobów ze zbiorów BG UMW (książki lub fragmenty książek, czasopisma i artykuły z czasopism, rozprawy doktorskie, skrypty, raporty i inne). Zasoby przewidziane do digitalizacji obejmują publikacje związane tematycznie z medycyną i naukami pokrewnymi. Zasięg chronologiczny to okres od XVIII do połowy XX w. Prace reprezentują różne dyscypliny medycyny: anatomię, chirurgię, kardiologię, okulistykę, ginekologię, stomatologię, balneologię, chemię i inne. Do digitalizacji wybrano

500 pozycji – na podstawie analizy zbiorów własnych oraz weryfikacji dostępności wersji elektronicznych w Polsce i na świecie.

- „Współtwórcy dolnośląskiej medycyny” – na platformie zostaną zaprezentowane sylwetki 250 wybitnych postaci związanych z medycyną, farmacją, szpitalnictwem, lecznictwem uzdrowiskowym czy szkolnictwem medycznym, działających na terenie Dolnego Śląska w XIX i XX w., wykształconych i wykładających na różnych światowych uniwersytetach, reprezentujących różne środowiska, narodowości, szkoły medyczne. Wybór zasłużonych postaci dolnośląskiej medycyny ma odzwierciedlać osiągnięcia, wyjątkowość, otwartość, wielokulturowość i wielonarodowość, historyczną perspektywę oraz wpływ na rozwój nauk medycznych, szpitalnictwa i lecznictwa uzdrowiskowego w regionie. Hasła osobowe będą zawierać dane biograficzne (nazwiska, formy oboczne nazwisk, pseudonimy, imiona, specjalności, miejsca i daty urodzenia i śmierci, miejsce/a działalności, specjalność, zasługi, kluczowe wydarzenia i powiązania: nazwiska współpracowników, wybitnych nauczycieli, uczniów, współwynalazców itp.), biobibliografię wraz z linkami do zdigitalizowanych zasobów, źródeł, biogramów, encyklopedii i terminów, słowa kluczowe (zakres lat, nazwy geograficzne i nazwy ciał zbiorowych, terminy medyczne, wynalazki), opcjonalnie – portrety lub zdjęcia z opisem. Najważniejsze informacje zostaną przetłumaczone na język angielski.

■ „Doktorzy Honoris Causa Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu” – na platformie znajdują się prezentacje 93 osób wyróżnionych przez uczelnię tytułem honorowym. Opisy zawierać będą biogramy, bibliografie osobowe, fotografie i kopie dyplomów nadania najwyższej godności akademickiej. Zasób będzie tworzony we współpracy z Wydawnictwem UMW na bazie wydań książkowych *Doktorzy Honoris Causa Akademii Medycznej we Wrocławiu* i *Poczet Doktorów Honoris Causa Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu 1950–2018*, artykułów z „Gazety Uczelnianej” i innych materiałów źródłowych.

W ramach projektu zaplanowano zakup specjalistycznego sprzętu do digitalizacji – laserowego skanera 3D oraz sprzętu do fotografii 360°. Po zakończeniu projektu sprzęt zostanie wykorzystany do digitalizacji innych zasobów UMW oraz stworzenia uczelnianej pracowni digitalizacji.

Realizowane projekty to nie tylko osiąganie zakładanych wskaźników i zapewnianie bazy danymi, lecz także nowe możliwości dla zespołu: zdobywanie umiejętności, poznawanie specjalistycznych programów i urządzeń, wymiana doświadczeń, nawiązywanie bliższej współpracy między pracownikami (zespół projektowy tworzyli przedstawiciele różnych działów biblioteki), wspieranie się i koleżeńska pomoc, szukanie rozwiązań, wypracowywanie optymalnych metod pracy. Bogatsi o zdobyte doświadczenia,

możemy z większą łatwością i bardziej płynnie, unikając błędów, realizować kolejne zadania i projekty związane z digitalizacją zasobów czy tworzeniem repozytorium.

BIBLIOGRAPHY

1. Biblioteki cyfrowe: projekty, realizacje, technologie: praca zbiorowa. Woźniak-Kasperek J, Franke J, editors. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2007.
2. Wałek A. Biblioteki cyfrowe na platformie dLibra. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2009.
3. E-learning wyzwaniem dla bibliotek: materiały z ogólnopolskiej konferencji, Elbląg, 23–24 września 2009 r. Boryczka B, editor. Warszawa: Wydawnictwo SBP; 2009.
4. Szafranski L. Zarządzanie zasobami dokumentów elektronicznych w instytucjonalnych repozytoriach akademickich. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2019.
5. Trembowiecki A. Digitalizacja dla początkujących. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2014.
6. AZON Instrukcja użytkownika: Wersja 1.0. Wrocław: Politechnika Wrocławska; 2018.
7. Tysiące unikatowych pozycji naukowych w zasobach AZON-u [Internet]. ZasobyNauki.pl AZON2.0; [cited 01.06.2022.] Available from: <https://www.zasobynauki.pl/aktualnotsci/tysiace-unikatowych-pozycji-naukowych-w-zasobach-azon-u,18/>

Aneta Cybulska

Main Library, Wrocław Medical University, Poland
Correspondence: aneta.cybulska@umw.edu.pl

Absolwentka Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo. Pracuje w Dziale Udostępniania w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu. Zajmuje się m.in. obsługą użytkowników, wypożyczeniami międzybibliotecznymi oraz tworzeniem i graficznym opracowaniem treści publikowanych w medium społecznościowym Instagram, prezentujących nowości książkowe w zasobach BG UMW.

Magdalena Jonko

Main Library, Wrocław Medical University, Poland
Correspondence: magdalena.jonko@umed.wroc.pl
<https://orcid.org/0000-0002-6306-8104>

Absolwentka informacji naukowej i bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Wrocławskim oraz studiów podyplomowych „Dawna książka, zbiory specjalne i archiwalia” na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Od 2006 r. zatrudniona w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, obecnie w Dziale Gromadzenia i Opracowania Zbiorów.

Michał Olczyk

Main Library, Wrocław Medical University, Poland

Correspondence: michal.olczyk@umw.edu.pl

Od 14 lat związany z Biblioteką Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu jako wsparcie informatyczne, a obecnie kierownik Działu Digitalizacji i Systemów Informatycznych. Członek zespołu rozwijającego Polską Platformę Medyczną oraz Atlas Zasobów Otwartej Nauki. Zaangażowany w tworzenie repozytoriów cyfrowych i wdrażanie standardów WCAG. Prywatnie pochłonięty pasją do motoryzacji i nowych technologii.

Dominika Sidorska

Main Library, Wrocław Medical University, Poland

Correspondence: dominika.sidorska@umw.edu.pl

Ukończyła informację naukową i bibliotekoznawstwo na Uniwersytecie Wrocławskim oraz studia podyplomowe z zakresu prawa własności intelektualnej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pracownik Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, od 2017 r. kierownik Oddziału Gromadzenia i Opracowania Zbiorów, od 2018 r. zastępca dyrektora BG UMW, od 2019 r. pełni obowiązki dyrektora. Uczestnik komisji uczelnianych i zespołów zadaniowych, koordynator projektu „Polska Platforma Medyczna: portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym”. Jej zainteresowania koncentrują się na tematyce otwartej nauki i prawa autorskiego.

Renata Sławińska

Main Library, Wrocław Medical University, Poland

Correspondence to: renata.slawinska@umed.wroc.pl

Absolwentka Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego na kierunku pedagogika, studiów podyplomowych w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Podyplomowego Studium Systemów Informatycznych na Wydziale Informatyki i Zarządzania Politechniki Wrocławskiej. Przez ponad 20 lat pełniła obowiązki dyrektora Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu. Jest kierownikiem projektu partnerskiego „Polska Platforma Medyczna: portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym”.

ABOUT THE JOURNAL

„Medical Library Forum” (MLF) is a specialist, peer reviewed scientific journal, issued since December 2018 by the Main Library of the Warsaw Medical University. The idea of its establishment was created during the Conference of Directors of Libraries of Academic Medical Universities during the 24th Problem Conference of Medical Libraries, organized on June 2006, in Lublin. The first publisher of MLF was the Information and Library Center of the Medical University of Lodz, which published the journal in 2008–2017. The current MLF is issued semi-annually, and appears only in the electronic version. From 2018, all research is published in open access, under a CC-BY-NC-ND license.

„Medical Library Forum” serves to consolidate the results of the scientific activity of the libraries of medical universities and related institutions. The main assumptions are to create a forum for the exchange of ideas, experiences, and solutions developed in individual centers, as well as care for the continual development of academic librarianship – not just medical.

The journal issues publications devoted above all: library science – contemporary and historical – with particular emphasis on medical library science; new technologies in libraries, and automation of library processes; scientific information: information management, processing, and sharing – with particular emphasis on scientific databases; bibliographic and bibliometric issues, methods of evaluating the scientific achievements; book – published contemporary and analyzed in historical terms, with particular emphasis on the medical book; documentation of the achievements and cooperation of the medical library environment; the contemporary publishing market.

Since 2012 „Medical Library Forum” is indexed on the list of scientific journals kept by the Ministry of Science and Higher Education in Poland. In the lists for the years 2012–2014, the indicator was 3 points, 2015 to 2018–7 points; and now – 20 points of the Ministry of Science and Higher Education.

PEER REVIEW PROCESS

The research received by the editors are subject to a review procedure in the open peer review model – it is a transparent content assessment made by scientists with knowledge

and experience in a given field. Reviewing scientific papers serves to maintain a high standard of learning while maintaining the integrity and respect of ethical standards specific to this process. Based on the review, the editors decide to accept the work, direct it for improvement or rejection.

The selection of reviewers procedure used in the journal is in line with the recommendations of the *Ministry of Science and Higher Education Good practices in reviewing procedures* published in 2011: (1) a reviewer (or reviewers) with relevant knowledge and skills in the field of work is assigned to each paper; (2) the reviewer and author are not related to kinship or business dependency; (3) there is no conflict of interest between the author and the reviewer.

A multi-stage process of work evaluation:

An initial formal and substantive evaluation carried out by the editor-in-chief or its assistant (*editor peer review*) – on its basis, work is directed to an external evaluation or is rejected. Reasons for rejection may be: the low substantive value of the text, inadequacy of subject matter to the profile of the journal, violation of ethical principles (e.g., plagiarism) or non-adaptation of the text to the necessary requirements, described in the *Editorial Requirements* tab. After initial acceptance with the author, a contract is signed.

External evaluation, carried out by at least one reviewer, in an open model (open peer review) – the identity of the reviewers and authors is public, and the content of the review is subject to social control (the editorial provides a review at the request of the reader).

Handing over the results of the evaluation to the author – if corrections need to be made, the corrected version of the research is subject to verification again.

The final decision of publishing an article in the journal – undertaken by the editor-in-chief.

ETHICS

Bearing in mind reliability and honesty as an elementary basis of science, the editorial board of the „Medical Library Forum” strongly opposes the abuses concerning the publication of scientific papers, i.e.: appropriating someone else’s work (plagiarism) in whole or in part, omitting

the authors responsible for the creation of the work (ghost authorship) on the list of authors, and pointing out as authors of people who did not contribute to the creation of the work (guest authorship).

The editorial office use guidelines developed by the international organization Committee on Publication Ethics (COPE), which contain a detailed description of the conduct in case of suspected unethical activities. COPE is an organization associating publishers and editors of scientific journals. The standards it has developed help the editors in the following situations: suspicion of plagiarism, suspicion of unnecessary publication, suspicion of fabricating data, suspicion of an ethical problem, suspicion of an undisclosed conflict of interest, suspicion of appropriation by the reviewer of the author’s idea or data. COPE diagrams also present the conduct recommended in the event of a request to make changes on the list of authors and suspicion of a ghost-writer or guest author.

EDITORIAL REQUIREMENTS

The editorial office of the “Medical Library Forum” journal accepts only previously unpublished research, developed in a computer format, appropriate for MS Word, sent to the e-mail address: fbm@wum.edu.pl.

The research should contain information about all persons responsible for its creation – none of the people who meet the criteria of authorship can be omitted. Full name, surname, and affiliation in English are required. One should also indicate the correspondence with the author and provide the e-mail address. A biographical note about the first author of the research and ORCID numbers of all authors are welcome.

Submitted research should contain: title in Polish and English; keywords in English; summary in Polish and English, each containing about 800–1000 characters with spaces; bibliography – in the Latin alphabet – developed in a Vancouver-style numerical system (for detailed guidelines, including examples, see mlf.wum.edu.pl).

Studies are published in Polish, in English or in both language versions. The editors help English-speaking authors translate the title and abstract to Polish.

The editorial staff does not charge for publishing the work, nor does it pay royalties.